

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı

EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL ÜRÜNLERLE İLGİLİ TELİF
HAKLARI KONUSUNDAKİ FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AYGÜL ÇELİK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı

EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL ÜRÜNLERLE İLGİLİ TELİF
HAKLARI KONUSUNDAKİ FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF FACULTY OF EDUCATION STUDENTS' AWARENESS
LEVELS ABOUT COPYRIGHT ISSUES IN RELATION TO DIGITAL PRODUCTS

AYGÜL ÇELİK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Ayg¼l ÇELİK'in hazırladığı "Eğitim Fak¼ltesi ¼đrencilerinin Dijital ¼r¼nlerle İlgili Telif Hakları Konusundaki Farkındalık D¼zeylerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından Bilgisayar ve ¼đretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı'nda Y¼ksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

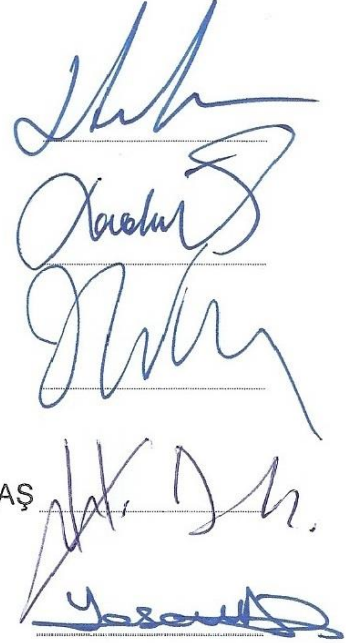
J¼ri Başkanı Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK

J¼ri ¼yesi
(Danışman) Prof. Dr. S¼leyman Sadi SEFEROğLU

J¼ri ¼yesi Prof. Dr. Hakan T¼Z¼N

J¼ri ¼yesi Doç. Dr. Demet H. SOMUNCUOğLU ¼ZERBAř

J¼ri ¼yesi Doç. Dr. Yasemin DEMİRASLAN-ÇEVİK

ONAY

Bu tez Hacettepe ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim-¼đretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından 08 / 06 / 2018 tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca/...../..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber şAHİN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

Öz

Bu çalışmanın amacı eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki farkındalık düzeylerini incelemektir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin, sosyoekonomik özellikleri, BİT'e erişim ve okuryazarlık düzeyleri gibi çeşitli demografik özellikleri ile dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki davranışları arasındaki farklılaşma durumlarına bakılmıştır. Betimsel bir çalışma olan bu araştırmanın çalışma grubu Türkiye'deki farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinde okuyan 902 öğrenciden oluşmaktadır. Bulgular, eğitim fakültesi öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun telif haklarına yönelik kavramlar ve yazılımlar konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları; cinsiyet, okudukları bölüm, buldukları sınıf düzeyi, günlük İnternet kullanım süresi, bilgisayar kullanım düzeyi ve İnternet kullanım düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu bulguya göre BÖTE bölümü öğrencileri, dijital ürünlerle ilgili telif haklarını daha fazla ihlal etmektedirler. Bilgisayar kullanım düzeyinde olduğu gibi İnternet kullanım düzeyinde de "ileri" düzeyde İnternet kullanım becerisine sahip kullanıcılar daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergilemektedir. Telif haklarını ihlal edilerek içerik indirildiğinde yakalanacaklarını düşünenler daha az telif hakkı ihlal eden davranışlarda bulunmaktadırlar. Bu sonuçlar göz önünde bulundurularak, eğitimciler başta olmak üzere öğrencilerin ve ailelerin bilgisayar ve İnternet etiği, bilişim hukuku konusunda bilgilendirilmelerinin önemli olduğu vurgulanabilir. Ayrıca, ortaya çıkacak sorunların en aza indirgenmesinde iyi yapılandırılmış eğitim programları da ön plana çıkmaktadır. Telif hakkı ihlallerinin önlenmesinde ayrıca, bireylerin açık kaynak kodlu yazılım konusundaki farkındalık düzeyinin artırılması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: telif hakkı, etik, internet, yazılım korsanlığı, telif hakkı ihlali

Abstract

The aim of this study is to examine students' awareness level of copyright issues in relation to digital products. In addition, the divergence between the various demographic characteristics of students, such as socioeconomic characteristics, ICT access, literacy levels and awareness about copyright issues in relation to digital products was investigated. The study group of this research, which is a descriptive study, consisted of 902 students attending in education faculties of different universities in Turkey. Findings showed that the vast majority of education faculty students have insufficient knowledge of copyright concepts and software types. Education faculty students' behaviors about copyright differ with gender, class level, daily Internet usage time, computer usage level and Internet usage level. Students in the CEIT department exhibit more copyright infringement behaviors with digital products. As with the level of computer usage, users who have Internet usage ability at "advanced" level also show more copyright infringement behaviors. Those who think that they will be caught when they downloaded content in violation of copyright are found to be in less copyright infringement behaviors. In this study, it is emphasized that educators, students and their families should be informed about computer ethics and Internet ethics and IT related legal issues. In addition, well-structured training programs are at the forefront in reducing the most of the problems that arise. It is also suggested that increasing the users' awareness level about open source software might help the prevention of copyright infringement.

Keywords: copyright, internet, ethics, software piracy, copyright infringement

Teşekkür

Araştırma boyunca her zaman anlayış, sabır ve hoşgörüsüyle bana destek olan bilgi birikimi ve tecrübesiyle yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Veri toplama aracının oluşturulmasında, fikirlerini esirgemeyen, katkı sağlayan hocalarıma ve veri toplama sürecinde Türkiye'nin farklı üniversitelerinden katkıları olan hocalarıma ve ankete katılım sağlayarak destek olan tüm üniversite öğrencilerine teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmama verdikleri katkılar ve yaptıkları önerilerden dolayı jüri üyeleri sayın Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK'a, Prof. Dr. Hakan TÜZÜN'e, Doç. Dr. Demet H. SOMUNCUOĞLU ÖZERBAŞ'a ve Doç. Dr. Yasemin DEMİRASLAN ÇEVİK'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman desteklerini hissettiğim sevgili annem ve babama içtenlikle sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	vii
Şekiller Dizini.....	ix
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	x
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
Araştırma Problemi.....	6
Sayıtlar	8
Sınırlılıklar	8
Tanımlar	8
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	9
Etik Kavramı	9
Etik ve Hukuk	11
Fikri Mülkiyet Hakları	11
Telif Haklarına İlişkin Kavramlar	12
Uluslararası Düzenlemeler	20
Türkiye’de Telif Haklarına İlişkin Gelişmeler.....	23
Telif Hakları İhlallerinde Uygulanacak Hukuk.....	23
İlgili Araştırmalar.....	25
Bölüm 3 Yöntem.....	47
Araştırmanın Yöntemi.....	47
Çalışma Grubu	47
Veri Toplama Araçları.....	51
Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi	53
Veri Toplama Araçlarının Uygulanması.....	55
Verilerin İşlenmesi ve Çözülmesi.....	55
Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği.....	58

Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar	59
Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Haklarına ve Bu Konudaki Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyleri	59
Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İle İlgili Davranışları.....	61
Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları ile İlgili Davranışlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumu	64
Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlallerine İlişkin Görüşleri	80
Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlallerinin Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	81
Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları ile İlgili Davranışlarının Telif Hakkı İhlalleri ile İlgili Görüşlerine Göre Farklılaşma Durumu	83
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	90
Sonuç ve Tartışma	90
Öneriler	93
Kaynaklar	97
EK-A: Telif Hakları ile İlgili Farkındalık Anketi.....	108
EK-B: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	111
EK-C: Etik Beyanı.....	112
EK-Ç: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	113
EK-D: Thesis Originality Report.....	114
EK-E: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	115

Tablolar Dizini

Tablo 1 Katılımcıların Buldukları Üniversitelere Göre Dağılımı (N=902).....	48
Tablo 2 Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı (N=902)	49
Tablo 3 Katılımcıların Bilgisayar ve İnternete Erişim-Kullanma Durumlarına İlişkin Durumlarıyla İlgili Değerlerin Dağılımı	50
Tablo 4 Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği Maddelerinin Faktör Yükleri.....	54
Tablo 5 Alt Problemler ile Veri Toplama Araçları ve Kullanılan Veri Analiz Teknikleri	56
Tablo 6 Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyi Durumu	59
Tablo 7 Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları ile İlgili Davranışlarına İlişkin Dağılım	61
Tablo 8 Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları(Cinsiyet)	64
Tablo 9 Cinsiyet Değişkeni İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	65
Tablo 10 Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Bölüm).....	66
Tablo 11 Bölüm Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	66
Tablo 12 Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Sınıf Düzeyi).....	67
Tablo 13 Sınıf Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 14 Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Anne Eğitim Durumu)	69
Tablo 15 Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	69
Tablo 16 Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Baba Eğitim Durumu)	70
Tablo 17 Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	70
Tablo 18 Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Maddi Durum).....	71
Tablo 19 Maddi Durum Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	72
Tablo 20 Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Telif Hakları Bilgi Düzeyi)	73
Tablo 21 Telif Hakları Bilgi Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	73
Tablo 22 Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Bilgisayar Kullanma Deneyimi).....	74
Tablo 23 Bilgisayar Kullanma Deneyimi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	75

Tablo 24 <i>Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk Normallik Testi Sonuçları (Günlük İnternet Kullanım Süresi)</i>	76
Tablo 25 <i>Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	77
Tablo 26 <i>Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Bilgisayar Kullanım Düzeyi)</i>	77
Tablo 27 <i>Bilgisayar Kullanım Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	78
Tablo 28 <i>Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (İnternet Kullanım Düzeyi)</i>	79
Tablo 29 <i>İnternet Kullanım Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	79
Tablo 30 <i>Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşlerine İlişkin Dağılım</i>	80
Tablo 31 <i>Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlallerinin Nedenleri ile İlgili Görüşlerine İlişkin Dağılım</i>	82
Tablo 32 <i>Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Yakalanacaklarına Olan İnançları)</i>	83
Tablo 33 <i>Telif Hakları İhlal Edildiğinde Yakalanacaklarına Olan İnançları Değişkeni için Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	84
Tablo 34 <i>Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Lisanssız Kullanılan Programlarla İlgili Yaptırımlar Konusunda Bilgi Durumu)</i>	85
Tablo 35 <i>Lisanssız Kullanılan Programlarla İlgili Yaptırımlar Konusundaki Bilgi Durumu Değişkeni için Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	86
Tablo 36 <i>Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Hırsızlık Olarak Algılanması Durumu)</i>	87
Tablo 37 <i>Dijital Ürünlerde Telif Hakları İhlallerinin Hırsızlık Olarak Algılanması Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	87
Tablo 38 <i>Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Toplumsal Sorumluluklara Verilen Önem)</i>	88
Tablo 39 <i>Toplumsal Sorumluluklara Verilen Önemin Etkisi Değişkeni için Kruskal Wallis Testi Sonuçları</i>	89

Şekiller Dizini

<i>Şekil 1.</i> Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması.....	2
---	---

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

BİT: Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BSA: İş Yazılımcıları Birliği (Business Software Alliance-BSA)

FSEK: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

ISTE: Uluslararası Eğitim Teknolojileri Birliği (International Society for Technology in Education - ISTE)

Ö/AKK Yazılım: Özgür / Açık Kaynak Kodlu Yazılım

TRIPS: Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WIPO: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization - WIPO)

Bölüm 1

Giriş

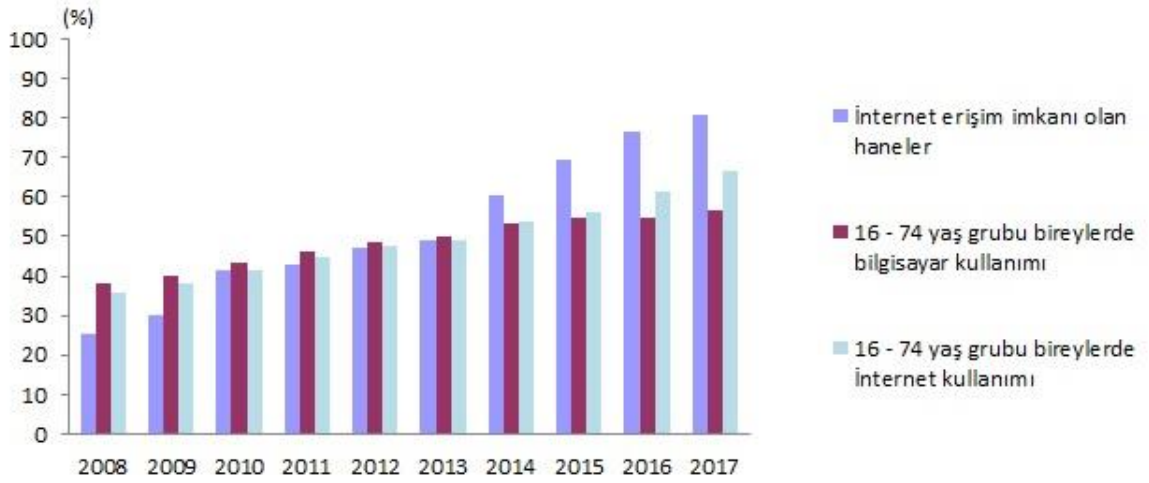
Bu bölümde, sırasıyla araştırmanın gerekçesini oluşturan problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, problem ve alt problemlerine, sayıtlara, sınırlılıklara ve araştırmadaki kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Günümüzde, gelişmiş toplumlar başta olmak üzere, dünya toplumları bilgi toplumu olma yolunda hızlı bir değişim sürecinden geçmektedir. Bu süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), insanların yaşamlarını birçok alanda kolaylaştırmaktadır (Genç, Kazez & Fidan, 2013). Aynı zamanda, BİT araçları, yaşamımıza olan yansımaları ile birlikte hayatımızın bir parçası haline dönüşmüştür. Bu bağlamda ekonomik, sosyal ve bireysel alan gibi pek çok alanda BİT'in etkisinin hissedildiği ve yeni bir kültürün oluştuğu görülmektedir. Özellikle, bilgi teknolojilerinin yoğun olarak kullanılması sürecinde, bilgi üretiminin önem kazanmasında teknolojinin rolü büyüktür (Erdem, 2008).

Uluslararası açıdan bakıldığında, BİT ve özellikle İnternete erişimin temel bir hak ve gereklilik olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte bu teknolojilerin yaygın kullanımı nedeniyle yeni risk alanları ortaya çıkmakta; birtakım olumsuzluklar daha kolay yaygınlaşabilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2015). Ortaya çıkan bu yeni risk alanları bazı problemlerin oluşmasına neden olmaktadır (Atabek, 2006; Ercan, 2009; Fidan, 2016; Kaplan, 2004; Sivin & Bialo, 1992; Uysal & Odabaşı, 2006; Yılmaz, 2005). Bu yeni problemlerin tanımlanmasının, bunlarla ilgili farkındalıkların oluşturulmasının ve ilgili etik sorunların çözümüne ilişkin çok yönlü inceleme yapılması ihtiyacının ortaya çıktığı gözlenmektedir. Dedeoğlu (2006), bu problemleri, lisanssız yazılım kullanımı, eserlere yasal olmayan bir şekilde İnternet ortamından ulaşılması, kredi kartı dolandırıcılığı, virüslü yazılımlarla zarar verme gibi yeni suçlar ile fikri mülkiyet, telif hakları ihlali, sayısal uçurum, yetkisiz erişim, pornografik içerik, sahtecilik, dolandırıcılık, siber zorbalık gibi etik ve hukuki sorunlar şeklinde sıralamaktadır. Bununla birlikte Kruger (2003), diğer problemlerin şiddet içerikli oyun ve materyallere erişimin yanı sıra nefret aşıl原因an gruplarla iletişim olduğunu belirtmektedir.

İnternetin, dünya çapındaki yaygınlaşmasının iletişim alanındaki diğer teknolojilere göre daha hızlı olduğu görülmektedir. İnternet, bugün dünya çağında üç buçuk milyardan fazla insanın kullandığı bir araç haline gelmiştir (Internet Usage Statistics, 2017). Türkiye’de İnternet kullanan bireylerin oranı, TÜİK (2016) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre %61,2’dir. Bu oran 2017 yılında %66,8’e ulaşmış durumdadır (TÜİK, 2017). Yıllara göre İnternet kullanım durumlarına bakıldığında ise İnternete erişim imkânı olan hanelerin sürekli arttığı görülmektedir (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması

Kaynak: TÜİK (2017). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. [Çevrim-içi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862>, Erişim tarihi: 1 Mayıs 2018.]

İnternet, kontrol edilmesi ve denetlenmesi son derece zor olan bir ortamdır. Bununla birlikte, İnternet ortamında fikri hakların güvence altına alınması konusunda alınacak önlemlerde, İnternetin özgür yapısının bozulmamasının ve böylece bilginin insanlar arasında paylaşımının engellenmesinin önüne geçilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Öte yandan telif hakları konusunun, İnternetin en temel hedeflerinden biri olan serbestçe erişilebilen bir bilgi ağı sistemi oluşturma bakımından engelleyici nitelikte olduğunun öne sürüldüğü yaklaşımlar bulunmaktadır (Kaplan, 2004). Wittgenstein fikri mülkiyet haklarını insanları bilişim toplumuna götüren yol üzerindeki bir engel olarak tanımlamaktadır (Wittgenstein, 2000; Akt: Kaplan, 2004). Başka bir ifadeyle telif haklarının, düşüncenin ve bilimsel araştırmaların serbestçe dolaşabilmesine engel olduğu

düşünölmektedir. Buna karşılık, fikri mülkiyet haklarının korunmasının önemli olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Aynı görüş, uygun bir hukuki koruma olmadıktan sonra eser sahiplerinin, eserlerini İnternet ortamında yayımlamaya teşvik edecek başka bir neden bulunmadığını savunmaktadır. Hoeren, fikri mülkiyet haklarını bilgi toplumunun anahtarı olarak ifade etmektedir (Hoeren, 1997; Akt: Kaplan, 2004). Öte yandan, Tonta (2003), telif haklarının kişisel ve toplumsal iki amacının olduğunu; bu amaçları eser sahiplerinin telif hakları aracılığıyla daha fazla eser oluşturmaya teşvik edilmesi ve özgün yaratıcı eserlerin herkesin yararlanmasına sunulması şeklinde ifade etmektedir.

İnternetin yapısı ve işleyişi telif hakları ihlallerini kolaylaştırıcı bir niteliğe sahiptir. Türkekul (2004), İnternet ortamında telif hakkı ihlallerini kolaylaştırıcı faktörleri “İnternet ortamında eserlerin kolay çoğaltılabilmesi ve dağıtılabilmesi, web sayfaları içerikleri ile ilgili korumanın sınırlarının tam olarak belirlenememesi, uluslararası işbirliği çalışmalarının yetersiz kalması, İnternetin hiçbir kuruma ait olmaması, İnternet üzerinden yapılan hak ihlallerinin tespit edilmesinin ve önlenmesinin zor olması, uygulanacak hukukun tespitinin zor olması” şeklinde sıralamaktadır.

Telif hakkı ile ilgili yapılan araştırmalar, telif hakkı ihlalleri konusunda var olan durumu ortaya koymaktadır. BSA (Business Software Alliance) (2016) tarafından yapılan araştırmaya göre, korsan yazılım kullanım oranları dünya genelinde %39; Avrupa Birliği ülkelerinde %29; Japonya’da %18; ABD’de %17 iken Türkiye’de ise %58 civarındadır. Yine Türkiye’de korsan kullanımı konusunda yapılan bir başka çalışmada (ODTÜ IEEE, 2004), Türkiye’deki korsan kullanım oranı açısından benzer sonuçlar elde etmiştir. Bununla birlikte çalışmada, korsan yazılım kullanımının yüksek olmasının nedenleri arasında orijinalinin pahalı olmasının yanı sıra tüketici hakları konusunda bilgi sahibi olmama ve korsanlığın bir suç olduğunun farkında olmama gibi nedenler de sıralanmıştır. Bu durum, telif hakları konusundaki eğitim eksikliğini de ortaya koymaktadır. Telif hakları konusunda toplumsal bilincin yeterince oluşmamış olması ile birlikte kullanıcıların bilgisayar kullanarak gerçekleştirdikleri bir eylemin korsanlık olabileceğini düşünmemelerinin telif hakkı ihlallerinin artmasında bir etken olabileceği söylenebilir (Cimilli-Akaydın, 2005). Johnson ve Simpson (2005), telif hakkı ihlalleri ile ilgili davranışları etkileyen faktörleri, cehalet ve yanlış algılamalar, kopyalama

kolaylığı, fikri mülkiyetin maddi olarak görülmemesi, telif hakkının maddi boyutunun algılanamaması, maddi durum ve telif hakkı karmaşıklığı şeklinde sıralamaktadır. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar, farklı birçok değişkenin etik dışı davranışlar üzerinde etkisinin olduğunu göstermektedir. Alanyazında öğrencilerin etik dışı davranışlarına yönelik yapılan birçok çalışma (Akbulut, Uysal, Odabaşı & Kuzu, 2008; Beyhan & Tunç, 2012; Çelen, Seferoğlu, 2016; Duymaz, 2013; Genç, Kazez & Fidan, 2013; Ghazali, 2003; Haines & Leonard, 2007; Kuzu, 2009; Namlu & Odabaşı, 2007; Uysal, 2006; Uysal & Odabaşı, 2006) yer almaktadır. Bununla birlikte, etik konusunun bir alt boyutunu oluşturan telif haklarına ilişkin farkındalık düzeylerini ortaya çıkaracak çalışmalara da ihtiyaç olduğu görülmektedir. Telif hakkı ve etik konusunda yapılan çalışmalarda, telif hakkı ihlaline ilişkin davranışların etik bulunduğuna ilişkin bulgular, dikkat çekmektedir (Ghazali, 2003; Liang & Phau, 2012; Teston, 2008; Tosun, Geçer & Kaşıkçı, 2016). Bu bağlamda, fikir ve sanat eserlerinin korunması konusunda bireylerin hukuki bakımdan eğitilmesi ve toplumsal bilincin oluşturulması önem taşımaktadır

Mason'ın (1986) da belirttiği gibi fikri mülkiyeti korumak fiziksel mülkiyeti korumaktan daha zordur. İnternetin yapısı, bu ortamda eser paylaşımının kolayca yapılabilmesini ve eserlerin kopyalanabilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, bilginin korunmasıyla ilgili önlemlerin alınması da zorunlu olmaktadır (DeLisse, 2000). Türkiye Bilişim Derneği (2007), bilgi güvenliğinin sağlanmasında üzerinde çalışma yapılması gereken konuları; farkındalık, teknolojik tedbirler ve hukuksal alt yapı olarak sıralamaktadır. Bununla birlikte, telif hakları kanunları; fikir ve sanat eserlerinin korunmasını sağlayarak bilim, sanat ve eğitim alanındaki gelişmelerin hızlandırılması amaçlarına katkı sağlayacaktır (Gürcan & Özgür, 2002).

Fikri haklar, çoğu gelişmiş ülkenin ekonomisi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Fikri hakların korunmasına yönelik amaçlara Türkiye'de Onuncu Kalkınma Planı'nda yer verilmiştir. 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda (Kalkınma Bakanlığı, 2013), fikri mülkiyetin korunması ve hakların kullanılması için etkin, yaygın ve toplumca benimsenmiş bir fikri mülkiyet hakları sisteminin oluşturulması, fikri hakların ve bu haklara yönelik ürünlerin kalkınma sürecine katkısının artırılması temel amaçlardan biri olarak belirlenmiştir. Yine politika olarak fikri haklar sistemi konusunda kamuoyunun her düzeyde

bilgilendirilmesine yönelik tanıtım ve eğitim faaliyetleriyle toplumsal bilincin artırılmasının sağlanmasının amaç olarak eklendiği görülmüştür.

Fikrî hakların sağladığı toplumsal fayda, bu haklarla ilgili düzenlemelerin önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Fikri hakların önemli çıktıları; yaratıcılık ve yenilikçiliğin devamlılığının sağlanması, ekonomik büyümenin ve istihdamın desteklenmesi, kültürel ve teknolojik ilerlemeye katkı sağlaması ve adil rekabet sisteminin kurulması sıralanabilir. Böylelikle, fikrî haklarla ilgili yapılacak olan her düzenleme ve izlenecek strateji, hak sahiplerinin bireysel menfaatleri ile toplumsal menfaatler arasındaki dengenin kurulmasında kolaylaştırıcı bir unsur olacaktır (DPT, 2007). Bu düşünceden yola çıkarak, İnternet ortamındaki dijital ürünlere ait eser sahiplerinin haklarının korunması ve kullanım sırasında ortaya çıkacak eğitsel, teknolojik, hukuksal sorunların çözülmesi, giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Sagsan, 2002). Birçok ülkede, bu problemin nasıl çözüleceği yoğun olarak tartışılmış ve bu konuya ilişkin hukuki boyutta gerekli düzenlemelere yer verilmiştir. Türkiye’de de yasal düzenlemeler yapılarak dijital eserlerin telif hakları ile korunması konusunda birtakım önlemler alınmıştır.

Telif hakları ile ilgili yapılan çalışmalar, daha çok alınacak önlemler ve kanunlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Öte yandan İnternet kullanıcılarının telif hakları konusundaki farkındalık düzeylerine yoğunlaşan çalışmalar da yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Bu konuda yapılacak olan araştırmalar, kullanıcıların farkındalık düzeylerini artırıcı bir işleve sahip olabilir. Bu bağlamda İnternet kullanıcılarının dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki farkındalık düzeylerini ortaya çıkarmak, bu çalışmanın yapılmasının temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Çalışmada, telif hakları ile ilgili davranışlarda etkisinin olabileceği düşünülen değişkenler belirlenmiştir. Bu çalışmanın öğretmen adayları ile yapılması büyük önem taşımaktadır. Öğretmenler sergiledikleri davranışlarla öğrencilere örnek olmaktadır. Bu nedenle bireylere bilgisayar etiği konusunda uygun davranışlar kazandırılmasında eğitim kurumlarına ve dolayısıyla bu kurumlarda görev yapan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerin, bilgisayarlara ilişkin etik sorunlara duyarlılık gösteren bireyleri yetiştirebilmesi için öncelikle kendilerinin etik olan davranışları sergilemeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının etik ilkeler konusuna ilişkin farkındalık durumları ve bu ilkelere uygun davranışlar sergilemeleri büyük bir

öneme sahiptir. Bu açıdan özellikle öğretmen adaylarıyla çalışma yapılarak alanyazına bu konuda katkı sağlaması düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, ayrıca telif hakları ile ilgili davranışlarda, etkisi olabilecek değişkenler incelenmiştir.

Alanyazında telif haklarına yönelik çalışmalar incelendiğinde, telif hakları farkındalığına ilişkin yeterli düzeyde çalışmanın yer almadığı görülmektedir. Bu nedenle yapılacak olan bu çalışmanın alanyazına önemli katkılar getireceği düşünülmektedir. Öte yandan bu konuda yapılacak olan araştırmalarda, dijital ürünlerle ilgili telif hakkı ihlalinin hangi nedenlerle yapıldığının ortaya çıkarılması ve farkındalık durumlarının belirlenmesi, bu konuda alınacak önlemler açısından büyük bir öneme sahiptir.

Uluslararası Eğitim Teknolojileri Birliği'nin (International Society for Technology in Education - ISTE) (ISTE, 2016), öğrencilere yönelik olarak geliştirdiği standartlarda öğrencilerin dijital dünyada öğrenmenin ve çalışmanın haklarını, yükümlülüklerini bilmeleri, güvenli, yasal ve etik biçimde davranmaları, başkalarının fikir ürünlerini kullanırken ve paylaşırken fikri haklarına karşı yükümlülüklerinin bilincinde olmalarının beklendiği belirtilmektedir. Bu kapsamda, etik ilkeleri benimsemiş ve etik ilkeler doğrultusunda hareket eden bireylerin yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma öğretmen adayları ile yapılmıştır. Öğretmenlerin, etik sorunlara duyarlılık gösteren bireyleri yetiştirebilmesi için öncelikle kendilerinin etik olan davranışları sergilemeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın, eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital dünyadaki var olan durumunun ortaya çıkarılmasında alanyazına katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

Araştırma Problemi

Eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki farkındalık durumları nedir?

Alt problemler. Eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki farkındalık durumlarını ortaya çıkarmak üzere aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ve bu konudaki kavramlarla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin görüşleri nedir?
2. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları nasıldır?
3. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları;
 - 3.1. Cinsiyete
 - 3.2. Buldukları bölüme
 - 3.3. Buldukları sınıf düzeyine
 - 3.4. Anne eğitim durumuna
 - 3.5. Baba eğitim durumuna
 - 3.6. Öğrenci ailelerinin maddi durumuna
 - 3.7. Telif hakları konusundaki bilgi düzeyi durumlarına
 - 3.8. Bilgisayar kullanma deneyimlerine
 - 3.9. Günlük İnternet kullanma sürelerine
 - 3.10. Bilgisayar kullanma düzeylerine
 - 3.11. İnternet kullanma düzeylerine

göre nasıl farklılaşmaktadır?
4. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ihlalleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Eğitim fakültesi öğrencilerine göre telif hakları ihlallerinin nedenleri nelerdir?
6. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının;
 - 6.1. “Telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarını olan inançları”na göre farklılaşma durumu nedir?
 - 6.2. “Lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi durumu”na göre farklılaşma durumu nedir?

- 6.3. “Dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu”na göre farklılaşma durumu nedir?
- 6.4. “Toplumsal sorumluluklara verilen önem”e göre farklılaşma durumu nedir?

Sayıtlılar

Ankette katılımcıların verdikleri cevaplar, onların gerçek durum ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma, 2014-2015 eğitim öğretim yılında farklı üniversitelerde eğitim gören eğitim fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma veri toplama aracı ile toplanan veriler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Telif Hakları: Kişinin ürettiği her türlü fikri ürünler üzerindeki hukuken sağlanan haklarını ifade eder (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016f).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde telif hakları ile ilişkili konular incelenmiştir. Telif hakları kavramı hem etik hem de hukuk kapsamı içerisinde ele alınması gereken bir konudur. Bu bağlamda, bu iki kavram yapılan incelemeyle ilgili çerçeveyi belirlemiştir.

Etik Kavramı

Etik kavramı Türk Dil Kurumu'na (TDK, Tarihsiz) göre “yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan bir felsefe dalı” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda ise etik kavramı, insana ilişkin ahlaki sorunlarla ilgili doğrulanabilir ya da yanlışlanabilir bilgileri ortaya koyan felsefenin bir alt dalı olarak ifade edilmektedir (Tepe, 1999). Etik düşünce ve eylemin herhangi bir yarar bekleme, çıkar sağlama, art niyet taşıma, bir üst güçten korkma, cezadan çekinme, yasaya uyma gibi amaçlar taşımaması gerekir (Aktaş, 2014). Etik davranışlar, kültür ve değerler gibi toplumsal etkenlerden etkilenmektedir (Aydın, 2010). Öte yandan, etik kavramı, ahlak kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak, iki kavram farklı anlamları ifade etmektedir. Ahlak kavramı insan ilişkilerinde “iyi” ya da “doğru” olarak adlandırdığımız değer yargılarını ifade etmek amacıyla kullanılır (Türkiye Bilişim Derneği, 2007).

Etik aynı zamanda meslek üyelerinin uyması gereken davranışları düzenleyen kuralları da belirlemektedir. Buna ilişkin olarak günümüzde sıkça tıp etiği, hukuk etiği gibi terimlerle karşılaşılmaktadır. Bununla birlikte, bilgisayarın ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla birlikte bilgisayar etiği terimi de önem kazanmıştır. Aşağıda bilgisayar etiğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Bilgisayar etiği. Moor (1985), bilgisayar etiğini; hem bireysel hem de toplumsal politikalar göz önünde tutularak bilgisayarın etik ilkeler doğrultusunda kullanımı olarak tanımlamaktadır. Tıngöy (2009) ise bilgisayar etiğini, bilgisayar kullanırken uymamız gereken yazılı ve yazılı olmayan kurallar olarak ifade etmektedir.

Mason (1986), bilgisayar etiği kavramını gizlilik, doğruluk, fikri mülkiyet ve erişilebilirlik boyutları ile ele almıştır. Bu boyutlardan gizlilik, bireylerin kendisine ait bilgiyi hangi koşullarda ve ne ölçüde paylaşması gerektiğine ilişkin bilgiyi içermektedir. Diğer bir boyut olan doğruluk ise bilginin doğruluğundan ve güvenilirliğinden kimin sorumlu olduğuna ilişkin soruların yanıtlarını içermektedir. Diğer bir boyutu oluşturan fikri mülkiyet hakları, bilginin sahibinin kim olduğu, dağıtımın nasıl olması gerektiği, bilgiye erişim ücretlerinin ne olması gerektiğine ilişkin soruları açıklamaktadır. Erişilebilirlik ise dijital ortamdaki bilgiye erişimin nasıl sağlanması ve bireylerin ne düzeyde bilişim teknolojileri becerilerine sahip olması gerektiği sorularına ilişkin yanıtları içermektedir. Bilgisayar etiği ile ilgili uyulması gereken kurallar Bilgisayar Etik Enstitüsü (Computer Ethics Institute) tarafından belirlenmiştir. Belirlenen bu 10 etik ilke aşağıda belirtildiği gibidir (Barquin, 1992).

- Bilgisayarı başka insanlara zarar vermek için kullanmayın.
- Başka insanların bilgisayar çalışmalarına karışmayın.
- Başka insanların bilgisayar dosyalarına girmeyin.
- Bilgisayarı hırsızlık yapmak için kullanmayın.
- Bilgisayarı yalancı tanıklık yapmak için kullanmayın.
- Bedelini ödemediğiniz bir yazılımı kopyalamayın ya da kullanmayın.
- Uygun bedelini ödemediğiniz ya da yetkiniz olmadan diğer insanların bilgisayar kaynaklarını kullanmayın.
- Başka insanların entelektüel bilgilerini kendinize mal etmeyin.
- Yazdığınız programın ya da tasarladığınız sistemin sosyal hayata etkilerini dikkate alın.
- Bir bilgisayarı daima diğer insanları düşünerek ve saygı göstererek kullanın.

İnternetin ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile birlikte bu ortam için etik kaygıların oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte, bilgisayar etiği kavramı dışında "İnternet etiği", "bilişim etiği" gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir.

“İnternet etiği” kavramı İnternet kullanımında etik olarak kabul edilebilir davranışları içeren kuralları ifade etmektedir.

Etik ve Hukuk

Hukuk ve etik kavramı birbiriyle ilişkili kavramlardır. Bu kavramlar birbirlerini tamamlar niteliktedir. Bu bağlamda benzerliklerinin ve farklılıklarının ortaya konmasında yarar bulunmaktadır. Hukuk kuralları insan davranışlarını düzenlemektedir. Bu kurallara uyulmaması durumunda ise yaptırımlar söz konusudur. Etik kurallar ise insan davranışlarını düzenleyerek sınırlamalar getirmektedir. Ancak yaptırım söz konusu değildir. Diğer farklılıklar ise hukuk kurallarının devlet tarafından oluşturulması, etik kurallarının toplum tarafından oluşturulması, hukuk kurallarının yazılı; etik kurallarının ise yazılı olmaması şeklinde ifade edilebilir (Türkiye Bilişim Derneği, 2007). Öte yandan hukuk kurallarının var olması tek başına yeterli değildir. Bireylerin etik değerler açısından yeterince gelişmemeleri durumunda, yasalar bireylerin etik davranışlar göstermelerini sağlayamamaktadır (Türkiye Bilişim Derneği, 2007). Böylelikle bu iki kavramın birbirini tamamlayan nitelikte olduğu söylenebilir.

Fikri Mülkiyet Hakları

Mülkiyet kavramı, kanunlar çerçevesinde sahibi olunan maldan ve malın hukuki ve doğal ürünlerinden yararlanmayı ve mal konusundaki tasarruf etme yetkisini ifade eden egemenlik hakkıdır (Hakan, 2008). Mülkiyet kavramı, taşınmaz, taşınabilir ve fikri mülkiyet olmak üzere üç türden oluşmaktadır. (Hakan, 2008). Fikri mülkiyet hakları ise, fikri çaba ve zekânın ürünlerini devlet desteğiyle korumayı hedefleyen hakları ifade eder (Soyak, 2005). Fikri mülkiyet hakları, telif hakları ve sınai mülkiyet haklarını kapsayan daha genel bir kavramı ifade etmektedir. Ayrıca, bu kavram, telif hakları ile patent, marka ve tasarım gibi sınai mülkiyet haklarını kapsayan bir üst kavram olarak tanımlanmaktadır (Suluk, 2004). Aşağıda bu kavramlara ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Telif hakkı. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-World Intellectual Property Organization) (Tarihsiz), telif hakkını, yaratıcıların edebi ve sanatsal çalışmalarında sahip oldukları hakları tanımlamak için kullanılan hukuki bir terim olarak tanımlamaktadır. Telif hakkı; şiir, roman, müzik, resim, fotoğraf, film gibi

edebi ve güzel sanatların konusu olan eserler, bilimsel eserler, bilgisayar yazılımları gibi alt kategorilerden oluşmaktadır. Telif hakları, eserin meydana getirilmesiyle ortaya çıkar (Cebe & Suçin, 2014). Bir başka tanımda ise telif hakkı, bilim ve sanat alanındaki faaliyetleri düzenleyen, kurallar koyan bir hak olarak ifade edilir. Aynı zamanda, telif hakkı yazarların ve sanatçıların eserleri üzerindeki haklarını koruma altına alır ve başkalarının bu bilgilerden faydalanmasını amaçlar (Sagsan, 2002). Bir başka tanımda ise telif hakkı özgün ve yaratıcı eser sahiplerine belirli bir süre için yasayla tanınan manevi ve ekonomik hakları ifade eder. Telif hakları, fikirlerin ifade edilme biçimini koruma altına almaktadır (Tonta, 2002).

Sınai mülkiyet hakkı. Sınai mülkiyet hakkı, buluşların, yeniliklerin ve özgün tasarımların ilk uygulayıcıları adına veya ticarete üreticinin ve satıcının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin bu kişiler adına kayıt edilmesi hakkını ifade eder. Sınai mülkiyet hakları; patentler ve faydalı modeller, markalar, endüstriyel tasarımlar, coğrafi işaretler ve entegre devrelerin topografyalarını içermektedir (Uluslararası Patent Birliği, 2018).

Telif Haklarına İlişkin Kavramlar

Telif haklarıyla ilgili konuların anlaşılır olabilmesi için bu konuya ilişkin kavramlara açıklık getirmekte yarar bulunmaktadır. Bu bağlamda “eser, eser türleri, eser sahibi ve eser sahibinin hakları, adil kullanım, lisans, lisans sözleşmesi, yazılım, yazılım türleri, özgür/açık kaynak kodlu yazılım ve özgür/açık kaynak kodlu yazılım lisansları” gibi kavramlar kısaca tanımlanmıştır.

Eser kavramı. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun (FSEK) (1951) 1/B maddesine göre eser; “*Sahibinin hususiyetini taşıyan ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*” olarak tanımlanmaktadır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’na (1951) göre bir fikir ve sanat ürününün eser olarak kabul edilebilmesi için birtakım özellikler taşıması gerekmektedir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir.

- Sahibinin özelliklerini taşıması,
- FSEK’te yer alan eser türlerinden birine girmesi,

Bağımsız ve yaratıcı bir fikri çalışma ürünü olan eserler, sahibinin özelliğini taşıyor sayılmaktadır. Aynı zamanda, bir fikri ürününün eser niteliği kazanabilmesi için kanunda yer alan eser formlarından biriyle ifade edilmiş olması gerekmektedir.

Eser türleri. FSEK'in 2. maddesi ilim ve edebiyat eserlerini, 3. maddesi musiki eserlerini, 4. maddesi güzel sanat eserlerini, 5. maddesi sinema eserlerini ve 6. maddesi işleme ve derleme eserlerini düzenlemektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

İlim ve edebiyat eserleri. FSEK'in 2. maddesinde (5846 Sayılı Kanun, 1951) ilim ve edebiyat eserleri; "Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları; rakslar, yazılı koreografi eserleri, pantomimler ve buna benzer sözsüz sahne eserleri; bedii vasfı bulunmayan her çeşit teknik ve ilmi içerikte fotoğraf eserleriyle, her çeşit haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeler" olarak belirtilmektedir. Bununla birlikte, yine aynı maddede arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeler ile bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkelerin eser sayılmayacağı ifade edilmektedir.

Musiki eserleri. FSEK'in 3. maddesinde musiki eserler, her çeşit sözlü ve sözsüz besteler olarak tanımlanmaktadır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Güzel sanat eserleri. FSEK'in 4. maddesine göre güzel sanat eserleri "estetik değere sahip olan, yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, heykeller, kabartmalar ve oymalar, mimarlık eserleri, el işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, fotoğrafik eserler ve slaytlar, grafik eserler, karikatür eserleri ve her türlü tipler" olarak tanımlanmaktadır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Sinema eserleri. FSEK'in 5. maddesine göre sinema eserleri, "her çeşit bedîî, ilmî, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik

veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi” olarak tanımlanmaktadır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

İşlenme ve derleme eserler. FSEK’in 1/B maddesine göre işlenme eser, başka bir eserden faydalanarak oluşturulan yazılı fikir ve sanat eserleri olarak ifade edilmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951). Derleme ise fikir ve sanat eserlerinin toplumun bilgi ve yararına sunulması ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012). Derleme eser ise eser üzerindeki hakların saklı kalması kaydıyla ansiklopediler ve antolojiler gibi seçme ve düzenlemelerden oluşan eserleri ifade etmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

İşlenme eser türleri FSEK’in 6.maddesine göre, “tercümeler; roman, hikâye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerin bir başkasına çevrilmesi, ilim ve edebiyat eserinin filme dönüştürülmesi veya radyo ve televizyon ile yayıma hazır hale getirilmesi, musiki aranjmanları ve düzenlemeleri, güzel sanat eserlerinin bir şekilden başka bir şekle sokulması, bir eser sahibinin aynı cinsten olan eserlerinin külliyet haline sokulması, seçme ve toplama eserlerin düzenlenmesi, yayımlanmamış bir eserin ilmi araştırma ve çalışma sonucunda yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi, başkasına ait bir eserin açıklanması ya da kısaltılması, bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi, veritabanları, yararlanılan eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan sahibinin hususiyetini taşıyan işlenmeler, verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan veritabanları” olarak sıralanabilir. Ancak, veritabanları içerisinde yer alan veriler bu korumaya dahil değildir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Bir eser oluşturacak nitelikte değişiklik yaratan çalışmalar, asıl eser sahibinin haklarına herhangi bir zarar vermeden, asıl esere bağlı olarak “işlenme” ve “derlenme” adıyla eser olarak korunmaktadır. İşleyenin fikri katkısını içermeyen küçük değişiklikler ve uyarlamalar ise eser olarak kabul edilmemektedir (Kaplan, 2004).

FSEK’te işleme eserin; asıl eserden bağımsız olmaması, eser sahibinin hususiyetini taşıması ve eser sahibinin haklarına zarar getirmemesi özelliklerini içerdikleri görülmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951). Öte yandan, Tekinalp (2006),

işlenme eserin olabilmesi için iki şartın gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu şartları, özünde esas eseri içermesinin yanı sıra yeni bir fikri çaba ürünü, yaratıcı özellik taşıyan bir eser olması ve eseri işleyenin hususiyetini taşıması şeklinde ifade etmektedir.

Eser sahibi. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 8. maddesine göre eser sahibi "eseri meydana getiren gerçek kişi" olarak tanımlanmaktadır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Eser sahibinin hakları. Eser niteliğine sahip bir fikri ürünün sahibine mali ve manevi nitelikte bazı haklar tanınmış ve bu haklar koruma altına alınmıştır. Birden fazla kişinin bir eser üzerinde kendi payları ile ilgili kısım üzerinde tasarrufta bulunma hakkı bulunmamaktadır. Ancak, eser sahipliği hakkı bulunmaktadır. Birden fazla kişinin meydana getirdiği eserin hangi bölümünün kime ait olduğu biliniyorsa, bunlardan her biri, oluşturduğu kısmın sahibi sayılır ve "müşterek eser sahibi" olarak anılır (Kaplan, 2004). Müşterek eser sahipliği kavramı FSEK'in 9.maddesinde, birden fazla kişi tarafından oluşturulan eserin bölümlere ayrılması mümkün ise her bir bölümün oluşturan kişi tarafından bölümün sahibi sayılması olarak tanımlanmaktadır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

FSEK'in 10. maddesinde ortak olan eser sahipliğinin temel koşulları belirtilmiştir. Birden fazla kişinin oluşturmuş olduğu eserin bir bütün olması durumunda eserin sahibi, onu ortaya çıkaran birliğin bütünü olarak ifade edilmektedir. FSEK 27.maddesinde eserler için verilen koruma süresi; eser sahibinin yaşadığı süre ve ölümünden sonra 70 yıl olarak belirlenmiştir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Mali haklar. Eser sahibine tanınan mali haklar ise FSEK'in 21-25. maddeleri içerisinde açıklanmıştır. Eser sahibine tanınan mali haklar; işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletim hakkı olarak belirtilmektedir. Bu haklara ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

İşleme hakkı. İşlenme, asıl esere bağlı kalmak kaydıyla yapılan bazı değişikliklerle başka bir tarzda meydana getirilmiş olan yeni bir fikri ürünü ifade etmektedir (Kaplan, 2004). İşleme hakkı ise bir eserden yararlanan, bağımsız olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat eserlerini meydana getirme hakkı olarak tanımlanmaktadır (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016f). FSEK'in 21.

maddesinde işleme hakkının eser sahibine ait olduğu belirtilmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Çoğaltma hakkı. FSEK'in 22. maddesinde çoğaltma; "eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulaması" olarak ifade edilmektedir. Yine aynı maddede, çoğaltma hakkının bir eserin aslı veya kopyalarının, herhangi bir yöntemle tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı olarak eser sahibine ait olduğu belirtilmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Fikri hakları temsil eden "copyright" kelimesi çoğaltma hakkını ifade eder. Kavram zaman içinde genişleyerek diğer fikri haklar için de kullanılır hale gelmiştir. Çoğaltma hakkı bilgisayar programları açısından önem taşımaktadır. Kullanım hakkına sahip olan çoğaltma ve işleme, yükleme, çalıştırma ve düzeltme, yedekleme yapma, bilgisayar programının kod biçimine çevrilmesi gibi haklara da sahiptir (Tekinalp, 2006).

FSEK'in 38. maddesi çerçevesinde özel kullanım amacıyla bilgisayara yapılan kayıtlar çoğaltma olarak kabul edilmektedir. Eser sahibinin izni olmasa bile yasal olarak herhangi bir sakınca doğurmaz. FSEK'in 38. maddesinde bütün fikir ve sanat eserlerinin kar amacı güdülmeksizin kişisel kullanım amaçlı olarak çoğaltılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir. Ancak, çoğaltma işlemi yapılarak hak sahibinin menfaatlerine zarar verilmemelidir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Yayma hakkı. FSEK'in 23. maddesinde yayma hakkı, "bir eserin aslının veya çoğaltılmış nüshalarının, kiralanması, ödünç verilmesi, satışa çıkarılması ve diğer yollarla dağıtılması" olarak ifade edilmektedir. Yayma hakkı eser sahibine aittir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

FSEK'in 22. maddesinde yer alan çoğaltma hakkı ile 23. maddesinde yer alan yayma hakkı, birbirinin devamı niteliğinde fikri haklardır. Kiralama ve kamuya ödünç verme hakları yayma hakkı çerçevesinde sayılmıştır. Böylelikle, çoğaltılmış nüshaları satın alan kişi, bunları eser sahibinden izin almadan kiraya ve kamuya ödünç veremez. Eserin satılmasıyla birlikte, yayma hakkı sona erer. (Tekinalp, 2006).

Temsil hakkı. FSEK'in 24. maddesinde temsil hakkı, "bir eserden doğrudan veya işaret, ses veya resim nakline yarayan araçlarla, umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı" olarak ifade edilir. Bu hak eser sahibine aittir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

İşaret ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı. Umuma iletim hakkı, "bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar aracılığıyla veya işaret, ses ve görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması ile umuma iletilmesini hakkı"nı ifade etmektedir. Umuma iletim hakkı, eser sahibine aittir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Manevi haklar. Eser sahibine tanınan manevi haklar FSEK'in 14. maddesinde "umuma arz salahiyeti", 15. maddesinde "adın belirtilmesi salahiyeti", 16.maddesinde "eserde değişiklik yapılmasını menetmek", 17.maddesinde "eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakları" şeklinde düzenlenmiştir. Bu haklara ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

Umuma arz etme hakkı. Umuma arz, eserin dar veya kapsamlı olarak üçüncü kişilere ulaştırılması, herhangi bir şekilde tanıtılmasıdır. Eser, yayımlanarak, sahneye veya ekrana konularak, seslendirilerek veya İnternete konularak içeriğin bir parçası haline getirilerek halka sunulur (Tekinalp, 2006). FSEK'in 14. maddesinde eser sahibinin manevi haklarından biri olan umuma arz etme hakkının, bir eserin umuma arz edilme durumunun, yayımlanma zamanı ve tarzının eser sahibi tarafından belirleneceği belirtilmektedir. Bununla birlikte, eserin umuma arz edilmesi ve yayımlanma tarzı; eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek nitelikte ise eser sahibi, başkasına yazılı izin vermiş olsa bile, umuma iletilmesini ve yayımlanmasını engelleyebilir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Eser sahibi olarak tanıtılma hakkı. Eser sahibi olarak tanıtılma hakkı, eser sahibinin adı veya takma adı ile veya adsız olarak umuma arz edilmesi ve yayımlanmasına karar verme hakkını ifade eder. Bu hak, FSEK'in 15. maddesinde açıklandığı gibi eser sahibine aittir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Eserde değişiklik yapılmasını önleme hakkı. FSEK'in 16. maddesinde eserde değişiklik yapılmasını önleme hakkı, eser sahibinin izni olmadan eserde

eser sahibinin adında kısaltmalar, eklemeler ve değişiklikler yapılamaması durumunu ifade eder. Eser sahibinin izniyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden kimse gerekli görülen değişiklikleri eser sahibinin izni olmadan yapabilir. Ancak, eser sahibi, şeref ve itibarını zedeleyecek ve eserin mahiyet ve özelliklerini bozabilecek her türlü değiştirmelere engel olabilir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakkı. FSEK'in 17. maddesinde eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakkı, eser sahibinin koruma şartlarını yerine getirmek şartıyla, güzel sanat eserleri ve yazarlarla bestecilerin el yazıları ile yazılmış eserlerinin asıllarından geçici bir süre yararlanmayı talep etme hakkı olarak ifade edilmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Adil kullanım. Adil ya da dürüst kullanım eser sahibinin çıkarlarına zarar vermeden eserin kullanılmasını ifade etmektedir. Kişisel ve eğitim-öğretim amaçlı kullanımlar adil kullanım kapsamında değerlendirilmektedir. Aynı şekilde, telif hakkı yasalarıyla korunan eserlerin kütüphaneler tarafından kullanıma sunulması ve kullanıcılara ödünç verilmesi adil kullanıma örnek olarak verilebilir (Tonta, 2002). FSEK'in 38. maddesi ile fikir ve sanat eserlerinin kar amacı güdülmeyen şahsi kullanımlar için çoğaltılmasına izin verilmektedir. Ancak, bu çoğaltma işleminin eser sahibinin haklarına zarar verici nitelikte olmaması gerekmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Lisans kavramı. Lisans, başkasına ait gayri maddi malın kullanma yetkisi olarak ifade edilmektedir (Kıratlı, 2015). Öte yandan, yayıncılar, telif hakkı yasaları tarafından yeterince korunmadığını düşündükleri dijital bilgiler için lisans anlaşmalarıyla kendilerini koruma altına almaktadırlar. Lisans, ilgili bilgilerin belirli bir süre için kullanım ya da kiralama haklarını düzenler (Tonta, 2002).

Lisans sözleşmesi. Lisans sözleşmesi, marka, patent, endüstriyel tasarım ve faydalı model gibi fikri ve sınai bir hakkın sahibinin sahip olduğu koruma hakkından yararlanma yetkisinin kısmen veya tamamen üçüncü kişiye belli bir ücret karşılığında devri şeklinde tanımlanmaktadır (Kıratlı, 2015).

Yazılım. Yazılım, kodlar kullanılarak belirlenen amaçların gerçekleştirilmesini sağlayan komutlar dizisini ifade eder. Kullanım haklarına göre çeşitli yazılım türleri bulunmaktadır.

Yazılım türleri. Yazılım türlerine ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Ücretsiz yazılım (Freeware). Ücretsiz yazılım genel olarak değişiklikler olmadan yeniden dağıtımına izin veren ücretsiz yazılımları ifade eder. Ücretsiz olarak herhangi bir özellik ve süre kısıtlaması olmadan kullanılabilen, özgür olmayan bir lisans ile lisanslandırılmış yazılımlara verilen genel addir (GNU, 2017a).

Paylaşılan yazılım (Shareware). Paylaşılan yazılım, kullanıcıya programı tanıtan; belirli bir süre sonra kullanıcının kullanıma devam edilebilmesi için lisans ücreti ödenmesi gereken kaynak kodları kapalı olan kısıtlı yazılımları ifade eder (GNU, 2017a).

Lisanslı yazılım. Lisanslı yazılım dağıtımı ve değişiklik yapılması mümkün olmayan belirli bir ücret karşılığı kullanım hakları satın alınmış yazılım türünü ifade eder (GNU, 2017a).

Demo yazılım. Demo yazılım, tanıtım amaçlı kullanılan yazılımın bütün özelliklerinin kullanılmasına izin vermeyen kısıtlı sürüm olarak tanımlanmaktadır.

Özgür/açık kaynak kodlu yazılım. Özgür/açık kaynak kodlu yazılım, kaynak kodlarının incelenmesi, değiştirilmesi ve yazılımı elinde bulunduran kişinin yazılımı üçüncü kişilere dağıtabilmesine imkan tanıyan yazılım türünü ifade eder. Yazılımla birlikte kullanıcıya devredilen haklar, lisans anlaşmasına göre farklılık göstermektedir (Özdeş, 2012).

Özgür yazılımlarda yazılım kullanıcıları için dört özgürlük alanı bulunmaktadır (Stallman, 2009). Bu alanlar; programı çalıştırma özgürlüğü, programın nasıl çalıştığı üzerine çalışma ve yazılımı ihtiyaçlara göre uyarlama özgürlüğü, kopyaları yeniden dağıtabilme özgürlüğü, programı geliştirebilme herkesle paylaşabilme özgürlüğü, bütün süreçlerin her aşamada şeffaf olması ve geliştiricilerin işbirliği yapma özgürlüğü olarak sıralanabilir. Özgür yazılım ve açık kaynak kodlu yazılım yaklaşık olarak aynı yazılım kategorisini tanımlamaktadır. Bununla birlikte, Özgür Yazılım Vakfı aynı zamanda yazılım patentleri ve mevcut telif hakları yasaları ile getirilen kısıtlamaların da kaldırılması gerektiğini savunmaktadır (Stallman, 2009). Özgür ve açık kaynak kodlu yazılımların hukuki haklarının korunmasında lisanslardan yararlanır. Özgür/açık kaynak kodlu yazılım lisanslarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Özgür/açık kaynak kodlu yazılım lisansları. Ö/AKK yazılım topluluğunun hukuki haklarının korunabilmesi amacıyla Ö/AKK yazılımların özgün bir biçimde lisanslanması gerekmektedir (Arslan, 2011). Yazılımlarının özel mülk yazılımlara dönüşmesini önleyecek dağıtım şartlarının kullanılması “copyleft” ile mümkündür. “Copyleft” telif hakkı uygulamasının tersine çevrilmesini ifade eder. Copyleft de telif hakkı hukukunu kullanır. Ancak bunu telif hakkının her zamanki amacı doğrultusunda değil, tam tersi doğrultuda kullanır (Arslan, 2011). Copyleft, bir programın özgür yazılım haline getirilmesi, programın tüm değiştirilmiş ve genişletilmiş sürümlerinin de özgür yazılım haline getirilmesi için genel bir yöntemi ifade etmektedir (GNU, 2017b).

Özgür ve açık kaynak kodlu yazılımlarda farklı özelliklere sahip yazılım lisansları kullanılmaktadır. Özgür ve açık kaynak kodlu yazılımlarda kullanılan temel lisanslar; GNU Genel Kamu Lisansı (GPL), GNU Kısıtlı Genel Kamu Lisansı (LGPL), BSD Lisansı, Mozilla Kamu Lisansı (MPL), MIT Lisansı, Apache Lisansı, Eclipse Kamu Lisansı ve Avrupa Birliği Kamu Lisansı (EURL) şeklinde sıralanabilir (Eser, 2011).

Uluslararası Düzenlemeler

Bu bölümde telif hakları konusunda yapılan uluslararası sözleşmeler hakkında bilgi verilecektir.

Bern sözleşmesi. 9 Eylül 1886 tarihinde imzalanmış olan sözleşme üzerinde farklı zamanlarda yedi kez değişiklik yapılmıştır. Türkiye ise değiştirilen Bern Sözleşmesi'nin 1948 tarihli Brüksel metnine katılmış, 1979'da ise Bern Sözleşmesi'nin en son haline taraf olmuştur. Sözleşmede; edebiyat ve sanat eserleri tanımlanmış, eser sahibinin mali ve manevi hakları ile bu hakların kullanım süre ve koşulları belirlenmiştir (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016e). Bu sözleşme ile taraf ülkeler, eser sahiplerinin haklarının korunması amacıyla kanunlarında yapmış oldukları düzenlemeleri üye ülkelerin eser sahiplerine de karşılıklılık esası gereği sağlayacaklarını taahhüt etmektedir. Bu yaklaşım “eşit işlem ilkesi” olarak ifade edilir. Devletler fikri mülkiyetin korunması konusunda yapılması gereken düzenlemeleri yapmamaları durumunda “asgari haklar ilkesi”nin uygulanacağı belirtilmektedir. Bu yaklaşım yeterli düzenlemelere sahip olmayan

üye devletlerin, yabancılara, kendi vatandaşlarından daha fazla hak tanıyacakları anlamına gelmektedir (Kaplan, 2004).

Dünya telif hakları sözleşmesi. 1952 yılında Dünya Telif Hakları Sözleşmesi, Amerika ile Avrupa arasındaki sistem farklılıklarını azaltmak ve fikir ile sanat eserlerini korumayı evrenselleştirebilmek amacıyla imzalanmıştır (Erel, 1998). Dünya Telif hakları Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi'nden iki noktada ayrılmaktadır. Sözleşmede karşılıklılık ilkesine yer verilmemektedir. Bu nedenle, otomatik koruma sağlamamaktadır. Korumadan yararlanılması amacıyla sözleşmede öngörülen formalitelerin yerine getirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. İkinci olarak ise üye ülkeler eser sahibine, kendi ülkesinin tanıdığından daha fazla koruma sağlamaya zorunlu değildir. Türkiye, Dünya Telif Hakları Sözleşmesi'ni kabul etmemiştir (Tekinalp, 2006).

Roma sözleşmesi. Komşu haklarla ilgili hukuki düzenlemelerin uluslararası alanda da düzenlenmesi amacıyla 26 Ekim 1961 tarihinde Roma Sözleşmesi olarak anılan "İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korumasına Dair Uluslararası Sözleşme" imzalanmıştır (Erel, 1998).

Ticarette bağlantılı fikri mülkiyet hakları anlaşması (TRIPS). Düzenlenmiş Bern Sözleşmesi'nde 1971 yılında yapılan değişiklik ile birlikte üye ülkeler tarafından fikri mülkiyet hakları konusunda yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğu görülmüştür. 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurulması ile birlikte TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) Sözleşmesi diğer sözleşmelerle birlikte tamamlayıcı nitelikte bir sözleşme olarak yürürlüğe girmiştir (Kaplan, 2004). Sözleşme, uluslararası alanda fikri haklar konusunda standart sağlanması amacını taşımaktadır. Türkiye TRIPS Anlaşması'nı 1995 yılında kabul etmiştir. 2000 yılında ise anlaşma hükümlerini uygulamaya başlamıştır (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016a).

Bu anlaşma ile ilk defa milletlerarası düzeyde fikri hakların kapsamı ve koruma şartları ve sürelerine yönelik düzenlemeye gidilmiştir. Anlaşmanın hükümleri, üye ülkeler için uyulması gereken asgari standartları oluşturmaktadır (Başpınar & Kocabey, 2007). TRIPS anlaşmasının amaçları; fikri mülkiyet hakları konusunda yeterliliğin ve etkinliğin artırılması ve yasal ticaretin yapılmasına engel oluşturmadan fikri mülkiyet haklarının uygulanmasına ilişkin önlemlerin alınmasıdır

(Türkekel, 2004). TRIPS Anlaşması'nda bilgisayar programlarının edebiyat eseri olarak korunmasına ilişkin hükümlerin de olduğu görülmektedir. Bununla birlikte fikri mülkiyet hakları kapsamında, kiralama hakları, koruma süresi, markalar, coğrafi işaretler, sinai tasarımlar, patentler, entegre devrelerin tasarımları, ticari sırlar ve gizli bilgiler alanlarında maddelere yer verilmiştir (TRIPS, 1994). TRIPS Anlaşması ile sinai ve edebi fikri mülkiyet ayrımı ortadan kaldırılarak "fikri mülkiyet" kavramı bir üst kavram kabul edilmiştir. Bilgisayar programı ve veritabanlarının fikir ve sanat eseri olarak korunacağı kabul edilmiştir. Öte yandan, ihlallere karşı uygulanabilecek yaptırımlara yer verilmiştir. Ayrıca, telif haklarında asgari koruma süresi 50 yıl olarak belirlenmiştir (TRIPS, 1994).

WIPO anlaşmaları. Bilgisayar ve İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte, fikri hakların korunmasında yeni yollara ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle, Düzenlenmiş Bern Sözleşmesi'ne üye olan devletler tarafından 1967 yılında Stockholm'de "Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Sözleşmesi" imzalanmıştır. Ayrıca, "Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization -WIPO)" kurulmuştur (Tekinalp, 2006). Bu örgütün amaçları, fikri mülkiyet haklarının bütün dünyada etkin biçimde korunmasına yönelik çalışmaların yapılması, diğer örgütlerle işbirliği yapılması ve milletlerarası anlaşmaların imzalanması için çalışılması şeklindedir. Türkiye, 1976 yılından itibaren ise WIPO'nun bir üyesi olmuştur (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016b). WIPO üyeleri arasında Cenevre'de 1996 tarihinde WIPO Telif Hakları Sözleşmesi ve 1996'da imzalanan ve 2002 yılında yürürlüğe giren WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi imzalanmıştır (Başpınar & Kocabey, 2007).

WIPO telif hakları sözleşmesi. WIPO Telif Hakları Sözleşmesi kapsamında, bilgisayar programları ile veritabanlarının tanımı yapılmış ve ilim ve edebiyat eserleri kapsamında korunacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte sözleşmede, eserlerin özgün nüshaları ya da kopyalarının satılması, kiralanması, eser sahiplerine verilen haklar, eser sahiplerinin haklarına getirilecek istisnalar ve yaptırımların düzenlenmesi konularına yer verilmiştir (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016c). Ayrıca bu anlaşmaya taraf olan devletler, kopyalama teknolojilerinin kötüye kullanımı konusunda gerekli önlemlerin alınması ve etkin koruma yöntemlerinin kullanılmasını taahhüt etmişlerdir (Başpınar & Kocabey, 2007).

WIPO icralar ve fonogramlar sözleşmesi. Bu sözleşme, Roma Sözleşmesi hükümlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin karşısında yetersiz kalması nedeniyle daha etkin bir koruma sağlama amacını taşımaktadır. Bu sözleşmede, icracı sanatçıların mali ve manevi hakları, fonogram yapımcılarının mali hakları ve bu hakların istisnaları düzenlenmiştir (Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2016d). Bununla birlikte, sözleşmede, icracı sanatçılar ile fonogram yapımcıların tanımı, sözleşmenin sağladığı korumadan yararlanacaklar, radyo televizyon yayınlarına ilişkin hükümler, hakların İnternet ortamında kullanımı, teknolojik yöntemlere ve hak yönetim bilgilerine ilişkin yükümlülükler, sözleşmeyle tanınan hakların istisnaları gibi hükümlere de yer verilmiştir (Türkecul, 2004).

Türkiye’de Telif Haklarına İlişkin Gelişmeler

Türkiye’de telif hakları konusundaki düzenlemeler 1951 yılında yürürlüğe giren 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu” ile yapılmaktadır (Tonta, 2002). Kanun maddelerinin hazırlanmasında, eser sahibinin haklarının korunması, kamunun yararlanmasının mümkün olduğu kadar sağlanması, cezaların konulması ve maddelerin Bern sözleşmesi ile uyumlu olması esasları göz önünde bulundurulmuştur (Ayiter, 2003). 5846 Sayılı Kanun zaman içerisinde gözden geçirilmiş ve kanunda gerekli değişiklikler yapılmıştır. FSEK dışında diğer kanunlarda da gerekli değişikliklere yer verilmiştir. 23 Mayıs 2007’de yayınlanan 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”unda ise İnternet ortamındaki içeriklerin kamu düzenine uygunluğunun denetimi ve içerik sahiplerinin yükümlülüklerine yönelik düzenlemelere yer verilmektedir (5651 Sayılı Kanun, 2007).

Telif Hakları İhlallerinde Uygulanacak Hukuk

Fikri haklar, FSEK’te yer alan hukuk ve ceza davaları ile korunmaktadır. Bu davalar, eser sahibinin tespiti davası, FSEK’in 66-68. maddeleri çerçevesinde tecavüzün ref’i davası, FSEK’in 69. maddesi çerçevesinde tecavüzün men’i davası ve FSEK’in 70. maddesinde düzenlenen tazminat davası ve vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan davalardan oluşmaktadır (Kaplan, 2004). Bunun dışında, patent, marka, coğrafi işaretler ve endüstriyel tasarımlarla ilgili bazı kanun

hükmünde kararnamelerde “taleplere” yer verildiği görülmektedir. Cezalar ise hapis ve ağır para cezası ile zabt, müsadere ve imhayı içermektedir (Tekinalp, 2006). Fikri hakların ihlal edilmesi durumunda açılacak davalar aşağıda açıklanmıştır.

Tecavüzün men’i davası. FSEK’in 69. maddesinde tecavüzün men’i davası mali ve manevi haklara karşı ileride söz konusu olabilecek nitelikteki bir hukuka aykırı müdahalenin engellenmesi ve doğması muhtemel bir zararın önlenmesi amacıyla açılır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Tecavüzün ref’i davası. FSEK 66. maddesinde mali ve manevi haklara tecavüz edilmesi durumunda, tecavüzün ref’i davası açma hakkı düzenlenmiştir. Tecavüzün ref’i talebi müdahalenin sonuçlarının halen devam etmesi ve sadece tecavüzün men’i ile ortadan kaldırılamaması durumunda söz konusu olmaktadır (5846 Sayılı Kanun, 1951).

Maddi tazminat talebi. Eser sahibi, mali hakların zarar görmesi halinde, hem maddi hem de manevi tazminat davası açabilecektir. FSEK’in 70. maddesinde de mali hakları zarar gören kimsenin tazminat talep edebileceği belirtilmektedir (5846 Sayılı Kanun, 1951).

İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde, bu çalışma kapsamında incelenen konuyla ilgili araştırmalara yer verilmiştir. İlgili araştırmalar, yurtiçi ve yurtdışı çalışmalar ayrı olarak gruplanarak sunulmuştur. Bu grupta içinde “Bilgisayar ve İnternet Etiği” ile “Telif Hakları” konusunda yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar, yayınlanma tarihi bakımından en eskiden en yeniye doğru olacak şekilde sunulmuştur.

Yurtiçinde “bilgisayar ve internet etiği” ile “telif hakları” konusunda yapılan çalışmalar. Özen (2002), çalışmasında akademisyenlerin yazılım korsanlığına ilişkin tutumlarını incelemiştir. Araştırmada ayrıca akademisyenlerin korsan yazılım kullanım durumu ve korsan yazılım kullanma nedenleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, korsan yazılım kullanma durumunun farklı değişkenlerle ilişki durumu incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular, korsan yazılım kullanımında erkeklerle kadınlar arasında büyük bir fark olduğunu göstermektedir. Korsan yazılım kullanımını erkekler daha fazla tercih etmektedir. Araştırmada dikkat çeken önemli bir bulgu, ileri yaşlarda korsan yazılım kullanım oranının düşmesidir. Diğer ilginç bir bulgu ise gelir yükseldikçe korsan yazılım kullanım oranının artmasıdır. Bununla birlikte, bilgisayar deneyimi arttıkça korsan yazılım kullanım oranı da artmaktadır. Kurum türü olarak bakıldığında; korsan yazılım en yüksek sağlık bilimlerinde kullanılırken; en düşük fen bilimlerinde görev yapan akademisyenler tarafından kullanılmaktadır.

Araştırmadaki önemli bir diğer bulgu; yüksek yazılım fiyatlarının yazılımları korsan olarak kullanmada büyük bir etken olduğunu göstermektedir. İkinci etken ise kurumların yazılımları satın almamasıdır. Korsan yazılım kullanımının diğer bir nedeni ise Türkiye’de kanuni yaptırımların olmaması belirtilmiştir. Araştırmadaki bir diğer önemli bulguya göre, korsan yazılım kullananların %32,7’si yazılım için para harcamanın anlamsız olduğunu düşünürken; korsan yazılım kullananların %50’si ise yazılıma para harcamanın anlamlı olduğunu düşünmektedir.

Araştırmada, korsan yazılım kullananlara yasal yaptırımlar uygulanması konusunda korsan yazılım kullanmayanların yarısı yasal yaptırımlar uygulanmasını desteklerken, korsan yazılım kullananların ise üçte biri yasal yaptırımlar konusunu

desteklemektedir. Korsan yazılım kullanımının hırsızlık olarak algılanması ile ilgili ifadeye katılımcıların büyük bir çoğunluğu katılmamıştır. Araştırma, cinsiyet, bilgisayar deneyimi ve evde bilgisayar bulunması ile korsan yazılım kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu; yaş, kurum türü, akademik ünvan, gelir ve işyerinde bilgisayar bulunmasının korsan yazılım kullanımdan bağımsız olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Mollavelioğlu (2003), “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Bilgi Teknolojilerinin Etik Kullanımı ve Bir Uygulama” isimli tez çalışmasında, işletmelerde yer alan bilişim teknolojileri araçlarını kullanan kişilerin etik davranışlarını araştırmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerden elde ettiği veriler sonucunda bilişim teknolojilerinin kullanım durumunu ve bu araçları kullananların bilişim etiğine bakış açılarını incelemiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular, işletmelerin büyük bir çoğunluğunun lisanssız yazılım kullandığını göstermektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu çalışanlarının bilgisayar etiği konusunda çok az bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Bilgisayar suçlarından etkilenen işletmelerin büyük bir çoğunluğu virüs gibi zararlı yazılımların etkisi altında kaldıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmadaki bir diğer önemli bulgu ise yükseköğrenim görenlerin %54,4'ünün ve ortaöğrenim görenlerin %59,5'inin lisanssız yazılım kullandıkları yönündedir. Öte yandan, eğitim durumu ile yazılım kopyalamanın etik açıdan kabul edilebilirliği arasında ilişki bulunmamıştır. Lisanssız yazılım kullanmalarının nedeni olarak da lisanslı yazılımların pahalı olmasının etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmacı, ayrıca işletmelerin büyük bir oranının, bilişim etiği ile ilgili politikalara sahip olmadığı ve meydana gelebilecek bilgisayar suçlarına yönelik tam olarak önlem almadıkları konusuna da vurgu yapmıştır.

İnternette fikri hakların korunmasına yönelik bir başka çalışmada ise İnternette fikri hak kavramı açıklanmış ve hukuki boyutta incelemeler yapılmıştır. Kocabey'in (2004) “İnternette Fikri Hakların Korunması” isimli tez çalışmasında İnternetin ortaya çıkması ile birlikte telif haklarının korunmasına yönelik ortaya çıkan problemlere çözüm üretilmesi ve yapılması gerekenler konusunda fikirler öne sürülmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, fikri haklar konusunda önemli faaliyetlere ağırlık verilmekle birlikte, İnternet hak sahipliği, İnternet ortamında fikri hakların ihlal şekilleri, ihlalin hüküm ve sonuçları, fikri hak ihlali sayılmayan hükümlere ve sorumluluk alanlarına yer verilmiştir. Ayrıca İnternette fikri hak ihlallerine uygulanacak hukuki işlemler incelenmiştir.

Telif hakları konusu hukuki boyutta ele alınabileceği gibi etik boyutta da incelenmesi gereken bir konudur. Bu nedenle genellikle çalışmalarda etik konusu içerisinde yer aldığı görülmektedir. Yaman, Yaman ve Horzum (2004), öğretim elemanlarının etik ilkelere uyma düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada, öğretim elemanlarının İnternet kullanımında etik ilkelere uyma düzeylerinde cinsiyet, görev yeri ve İnternet kullanım düzeyi değişkenleri açısından anlamlı fark bulunamamıştır. Öte yandan, öğretim elemanlarının İnternet kullanımında etik ilkelere uyma düzeylerinde yaş, kıdem, unvan değişkenleri açısından anlamlı fark bulunmuştur. 31-40 yaş aralığındaki öğretim elemanlarının 21-30 yaş aralığındaki öğretim elemanlarına göre İnternette bilimsel ve sosyal konulardaki paylaşımda etiğe daha uygun davrandıkları görülmüştür.

İnternet kullanımında öğretim elemanı görüşleri arasındaki farklılık, genel olarak sosyal iletişimde etik ilkelerin kullanımı konusundadır. Yaş, kıdem ve unvan bakımından daha önde olan öğretim elemanları, etik ilkelere daha uygun davranan kişiler olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bir önemli bulgusu ise, öğretim elemanlarının yaklaşık olarak %30'unun İnternette karşısındakine, cinsiyet, dini veya siyasi kimlik, sosyoekonomik durum gibi farklılıklardan dolayı ayrıcalıklı davranmasıdır.

Konuyu hukuki boyutlarıyla ele alan bir başka çalışma ise Cimilli-Akaydın (2005) tarafından hazırlanan "İnternet Üzerinden Telif Hakkı İhlalleri" isimli tez çalışmasıdır. Bu çalışmada eserler üzerindeki haklar, bu hakların İnternet vasıtası ile ihlal biçimlerini saptama, bu konuda alınabilecek teknolojik önlemler, mahkeme dışı önleyici tedbirler ve bu ihlallerin gerçekleşmesi durumunda başvurulabilecek olan hukuki yollar incelenmiştir. Ayrıca, Türk hukukunun ve Türkiye'deki uygulamanın yanı sıra telif hakkına ilişkin uluslararası sözleşmelere, düzenlemelere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Cengizhan'ın (2006), "BÖTE Öğrencilerinin Açık Kaynak Kod ve Yazılım Lisansları Hakkında Görüşleri" isimli çalışmasında BÖTE öğrencilerinin açık kaynak kod ve yazılım lisansları hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada yazılım lisansları hakkındaki bilgi düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yine öğrencilerin puan ortalamaları ile gelir durumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Lisanslar ile ilgili duyulan kavramlar incelendiğinde; EULA (%14,7), Copyright (%13), BSD (%12,5), BSA (%10,9), GPL (%10,3) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kavramlara ilişkin yapılan açıklamaların da yeterli olmadığı görülmüştür. Öte yandan, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, lisans ücreti ödemediği yazılımlar olduğunu bildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kullandıkları yazılımları temin ettikleri yerlere bakıldığında; sırasıyla arkadaşından, İnternette ve korsan olarak temin ettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak, yasal olmayan yazılım kullanımının öğrenciler arasında yaygın olduğu görülmüştür.

Etik konusunda hazırlanan "Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Etiğine İlişkin Görüşleri" konulu tez çalışmasında Uysal (2006), öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada, "Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşler nasıl bir dağılım göstermektedir?" "Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri; cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri programa, ailelerin gelir düzeyine, bilgisayar kullanma süreleri alt faktörlerine göre farklılık var mıdır?" sorularına yanıt aranmıştır.

Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının, fikri mülkiyet faktörü altında incelenen maddelere ilişkin verdikleri yanıtların etik görüş yönünde olduğunu göstermektedir. Öte yandan, erkek öğrenciler bilgisayarları daha etik dışı kullanmaktadır. Gelir durumu, öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri üzerinde bir etkiye sahip değildir. Bilgisayar kullanımı arttıkça öğretmen adaylarının fikri mülkiyet hakları açısından etik olmayan davranış puanının da yükseldiği gözlemlenmektedir. Bilgisayar kullanma süresi, öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşlerinin alt boyutlarında (toplumsal etki, kalite ve güvenlik, ağ doğruluğu ve bilgi doğruluğu faktörleri) herhangi bir etkiye sahip değildir. Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri kayıtlı olduğu programa göre fikri mülkiyet, toplumsal etki, güvenlik ve kalite faktörlerinde bir farklılık göstermemektedir. Öte yandan, ağ doğruluğu ve bilgi doğruluğu

faktörlerinde farklılık bulunmaktadır. Ağ doğruluğu faktörü açısından en uygun etik davranışlar yabancı diller eğitimi öğretmen adayları tarafından gösterilmektedir. Bilgi doğruluğu açısından en etik dışı davranışlar, bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretmen adaylarıdır. En uygun etik davranışlar, yabancı diller eğitimi öğretmen adayları tarafından gösterilmektedir. Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşlerinde bilgisayar kullanma süresi sadece fikri mülkiyet faktöründe bir etkiye sahiptir. Çalışmanın önemli bir bulgusu da öğretmen adaylarının bilgisayar kullanma süreleri arttıkça fikri mülkiyet ihlalinin de arttığı şeklindedir.

Etikle ilgili olan fikri mülkiyet konusunda Bayamlıoğlu (2007), tarafından hazırlanan “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Teknolojik Koruma” isimli doktora tez çalışmasında fikir ve sanat eserleri hukukunda bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan değişiklikler ve bu değişimlerin geleceğin toplumsal örgütlenmelerine yapacağı etki üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, eser korumasıyla ilgili kuralların analizinde eser sahibiyle birlikte kullanıcı boyutuna da yer verilmiştir.

Telif hakları konusunu hukuki açıdan ele alan bir başka çalışma da Kartal (2007), tarafından hazırlanan “Web Sayfalarının Hukuki Açısından Korunması” isimli tez çalışmasıdır. Bu çalışmada web sayfalarının korunması hukuki açıdan incelenmiştir. Çalışmada, web sitesi kavramı açıklanarak web sitelerinin korunması hukuki ve teknik açıdan ele alınmıştır. Eser sahibinin eser üzerindeki mali ve manevi haklarına yer verilmiştir. Ayrıca, probleme yönelik çözüm yolları yasalar dikkate alınarak ortaya konulmuştur. Araştırmacı, sanal ortamda koruma kapsamının belirlenmesinde düşünce ve ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik olarak fikri mülkiyet hukukuna dayalı hakların korunmasında dengenin sağlanması vurgusunu yapmıştır.

Sert (2008), “Elektronik Belgeler ve Telif Hakları” isimli tez çalışmasında elektronik belgelerin telif hakları konusunu teknolojik ve yasal gelişmelere göre incelemiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın ilk bölümünde telif hakkının tanımı ve tarihçesi, telif hakkı ile ilgili uluslararası anlaşmalar, eser ve eser sahibinin hakları kavramsal boyutta incelenmiştir. İkinci bölümde ise elektronik belgenin tanımı ve türleri, elektronik belge yönetimi konuları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise elektronik belgelerin telif durumu, veritabanı,

İnternet ve web sayfaları konularına yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde, çeşitli kurumlara ait elektronik belgelerin telif hakkı uygulamaları incelenmiştir.

Kuzu ve Yıldırım (2008), bilgisayar öğretmenleri ile yapmış oldukları çalışmada, bilgisayar öğretmenlerinin bilgisayar etiği konusundaki görüşleri ve fikri mülkiyet, doğruluk, gizlilik, erişilebilirlik bağlamında karşılaştıkları sorunların belirlenmesini amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda, bilgisayar öğretmenlerinin bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri, fikri mülkiyet, doğruluk, gizlilik ve erişilebilirlik bağlamında karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri incelenmiştir

Bu çalışmada, katılımcılar, fikri mülkiyet bağlamında karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak bilginin izinsiz kullanılması, kaynakçanın gösterilmemesi, bilginin lisanslı olmaması, bilgisayar etiği konusunda bilincin olmaması şeklinde görüş bildirmişlerdir. Fikri mülkiyet bağlamındaki sorunlara çözüm önerileri olarak katılımcılar; yasal yaptırımların olması, toplumun bilinçlendirilmesi, bilginin lisanslı olması, kaynakçanın gösterilmesi şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Doğruluk bağlamında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri bilginin kaynağının belirtilmemesi, bilginin doğruluğunu denetleyen bir sistemin olmaması, doğru ve güvenilir bilgileri içeren sitelerin yetersiz sayıda olması şeklindedir. Doğruluk bağlamında oluşan sorunlara yönelik olarak kaynakça gösterilmesi, bilginin doğrulunun denetlenmesi, yasal yaptırım uygulanması, dijital sertifika veya imzaların kullanılması şeklinde çözüm önerileri sunmuşlardır.

Gizlilik konusundaki sorunlara yönelik olarak katılımcılar, en çok kişisel bilgilerin kolayca erişilmesi şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu görüşü; bilinçsiz şifre kullanımı, bazı veritabanları tarafından kişisel bilgilerin istenmesi, IP adreslerinin izlenmesi görüşleri takip etmiştir.

Erişilebilirlik konusunda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, bilgiye erişim için maliyet gerektiren sisteme ihtiyaç duyulması, bağlantı ve sistem sorunları, bilimsel bilgiye erişim için ücretli veri tabanlarına üye olma şartı, Türkçe içerikli bilgilerin çok az sayıda olması ve bağlantı ve sistem sorunları gelmektedir. Öğretmenler, erişilebilirlik konusundaki soruna yönelik olarak ücretsiz yazılımlar geliştirilmesi, İnternete erişimin ücretsiz olması, veritabanlarına erişimin ücretsiz

olması Türkçe içerikli site ve kaynakların artırılması şeklinde çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

Öğretmen adayları ile etik konusunda yapılan bir başka çalışma ise Erdem'in (2008) "Öğretmen Adaylarının Bilişim Teknolojilerini Kullanımlarının Etik Açısından Değerlendirilmesi" isimli tez çalışmasıdır. Bu çalışmanın problem cümlesi, "Öğretmen adayları bilişim teknolojilerini ne kadar etik kullanmaktadırlar, etik kullanımlarına ilişkin davranışları nasıldır?" şeklindedir. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini etik kullanımlarının belirlenen değişkenlere göre farklılaşma durumları incelenmiştir. Araştırmanın önemli bulguları arasında, katılımcılardan bilgisayar kullanım düzeyi yüksek olanların daha sık etik dışı davranışlar sergilemesi yönündedir. Bununla birlikte, bilişim teknolojileri öğretmenliği adayları bilgisayar kullanımında daha fazla etik dışı davranış sergilemektedir. Diğer yandan katılımcılara ilişkin yaş, yabancı dil düzeyi, İnternet kullanım sıklığı, gelir düzeyi gibi bazı değişkenler; bilişim teknolojilerinin etik kullanımında anlamlı etkiye sahip değildir. Araştırmanın diğer bir önemli bulgusu da bilgisayar kullanım düzeyi yüksek olanların bilişim teknolojilerini daha etik dışı kullandıkları şeklindedir. Ancak, bilgisayara sahip olup olmama durumunun bilişim teknolojilerini etik dışı kullanım davranışları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Özpinar, Kazaskeroğlu ve Öz (2010), üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada elektronik ortamda bilgiye erişim ve paylaşım alanında etik olmayan davranışlar ve bunların sebeplerini incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun etik konusundaki bilgilendirilme durumunun İnternet, yazılı ve görsel medya aracılığı ile gerçekleştiğini ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırmadaki önemli bulgulardan biri de katılımcıların etik olmadıklarını düşündükleri en önemli konu olarak, komşularının faturalarına etki edecek oranda yapılan kaçak indirme işlemi olduğu görülmektedir. Araştırmacı bu durumu, katılımcıların yakınlarından kimsenin zarar görmemesi durumunda olaylara etik açıdan daha farklı baktıkları şeklinde yorumlamıştır. Katılımcıların anne baba eğitim seviyeleri incelendiğinde; babası yüksek lisans ve doktora yapmış olanların etik konusunda diğerlerinden farklı yanıtlar verdikleri gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada ilgi çekici diğer bir bulgu ise etik konusunda ders alanların etik konusunda diğerlerine göre çok daha etik cevaplar verdikleri şeklinde dir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, yazılım ve lisanslama konusunda etik olmayan davranışların sebebi olarak en önemli etkenin maddi sebepler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yanıtı “çevre ve arkadaşların etkisi”nin takip ettiği görölmüşür. Diğer önemli etkenler olarak kimsenin zarar görmeyeceğine ve yakalanmayacağına olan inanç gelmektedir. Ailenin etkisinin ise en az olduğu şeklinde yanıt verdikleri görölmektedir. Öğrencilerin okudukları bölümlere ve ebeveynlerinin eğitim seviyeleri gibi ölçütlere göre etik anlayışlarında farklılıklar gözlenmiştir.

Bir başka çalışmada ise BÖTE bölümü öğrencilerinin İnternet etiği konusundaki algıları incelenmiştir. Kayak (2010) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin İnternet etiği algıları tespit edilmeye çalışılmış ve İnternet etiği algılarının cinsiyete, sınıf düzeyine, anne-baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Araştırmada elde edilen önemli bulgular aşağıdaki şekildedir:

Araştırmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre İnternet etiği algı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Öte yandan, sınıf düzeyine göre bir karşılaştırma yapıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anne eğitim düzeyinin, öğrencilerin İnternet etiğine ilişkin görüşleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görölmüşür. Benzer sonuçlar baba eğitim düzeyi için de geçerlidir.

Öğretmenlerle etik konusunda yapılan bir başka çalışma, Aksal’ın (2011) “Bilgisayar Teknolojilerinin Kullanımında Etik ve Karşılaşılan Sorunlar” isimli çalışmasıdır. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının bilgisayar kullanımında etik sorunlara ilişkin farkındalık durumu incelenmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının etikle ilgili yaşadıkları sorunların etik kurallarla ilgili bilinç kazanmaları konusundaki katkısı araştırılmıştır. Araştırma üç basamaktan oluşmuştur. İlk basamağında, ders öğretmeni tarafından öğretmen adaylarına bilinç ve farkındalık oluşturmak amacıyla bilgisayar kullanımı ve etik konusunda ders verilmiştir. İkinci basamağında ise öğretmen adaylarının bilgisayar kullanımı ve etik sorunlar ile ilgili yaşadığı tecrübeleri yansıtılmaları istenmiştir. Araştırmanın son basamağında ise,

öğretmen adaylarının yaşadığı sorunlardan kazandıkları bilincin içselleştirilmesi bölümünü içermektedir.

Çalışmada, tüm öğretmen adayları bilgisayar kullanmanın gerekli olduğunu, diğer insanlara zarar vermenin etik olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu, fikri haklar konusunda bilgisayar kullanımının sıkıntı yarattığını, dürüstlük, güvenilirlik ve adillığın bilişim ortamlarında da olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu etik konusunda verilecek eğitimlerin etik sorunlarının üstesinden gelme konusunda etkili olacağı görüşündedir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bedeli ödenmeyen bir yazılımın kullanılmasının ahlaksız bir eylem olduğunu ancak birçok kullanıcının buna uygun davranmadığını ifade etmişlerdir. “Diğer insanların fikir eserlerini sahiplenmeyin.” ifadesini öğretmen adayları başkalarının fikrini sahiplenmenin kişinin hakkını çalmak olduğu şeklinde görüş ortaya koymuşlardır. Öğretmen adaylarının özellikle sanal iletişim, sosyal ağ, İnternet ve haberleşme alanında sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir.

Çınar'ın (2011) yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin ödevleri hazırlama sürecinde bilgisayar ve İnternetin kullanımında etik dışı davranışların kişilik özellikleri ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan biri, ödev hazırlamada hileye başvurma nedenleri ile sorumluluk ve duygusal denge kişilik özellikleri arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Öte yandan, lisanssız yazılım kullanma ve dağıtımı ile dışa dönüklük, duygusal denge ve gelişime açıklık kişilik özellikleri ile pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak sorumluluk özelliği ile negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sorumluluk düzeyinin artması ile etik dışı davranışlarda azalmanın olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin dışa dönüklük düzeyinin artması ile lisanssız yazılım kullanma ve dağıtma gibi davranışlarda da artış olmaktadır. Öte yandan, gelişime açıklık ile lisanssız yazılım kullanma ve dağıtma arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerinin etik kullanımının incelenmesi konusunda yapılmış olan bir başka çalışmada (Beyhan & Tunç, 2012) ise bilişim teknolojilerinin kullanımı sonucunda ortaya çıkan etik problemler ele alınmıştır. Çalışmada, öğretmen adayı öğrencilerin bilişim teknolojileri konusunda etik olmayan davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte, öğretmen

adaylarının bilgisayar ve İnternet kullanım düzeylerinin etik kullanım durumuna etkisi incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, bilgisayar ve İnterneti iyi kullanan öğrencilerin daha fazla etik dışı davranışa yöneldiği görülmüştür. Ayrıca bilgisayar ve İnternet kullanım düzeyi “orta” olan öğrencilerin bilişim teknolojilerini daha etik kullandıkları saptanmıştır. Etik dışı kullanımda fikri mülkiyet faktöründe farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Araştırmacı bu durumu, tüm öğretmen adaylarının bilgisayar ve İnternet kullanımlarında fikri mülkiyet ihlalleri yaptığı şeklinde yorumlamıştır.

Genç, Kazez ve Fidan (2013), yapmış oldukları çalışmada üniversite öğrencilerinin çevrimiçi etik dışı davranışlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmada farklı değişkenlerin çevrimiçi etik dışı davranışlardaki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre öğrenciler düşük düzeyde etik dışı davranış sergilemişlerdir. Bununla birlikte, kadınların erkeklere göre daha etik davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan biri, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun “kopya yazılım kullanma” ve “MP3 müzik dosyalarını İnternetten dağıtma” davranışlarını etik bulmalarıdır. Öte yandan, öğrencilerin aldıkları etik dersinin etik davranışları üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte bilgisayar kullanım düzeyinin artması ile çevrimiçi etik dışı davranışların da arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum İnternet kullanım düzeyi için de geçerlidir. İnternet kullanım düzeyinin artması ile çevrimiçi etik dışı davranışların arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan katılımcıların veritabanı bilgi düzeylerinin etik dışı davranışlar üzerinde bir etkisinin bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Etik dışı davranışlar üzerine yapılan bir başka çalışmada ise BİT araçlarının kullanımında sergilenen etik dışı davranışların belirlenmesi ve bu davranışlara ilişkin örüntülerin modellenmesi amaçlanmıştır. Torun (2014) tarafından yapılan çalışmada bir ölçme aracı geliştirilmiştir. BİT kullanımında etik olmayan davranışlara ilişkin olarak oluşturulan modelin BİT etiği konusunda doğruluk, bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplumsal etkileri, telif hakları ve güvenlik olmak üzere dört alt boyutla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmanın önemli bulgularından biri, katılımcıların etik dışı davranışların bilinçli olarak sergilemeleri ve bu davranışlar için haklı gerekçeler sunmalarıdır. Bu davranışı sergiliyor oluşu, bu davranışın uygun davranış olarak kabul edilmesini sağladığı yönündedir. “Kopya yazılım kullanmak” davranışı bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Benzer şekilde “İnternette müzik dosyaları indirme, çoğaltıp satma” davranışının da öğrencilerin çevrelerinde sıklıkla görüp kendilerinin de yaptığını ifade ettikleri davranışlar arasında olduğu görülmektedir.

Ozan, Kurt ve Odabaşı (2014), “Mason’un Bilişim Etiği Boyutları Altında Vikipedi’nin İncelenmesi” isimli çalışmalarında bilişim etiğinin boyutları çerçevesinde Vikipedi kullanımını incelemiştir. Araştırmada, öğrencilerin bilişim etiği boyutlarına ilişkin farkındalık durumları, Vikipedi kullanım deneyimleri incelenmiştir.

Öğretmen adayları ile yapılan ve nitel bir çalışma özelliği taşıyan araştırmanın önemli bulgularından biri katılımcıların bilişim etiğine ilişkin tanımlamalarının yetersiz olduğu yönündedir. Katılımcıların ölçekte yer alan fikri mülkiyet boyutu ile ilgili farkındalık durumları ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen önemli bir bulgu da, doğruluk ve fikri mülkiyet boyutundaki etik problemlerin ortamdaki kaynaklı olmaması, kullanıcı kaynaklı olmasıdır.

Arıkan ve Duymaz (2015), “Bilişim Etiği Öğretimi Uygulaması” isimli çalışmalarında hazırlanan bilişim etiği öğretim programının öğrencilerin BİT araçlarının etik kullanımına yönelik tutumlarına etkisini belirlemek ve öğrencilerin bu uygulamaya yönelik görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada ölçekte yer alan senaryolar, gizlilik ihlali (mahremiyet), müstehcen içeriği sağlıksız bir şekilde yaygınlaştırmak (ifade özgürlüğü), yazılım korsanlığı, fikri mülkiyet ihlali ve yanlış bilgilerin yayılması (doğruluk) konularını içermektedir.

Bilişim etiği öğretim programı öğrencilerinin bilişim teknolojilerinin etik kullanımına yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu görülmüştür. Ancak, çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Deney grubu öğrencilerinin bilişim teknolojilerinin etik kullanımına ilişkin tutumlarının müstehcen içeriğin sağlıksız bir şekilde yaygınlaştırılması (ifade

özgürlüğü), yazılım korsanlığı (fikri mülkiyet ihlali) ve yanlış bilgilerin yayılması (doğruluk) senaryolarında olumlu yönde bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Tosun, Geçer ve Kaşıkçı (2016), öğretmen adayları ile yapmış oldukları çalışmada, öğretmen adaylarının İnternet etiği algıları ile kontrol odağı algıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamışlardır. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının İnternet etiğine ilişkin algılarının ve bu algılara etki eden faktörlerin belirlenmesi bu çalışmanın amaçları arasındadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının İnternet etiği algıları yüksek düzeydedir. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının İnternet etiği algıları ile kontrol odağı algıları arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğretmen adaylarının ankette yer alan telif hakları ile ilgili maddelere katılma oranları düşüktür. Ayrıca, telif haklarına yönelik tutumları istenen seviyede değildir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, İnternette ücretini ödemediği müzik indirmenin yanlış olduğuna inanmamaktadır. Bununla birlikte, büyük bir çoğunluğu İnternette bulunan her şeyi indirmeye hakkı olduğuna inanmaktadırlar. Kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre İnternet etiği algıları yüksek bulunmuştur. Okudukları sınıf ve İnternet etiği dersi alma durumlarına göre İnternet etiği algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, bilişim suçu cezaları konusunda bilgisi olan öğretmen adaylarının İnternet etiği algıları daha yüksek bulunmuştur. Öğretmen adaylarının yaşları ile İnternet etiği algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öte yandan, okudukları bölüme göre farklılık bulunmuştur. BÖTE bölümü öğrencilerinin İnternet etiği algıları diğer bölümlere göre daha düşüktür. İnternet kullanım düzeyi “düşük” ve “orta” düzeyde olanların İnternet etiği algısı daha yüksektir.

Demiraslan-Çevik ve Çoban (2016), yapmış oldukları çalışmada, dijital mülkiyet ve siber etik konularının öğrenilmesinde öğrenme koşullarının (tekrar çalışma veya test olma) etki durumunu araştırmışlardır. Araştırmada, öğrenme koşulu “tekrar çalışma” olan öğretmen adaylarının hatırlama düzeylerinin 1. test sonrası daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, öğrenme koşulu “test olmak” olan öğretmen adaylarının kalıcılık testinde daha yüksek bir hatırlama düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Ancak sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Araştırmacılar tarafından, dijital mülkiyet ve siber etik konularının

öğrenilmesinde daha fazla öğrenme ortamlarının oluşturulması gerektiği belirtilmektedir.

Akbulut ve Dönmez'in (2018) yapmış oldukları çalışmada dijital korsanlığın yordayıcılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, 465 öğrenci ile iki yapısal model test edilmiştir. 21 göstergelye gizil değişkenler test edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde 12 "sosyal tercih edilebilirlik" maddesi eklenmiş ve yeni bir grupla test edilmiştir. Oluşturulan model onaylanmıştır. Bununla birlikte, kovuşturma riski ve sosyal istekliliğin dijital korsanlığın açıklanmasındaki katkısı anlamlı bulunmamıştır.

Özet. Bilgisayar ve İnternet etiği konusunda Türkiye'de yapılan çalışmalarda, daha çok öğretmen, öğretmen adayı, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin etik dışı davranışları ve etik konusuna ilişkin görüşlerine yer veren çalışmaların öne çıktığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda etik dışı davranışların nedenleri farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Etik dışı davranışların bilgisayara sahip olma durumu, cinsiyet, gelir, anne-baba eğitim durumu, bilgisayar ve İnternet kullanma düzeyleri açısından farklılık gösterme durumları incelenmiştir. Telif hakları konusunda ise daha çok hukuki boyutların ele alındığı çalışmaların öne çıktığı görülmektedir. Bu çalışmalarda, daha çok telif haklarının korunmasına yönelik ortaya çıkan problemlere hukuki boyutta çözümler üretilmesi, İnternet ortamında fikri hakların ihlal şekilleri, uluslararası sözleşmeler ve düzenlemeler, web sayfalarının korunmasının hukuki boyutta incelenmesi, fikir ve sanat eserleri kanununda bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan değişikliklere yer verilmiştir. Bununla birlikte, yazılım korsanlığına ilişkin çalışmalarda, yazılım korsanlığı yapılmasının nedenleri ile yazılım korsanlığının birtakım değişkenlere göre farklılaşma durumları incelenmiştir.

Bu çalışmalarda ulaşılan sonuçlar incelendiğinde, cinsiyetin etik üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalar, erkek öğrencilerin daha fazla etik dışı davranış sergiledikleri yönündedir. Bununla birlikte, bilgisayar kullanma düzeyi, okuduğu bölüm veya mezun olduğu bölüm, anne baba eğitim seviyesinin etik dışı davranışlar üzerinde etkilerinin olduğu çalışmalar çoğunluktadır. Çalışmalar, İnternet kullanım sıklığı, bilgisayara sahip olma durumu ve sınıf düzeylerinin etik dışı davranışlar üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Etik konusuna yönelik verilen derslerin etik

davranışlarda bir etkisinin olduğu bulgusuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır. Telif hakları konusunu hukuki boyutta ele alan çalışmalarda ise daha çok hukuki düzenlemeler ve bu düzenlemelerin yeterliğine ilişkin değerlendirmeleri içeren çalışmalar olduğu göze çarpmaktadır.

Yurtdışında “bilgisayar ve internet etiği” ile “telif hakları” konusunda yapılan çalışmalar. Sims, Cheng ve Teegen (1996), lisans ve lisansüstü öğrencilerle yaptıkları çalışmada, yasal olmayan bir şekilde yazılım kopyalayanların profilini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Yazılım korsanlarının yaşı ve cinsiyeti gibi demografik özellikler hakkındaki bilgiler ile yazılım korsanlığı profilinin ortaya çıkarılarak yazılım korsanlığı sorununun çözülmesine katkı sunulması bu çalışmanın amaçlarından biridir. Elde edilen bulgular, cinsiyetin yazılım korsanlığında bir etkisinin olduğu yönündedir. Bununla birlikte, erkek öğrencilerin bu davranışı daha fazla gerçekleştirdiği görülmektedir. Öte yandan, yüksek lisans öğrencilerinin lisans öğrencilerinden daha fazla yazılım korsanlığı yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Korsan yazılım kullanımında yaşın etkisinin olduğu görülmüştür. İleri yaşlardaki bireylerin daha fazla korsan yazılım kullandığı yönünde bir sonuca ulaşılmıştır.

Friedman (1997), yapmış olduğu çalışmada katılımcıların elektronik bilgiye ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla iki tamamlayıcı çalışmaya yer vermiştir. Birinci çalışmada, bilgisayar programlarının kopyalanması ile ilgili mülkiyet kavramları; ikinci çalışmada ise bilgisayar dosyalarına erişim ile ilgili gizlilik kavramları incelenmiştir. Bu çalışmada, katılımcıların mülkiyet ve mahremiyet kavramlarına ilişkin elektronik bilgi anlayışları incelenmiştir. Birinci çalışmada, öğrencilerden yazılımın kopyalanması ile bir bisikletin izinsiz olarak alınıp kullanılması davranışlarını karşılaştırmaları beklenmektedir. İkinci çalışmada ise, öğrencilerden bilgisayar dosyalarına erişme, değiştirme ve okuma amaçlı erişme davranışları ile bir başkasının günlüğünü izinsiz okuma davranışlarını karşılaştırmaları beklenmektedir.

Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan biri, yazılımın kopyalanmasına izin veren öğrencilerin neredeyse tamamının, bir bilgisayar programını özel mülkiyet olarak düşünmemeleridir. Aynı zamanda öğrencilerin tamamı izinsiz bisikletin alınıp kullanılması davranışını doğru bulmamaktadır. Öğrencilerin çok az bir kısmı, bilgisayar programlarını özel bir mülkiyet olarak görmektedir. Bu bulgu,

katılımcıların bilgisayarla ilgili konularda etik bir duyarlılıktan yoksun oldukları yönündeki mevcut inançlarını yansıtmaktadır.

Araştırmadaki diğer önemli bir bulgu ise, öğrencilerin bilgisayar deneyimi ile kopyalamaya ilişkin değerlendirmeleri arasında bir ilişki bulunmamasıdır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, bir başkasının günlüğünü okumanın doğru bir davranış olmadığını düşünmektedir. Öte yandan, her hangi bir kişinin bilgisayar dosyalarına izinsiz bakılması konusunda bu oran düşmektedir. Katılımcıların çok az bir kısmı, yazılım ve programların gizlilik hakları kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Araştırmacı bunun nedenini etik duyarsızlık olarak tanımlamaktadır. BİT kullanımı ile ilgili mülkiyet ve mahremiyet haklarının günlük hayattaki mülkiyet ve gizlilik haklarından farklı algılandığı görülmüştür. Öte yandan, gizlilik hakları ile bilgisayar kullanım düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yapılan iki çalışmada elde edilen sonuçlar, bilgisayar yazılımı kopyalama ve bilgisayar korsanlığı yapan katılımcıların genellikle mülkiyet ve mahremiyet haklarını desteklediklerini göstermektedir. Ancak, katılımcılar, yapılan bu davranışın kimseye zararı verici sonuçlar doğurmayacağına inanmaktadırlar. Araştırma ayrıca görüşler arasında cinsiyete dayalı herhangi bir farklılığın görülmediği sonucuna dikkat çekmiştir.

Rahim, Seyal ve Rahman (1999) tarafından yapılan çalışmada bilgisayar öğrencilerinin korsan yazılım kullanımı konusundaki durumlarının belirlenmesi ve korsan yazılım kullanımı ile ilişkili değişkenlerin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmada, öğrenci demografisine, eğitim kurumlarının niteliğine ve telif hakkı kanunlarına ilişkin sekiz faktörü bir araya getiren bir model geliştirilmiştir. Çalışmada, bilgisayar öğrencilerinin korsan yazılım kullanma durumu, korsan yazılımı hangi amaçla kullandıkları, korsan yazılım kullanma nedenleri incelenmiştir. Bununla birlikte, korsan yazılım kullanımı ile ilişkili faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi korsan yazılım kullanmaktadır. Bilgisayar öğrencilerinin korsan yazılımı en çok eğlence amaçlı tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca, sınıf değerlendirmelerinin tamamlanması ve akademik olmayan uygulamalar için kullandıkları görülmüştür.

Önemli bulgulardan bir diğeri ise korsan yazılım kullanımında bilgisayara sahip olma durumunun, cinsiyetin ve bilgisayar kullanma deneyiminin etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ancak, gelir durumunun korsan yazılım kullanımı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Erkek öğrencilerin, daha fazla korsan yazılım kullandıkları görülmüştür. Ayrıca, cinsiyet ile korsan yazılımları eğlence amaçlı kullanmaları arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Erkek öğrenciler korsan yazılımları daha çok eğlence amaçlı kullanmak için tercih etmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, yazılım telif hakları yasasının yürürlüğe konması ile ilgili olumsuz fikir belirtmişlerdir. Telif hakkı yasalarının desteklenmesi ile korsan yazılım kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. İlginç bulgulardan bir diğeri ise, telif hakkı yasalarının uygulanmasını destekleyen öğrencilerin korsan yazılım kullanmalarıdır. Bu durum öğrencilerin gerektiğinde yasaları ihlal etme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Çalışmada; akademik kurumların yazılım edinme konusunda liberal politikalar oluşturmaları, öğrencilerin yazılımı yasal olarak kendi akademik birimlerinden sağlaması, etik uygulamalara ilişkin öğrencilerin farkındalıklarının artırılması, bilgisayar dersi öğretim programında BT ile ilgili etik konulara yer verilmesi öneri olarak sunulmaktadır.

Ghazali'nin (2003) yapmış olduğu çalışmada, öğrencilere bilgisayar ve bilgisayar etiğine ilişkin ikilemlerden oluşan 16 varsayımsal senaryo içeren bir anket sunulmuştur. Bu çalışmada ayrıca, bilgisayar ile bilgisayar dışı etik konular arasında benzerlikler olup olmadığı da incelenmiştir. Öğrencilerin bu konuyla ilgili görüşleri, cinsiyete göre herhangi bir farklılık olup olmadığını anlamak için etik ilkelere göre analizler yapılmıştır.

Bu araştırmanın bulguları, kız öğrencilerin etik ilkelere uyma oranının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Başkalarının zarar görmesi durumunda öğrencilerin etik davranma durumları, belirgin oranda artmaktadır. Zarar görmemesi durumunda ise bu oran belirgin bir şekilde düşmektedir. Öğrencilerden bir kısmı etik kuralların bilincinde olduklarını ifade etmektedir. Ancak, bazen etik kurallara uymadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, öğrencilerin 47,8'i izinsiz kopyalama yapmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı telefon hatlarını izinsiz kullanma gibi bir yola başvurduklarını belirtmişlerdir. Çalışmada öğrencilerin BİT alanında başvurdukları etik olmayan davranışlar

arasında; telefon hatlarını yetkisiz kullanmak, takma isimler kullanarak web sayfaları üzerinden öğretmenlere hakaret etmek, telif hakları ve lisans kurallarını ihlal etmek, bilgisayar dolandırıcılığı yapmak, zevk için başkalarının bilgisayarlarına girmek gibi davranışlar sıralanabilir. Öte yandan, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu izinsiz yazılım kopyalamanın doğru olduğunu belirtmektedir. Diğer önemli bir bulgu ise, öğrencilerin %39'unun yazılım kopyalamanın özgürlük olduğunu savunmasıdır.

Siponen ve Vartiainen (2005), yapmış oldukları çalışmada, bilgisayar yazılımı kopyalamayı etkileyen faktörleri ve katılımcıların bu konuya ilişkin tutumlarını incelemişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre, yetkisiz bir şekilde yazılım kopyalama işlemini gerçekleştiren öğrencilerin %22,7'si yetkisiz bir şekilde yazılım kopyalama işleminin kabul edilemez olduğu görüşündedir. Çalışmaya katılanların %72,5'i yazılımları yetkisiz bir şekilde kopyaladıklarını kabul ederken, %27,5'i bu eylemi gerçekleştirmediklerini belirtmiştir. Katılımcıların %42,5'inin yazılımın izinsiz kopyalanmasını kabul edilebilir; %39,4'ünün ise kabul edilemez bir davranış olarak gördüğü belirlenmiştir. Öte yandan, erkeklerin %80,8'i; kadınların %37,2'si yetkisiz yazılım kopyalama işlemini gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, yazılım kopyalayanlar ile yazılım kopyalamayanlar arasında, bir şekerleme çubuğunun çalınmasına karşı tutumları açısından bir fark ortaya çıkmamıştır. Her tutum kategorisinde (kabul edilebilir, kabul edilemez, bilmemek), katılımcıların çoğunun kopyalama işlemini gerçekleştirdiğini belirtmesi araştırmanın dikkat çekici bulgusudur. Cinsiyet ile kişinin inancına bağlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Çalışanların %52,2'si ve çalışmayanların %41,4'ü yazılımın izinsiz kopyalanmasını kabul edilebilir olarak görmektedir. Öte yandan, çalışmakta olanların % 26,8'i ve çalışmayanların %26,1'i yazılımları yetkisiz bir şekilde kopyalamaktadır. Kullanıcıların yazılımın izinsiz kopyalanmasını fiziksel çalma ile (maddi bir malın hırsızlığı) aynı görmedikleri belirlenmiştir.

Al-Rafee ve Cronan (2006), yapmış oldukları çalışmada dijital materyali korsanlaştırmaya yönelik tutumu etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Dijital korsanlığa yönelik tutum; davranışlar (bilişsel inançlar), mutluluk ve heyecan (yaşanmış inançlar), yaş, önemli kişilerin etkisi (öznel normlar) gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Bu çalışma, korsan davranışı etkileyen faktörleri incelemektedir. Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan biri ahlaki yargı ve tutum arasında

anlamalı bir ilişkinin bulunmamasıdır. Bununla birlikte, cinsiyetin dijital korsanlığa ilişkin tutuma bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Bu sonuçlara göre, dijital korsanlığa yönelik tutumları değiştirebilecek önlemler geliştirilebilir. Tutumu etkileyen değişkenlerin gözden geçirilmesinden yola çıkarak, bir dijital korsanlık tutumu modeli geliştirilmiştir. Öte yandan, bilişsel inanışlar ve yaşın dijital korsanlık tutumuna etkisi bulunmaktadır. Yaşın pozitif yönde bir etkisi bulunurken; bilişsel inanışların negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte, öznel normlar, tutumun anlamalı bir yordayıcısıdır. Bu çalışmada ahlaki yargı, sıkıntı ve bireyin cinsiyetinin dijital korsanlığa yönelik tutumu üzerinde anlamalı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Teston (2008), yapmış olduğu çalışmada, bilgisayar programlama dersi alan üç farklı okuldaki öğrencilerin yazılım korsanlığı ile ilgili tutumlarının belirlenmesini amaçlamıştır. Bu çalışma aynı zamanda korsanlık tutumlarındaki değişiklikleri değerlendirmek için daha önceki bir araştırmayla karşılaştırma yapılmasını sağlamaktadır. Öğrencilerden, özellikle maddi olmayan bilgisayar tabanlı mülkiyete yönelik tutumlarını ölçmek için tasarlanmış ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Bu çalışmada, yazılım korsanlığının etik olduğunu düşünen ve etik olmadığını düşünen öğrencilerin ahlaki muhakeme açısından farklılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte, yazılım korsanlığına yönelik ahlaki yönelimin, teknoloji eğitimi öğrencileri arasında genel etik anlayışı ve yazılım sahiplik algıları ile ilişki durumu incelenmiştir. Teknoloji sınıfında eğitim görmeyen öğrenciler ile teknoloji sınıfında eğitim gören öğrencilerin yazılım korsanlığı konusuna yönelik tutumları arasındaki farklılık incelenmiştir.

Elde edilen önemli bulgulardan birisi, katılımcıların %9,7'sinin bisiklet çalmayı ahlaki bulurken; %63,4'ünün korsan yazılım kullanımını ahlaki bulduğu yönündedir. Teknoloji öğrencilerinin %61.6'sı, başka bir kişinin CD'lerini bilgisayarlarında yazılım kurmak için kullandıklarını; %68.3'ü ise yazılım CD'lerini başkaları için kopyaladıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin yarıya yakını yazılımların kamu mülkiyetinde olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %60.3'ü, üreticinin tüketici satın alımını takiben yazılım üzerinde herhangi bir mülkiyet hakkı taşımadığını belirtmişlerdir.

Bu çalışma, ergenlik dönemindeki öğrencilerde maddi ve manevi mülklere yönelik ahlaki yönelimlerde bilgisayar tabanlı mülkler konusunda bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu farklılık korsanı destekleyen ve korsan karşıtı öğrenciler arasındaki farklı ahlaki muhakeme düzeylerinden kaynaklanmamıştır. Araştırmacı, çalışmada, dijital mülkiyet haklarında olumlu değişimlerin gerçekleştirilmesinde birtakım stratejilerin uygulanmasını önermektedir.

Karim, Zamzuri ve Nor (2009) tarafından yapılan çalışmada, Malezya'daki bir devlet üniversitesindeki öğrencilerin etik olmayan davranışları ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin etik olmayan İnternet kullanımının derecesinin belirlenmesi, çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmada elde edilen bulgularda, üniversite öğrencilerinin uyumluluk, duyarlılık ve duygusal istikrar gibi kişilik özelliklerinin etik olmayan İnternet davranışlarıyla anlamlı ve negatif bir ilişkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Vicdan ve anlaşmazlık, araştırılan etik olmayan İnternet davranışlarının en önemli belirleyicileri olarak kabul edilir. Öte yandan, dışadönüklük ve entelektüel açıklığın, etik olmayan İnternet davranışlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Ayrıca, beş faktör kişilik özelliklerinin, etik olmayan davranışların anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin etik dışı davranış durumlarının ise düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Liang ve Phau (2012), yapmış oldukları çalışmada, İnternette korsan yazılım indiren bireyler ile indirmeyenler arasındaki görüş farklılığını incelemişlerdir. Diğer araştırmacılar tarafından kullanılan, alışkanlık davranışı, sosyal faktörler, kolaylaştırıcı koşullar, öz yeterlik, etki ve ahlaki yargı gibi sayısal korsanlığı ölçmek için kullanılan faktörler, bu çalışmada da altı öncül olarak belirlenmiştir. Önceden belirlenen altı faktör (sosyal faktörler, kolaylaştırıcı koşullar, alışkanlık davranışı, öz yeterlik, duygulanım ve ahlaki yargılar) ile dijital korsanlığa ilişkin korsan yazılım indirenler ile indirmeyen bireylerin bakış açılarına dayalı tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. İndirenlerin bakış açısına göre, sonuçlar “öz-yeterlik”, “etkileme” ve “kolaylaştırıcı koşulların” dijital korsanlığa yönelik tutumlar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, yasadışı aktivitenin normal bir aktivite olarak ele alındığını göstermektedir.

İndirenlerin bakış açılarına göre, sonuçlar yalnızca “etkilemenin” dijital korsanlığa yönelik tutumlar üzerinde önemli bir etkisi olduğu yönündedir.

Aliprandi ve Mangiatordi (2013), İnternet kullanıcılarının telif hakkı algıları ve içerik üretimi konusunda alışkanlık ve inançlarını belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada, katılımcılar "Genel", "Aktif", "Yaratıcı" ve "Profesyonel yaratıcı" kullanıcılar olarak dört kategori üzerinden incelenmiştir. Bu çalışmada, İnternet kullanıcılarının telif hakları altındaki çevrimiçi içerikleri alması, dağıtması veya başka şekilde işlemesi durumundaki en yaygın davranışları ile telif hakkı konusundaki bakış açıları incelenmiştir. Bununla birlikte, İnternet kullanıcılarının şu anda telif hakkı yasasını düzenleyen mekanizmalar ve ilkeler hakkındaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma, 1289 katılımcı ile İtalya’da yapılmıştır. “Rahatsız kullanıcılar” olarak ifade edilen 234 katılımcı, telif hakkıyla korunan içeriğin indirilmesinin kötü bir davranış olduğunu düşündüklerini ifade etmişler ve telif hakkıyla korunan içeriğin indirilmesi durumunda diğer gruptan daha fazla suçlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Öte yandan, “toplayıcılar” olarak tanımlanan 348 katılımcının indirme işleminin kötü olduğu düşüncesine kesinlikle karşı çıktıkları belirlenmiştir. “Müstakil kullanıcılar” olarak tanımlanan 289 katılımcı, indirme işlemini bir suç olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Bu grup böyle bir davranış hakkında en düşük korku ve suçluluk hissine sahip olan grup olarak tanımlanmıştır. Çalışmadaki ana bulgu, "etkin" veya "pasif" gibi kategorilerin, İnternet kullanıcılarının telif hakkı ve dijital yaratıcı içeriğin indirilmesi yönünde alabileceği konumları kısmen tanımlamaktadır. “Yaratıcı kullanıcılar”, dijital içeriğinin indirilmesinde daha yüksek bir eğilim göstermektedir. Ancak, “yaratıcı” ve profesyonel yaratıcı” olarak tanımlanan kullanıcılar arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır.

Setiawan ve Tjiptono (2013), yaptıkları çalışmada, Endonezya’da dijital ürünlerin korsan kullanımına yönelik tüketici niyetinin belirleyicilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan biri dijital korsanlığa ilişkin tutum ve ahlaki zorunluluk, tüketicilerin dijital ürünleri korsanlaştırma durumlarının önemli belirleyicileri olmasıdır. Subjektif normlar ve beklenen yararın dijital korsanlık niyeti üzerinde bir etkisi bulunmamıştır. Algılanan risk ve alışkanlık tüketicilerin dijital korsanlığa ilişkin tutumlarındaki en etkili belirleyicilerdir. Tüketicilerin dijital korsanlık algılarının, dijital korsanlık yapmaları ile pozitif yönde

bir ilişkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ahlaki yükümlülüklerin dijital ürünlere yönelik korsan tüketici niyetini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, dijital korsanlık yaptıklarında, kendilerini suçlu hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, dijital korsanlığa ilişkin tutumun öncelikleri arasında algılanan fayda, algılanan risk ve alışkanlığın yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Algılanan fayda, dijital korsanlığa ilişkin tutumun en güçlü belirleyicisidir. Dijital korsanlığa ilişkin tutumda, alışkanlık bağımlı değişkeni olumlu yönde etkilemektedir. Katılımcılar, dijital korsanlığın çeşitli faydaları olduğunu (paradan tasarruf edilmesi, zamandan tasarruf edilmesi ve daha fazla dijital ürüne sahip olunması); yüksek bir riske sahip olmadığını (örneğin yakalanma, tutuklanma veya ağır cezalandırılma) düşünmektedirler. Dijital korsanlığa ve ahlaki yükümlülüğe yönelik tutumlar, dijital ürünlerin korsanlaşmasında tüketici niyetinin önemli belirleyicisidir. Araştırmacı, fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin kanunların ve etik davranış kurallarının uygulanması gerektiğini belirtmektedir ve bu konuda önlemlerin alınmasını önermektedir.

Lau ve Yuen (2014), ergenlerin İnternet etiği konusunda demografik farklılıklarını ortaya koyan bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada, cinsiyet ve sosyoekonomik durum gibi demografik değişkenlerinin, Hong Kong'da 11-16 yaş arası 825 ortaöğretim (8. Sınıf) öğrencilerinin İnternet etiği algılarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Sonuçlar, erkek öğrencilerin, kız öğrencilerden daha fazla etik olmayan davranışlar sergilemeye eğilimli olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin yüksek gelirli ailelerden gelen öğrencilere göre daha çok etik dışı davranmaya meyilli oldukları görülmüştür. Öte yandan öğrenciler arasındaki intihallerin genel olarak düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Çalışmada, düşük gelirli ailelerin çocuklarının daha fazla intihale eğilimli olduğu belirlenmiştir.

Casidy, Phau ve Lwin (2016), din adamları ile yapmış oldukları çalışmada dijital korsanlığa yönelik tutumlar üzerinde, bireylerin dindarlığının etkisi incelenmiştir. 400 kişi ile yapılan çalışmada, dijital korsanlığa ve özel normlara yönelik tutum ile dijital korsanlık niyeti arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Dijital korsanlığa ilişkin tutumlarda, din liderlerine uyma motivasyonu ve dijital korsanlık davranışı gerçekleştirme niyetleri açısından “son derece dindar” ve “az dindar” katılımcılar arasında önemli farklılıklar elde edilmiştir. Çalışmada daha az dindar

katılımcıların müzik, film ve yazılımların yasadışı kopyalarını satın alma, tavsiye etme ve paylaşma davranışlarının daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Lee, Paek ve Fenoff (2018) yapmış oldukları çalışmada, sapkın akran birlikteliği, ahlaki kabul edebilirlik ve algılanan yasallık ile dijital korsan davranışlarına katılım arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadırlar. Çalışmada çok değişkenli lojistik regresyon kullanılarak, sapkın akranları ile birlikte tutum ve algı göstergelerinin bireyin dijital korsanlığa katılımı ile bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur. Bu bulgu, akran birlikteliğinin yanı sıra, bireyin dijital korsanlığın yasallığına ilişkin algısının ve ahlâkî tutumunun, yasadışı indirme ve telif hakkı olan medya dosyalarının gençler arasında yetkisiz olarak yüklenmesinde rol oynadığını göstermektedir.

Özet. Bilgisayar ve İnternet etiği konusunda farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda korsan yazılım kullanımına, etik olmayan davranışlara yönelik konulara ağırlık verilmiştir. Ayrıca bu çalışmalarda daha çok bilgisayar öğrencileri ve farklı bölümlerde okuyan öğrencilerle yapılmıştır. Yazılım korsanlığı konusunda, farklı değişkenler açısından incelemeler yapılmıştır. Özellikle cinsiyet, bilgisayar kullanım düzeyi ve etik ilkelerle ilişki durumu incelenmiştir. Birçok çalışmada erkek öğrencilerin daha fazla yazılım korsanlığı yaptığı bununla birlikte cinsiyetin yazılım korsanlığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu gözlenmiştir. Çalışmalara bakıldığında, bilgisayara sahip olma durumunun, bilgisayar kullanma düzeyinin korsan yazılım kullanımında anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Özellikle bilgisayar kullanma düzeyi arttıkça korsan yazılım kullanımının da arttığı çalışmalara rastlanmaktadır. Öte yandan, telif hakkı konusunun etik ilkeler çerçevesinde incelendiğinde farklı sonuçların elde edildiği çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Var olan çalışmalarda etik dışı davranışların ve yazılım korsanlığının nedenleri üzerine yoğunlaşan çalışmalar çoğunluktadır. Öte yandan kişilik özellikleri ile etik dışı davranışlar arasındaki ilişki durumunu inceleyen çalışmalara da yer verildiği görülmektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmada kullanılan araştırma yöntemi, çalışma grubunun özellikleri, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, uygulanması, işlenmesi ve çözümlenmesi, araştırmanın iç ve dış geçerliği konularına yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli çok sayıda elemandan oluşan bir evrende evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenden alınacak örneklem üzerinde yapılacak taramaları ifade eder (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2009). Ayrıca tarama modelleri yaklaşımı ile geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemek amaçlanır. Araştırmaya katılan birey ya da nesnelere değiştirme ya da etkileme çabası gösterilmez (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2009; Fraenkel & Wallen, 2006).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun özellikleri. Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin farklı üniversitelerinde eğitim gören toplam 902 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların okudukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Elverişli örnekleme yöntemi, zaman, iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin ulaşılabilir ve kolay uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi yöntemini ifade eder. Bu yolla araştırma için elverişli olan bireyler çalışmaya dahil edilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2009; Fraenkel & Wallen, 2006).

Katılımcılarla ilgili demografik bilgiler. Araştırmanın çalışma grubu, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Türkiye'deki farklı üniversitelerin eğitim fakültesinde, 1. 2. 3. ve 4. sınıfta okuyan toplam 902 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubuna ait betimsel bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcıların Buldukları Üniversitelere Göre Dağılımı (N=902)

<i>Üniversite</i>	<i>(f)</i>	<i>(%)</i>
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	100	11,1
Anadolu Üniversitesi	11	1,2
Ankara Üniversitesi	14	1,6
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	26	2,9
Gazi Üniversitesi	9	1,0
Hacettepe Üniversitesi	158	17,5
İstanbul Üniversitesi	17	1,9
Kocaeli Üniversitesi	53	5,9
Mustafa Kemal Üniversitesi	20	2,2
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	29	3,2
Ordu Üniversitesi	11	1,2
Osmangazi Üniversitesi	14	1,6
Pamukkale Üniversitesi	118	13,1
Trakya Üniversitesi	232	25,7
Uludağ Üniversitesi	29	3,2
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	41	4,5

Çalışma grubunun özelliklerinin yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde, kadın öğrencilerin %59,5; erkek öğrencilerin ise %40,5 olduğu görülmektedir. Sınıf düzeylerine göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 3. sınıf öğrencisi olduğu (%34,6) belirlenmiştir. Bu oranı sırasıyla 2. sınıf (%23,1);1. sınıf (%23,3) ve 4. sınıf öğrencilerinin (%19) takip ettiği gözlenmiştir. Bununla birlikte, katılımcı öğrencilerin büyük bir çoğunluğu BÖTE bölümü öğrencisidir (%58,1). Bu durumu, %11,9 ile Türkçe öğretmenliği, %10,2 ile okul öncesi öğretmenliği, %7,4 ile ilköğretim matematik öğretmenliği, %7,3 ile fen bilgisi öğretmenliği, %5,1 ile İngilizce öğretmenliği takip etmektedir.

Katılımcıların baba eğitim durumunun anne eğitim durumuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun anne eğitim düzeyinin ilköğretim mezunu şeklinde olduğu görülmektedir (%41,8). Anne eğitim düzeyi ortaokul ve ortaöğretim mezunu olan katılımcıların oranları birbirine yakındır (%20,8; %19,6). Okuma yazması olmayanlar, üniversite mezunu ve lisansüstü eğitim mezunlarının oranı ise en az olmakla birlikte sırasıyla; %8,1;%9,6; %0,1 şeklindedir.

Tablo 2

Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı (N=902)

<i>Değişkenler</i>	<i>Seçenekler</i>	<i>(f)</i>	<i>(%)</i>	
Cinsiyet	Kadın	537	59,5	
	Erkek	365	40,5	
	Toplam	902	100	
Sınıf Düzeyi	1.sınıf	211	23,3	
	2.sınıf	208	23,1	
	3.sınıf	312	34,6	
	4.sınıf	171	19	
	Toplam	902	100	
Bölümünüz	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	524	58,1	
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	66	7,3	
	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	67	7,4	
	İngilizce Öğretmenliği	46	5,1	
	Okul Öncesi Öğretmenliği	92	10,2	
	Türkçe Öğretmenliği	107	11,9	
	Toplam	902	100	
	Anne Eğitim Durumu	Okuma yazması yok	73	8,1
		İlkokul	377	41,8
		Ortaokul	177	19,6
Ortaöğretim (lise)		187	20,8	
Üniversite		87	9,6	
Lisansüstü		1	0,1	
Toplam		902	100	
Baba Eğitim Durumu		Okuma yazması yok	4	0,4
		İlkokul	256	28,4
		Ortaokul	185	20,5
	Ortaöğretim (lise)	263	29,2	
	Üniversite	178	19,7	
	Lisansüstü	16	1,8	
	Toplam	902	100	
	Ailenin Aylık Gelir	750 TL'den az	52	5,8
		750–1200 TL	230	25,5
		1200–2000 TL	245	27,2
2000–2500 TL		168	18,6	
2500TL ve üzeri		207	22,9	
Toplam		902	100	

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun baba eğitim düzeyinin ise ortaöğretim mezunu (%29,2) olduğu görülmektedir. Bu durumu ilkokul mezunları (%28,4), ortaokul mezunları (%20,5) ve üniversite mezunları (%19,7) takip etmektedir. En düşük oranların ise lisansüstü eğitim mezunu (%1,8) ile okuma yazması olmayanlar (%0,4) olduğu görülmektedir. Öğrencilerden elde edilen veriler

doğrultusunda gelir dağılımı sonuçları incelendiğinde; düşük gelire sahip öğrenci oranının en az olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Katılımcıların Bilgisayar ve İnternete Erişim-Kullanma Durumlarına İlişkin Durumlarıyla İlgili Değerlerin Dağılımı

<i>Değişkenler</i>	<i>Seçenekler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Evde/Yurtta Bilgisayar Sahipliği	Evet	856	94,9
	Hayır	46	5,1
	Toplam	902	100
Evde/Yurtta İnternet Bağlantı Durumu	Var	846	93,8
	Yok	56	6,2
	Toplam	902	100
Bilgisayar Kullanma Durumu	1-3 yıl	62	6,8
	4-6 yıl	183	20,3
	7-9 yıl	339	37,6
	10+ yıl	318	35,3
	Toplam	902	100
İnternet Kullanma Durumu	1-3 yıl	82	9,1
	4-6 yıl	304	33,7
	7-9 yıl	346	38,4
	10+ yıl	170	18,8
	Toplam	902	100
İnternet'i Günlük Ortalama Kullanma Süresi	1-3 saat	369	40,9
	4-6 saat	331	36,7
	7-9 saat	113	12,5
	10+ saat	89	9,9
	Toplam	902	100
Bilgisayarı Kullanma Düzeyi	Başlangıç	37	4,1
	Orta	550	61
	İleri	315	34,9
	Toplam	902	100
İnternet Kullanma Düzeyi	Başlangıç	31	3,4
	Orta	539	59,8
	İleri	332	36,8
	Toplam	902	100

Öğrencilerin bilgisayar ve İnternete erişim ve kullanma durumlarına ilişkin değerlerin dağılımı Tablo 3'te verilmiştir. Bu tablodaki verilere göre katılımcıların evde/yurtta bilgisayara erişim oranı %94,9 iken; İnternete erişim oranı ise %93,8'dir. Öğrencilerin %37,6'sı, 7-9 yıl arasında bilgisayar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %35,4'ü ise "10 yıl ve üzeri" yanıtını vermişlerdir. İnternet

kullanım durumlarında “7-9 yıl” kullanım oranı %38,4 iken “10 yıl ve üzeri” kullanım oranı %18,8’dir. %9,1’lik bir oranın ise “1-3 yıl” arasında yanıtını veren öğrenciler olduğu görülmektedir. Katılımcıların İnterneti günlük kullanım süreleri ve katılımcı oranları, 1-3 saat, %40,9; 4-6 saat, %36,7; 7-9 saat, %12,5; 10 saat ve üzeri %9,9 şeklindedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu günlük internet kullanma sürelerini “1-3 saat” olarak belirtmişlerdir.

Katılımcıların önemli bir bölümü (%61), bilgisayarı “orta düzey”de kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu “ileri” (%34,9) ve “başlangıç” (%4,1) düzeyi takip etmektedir. İnternet kullanma düzeylerine ilişkin verilen yanıtlar benzer şekildedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%59,8) “orta düzey”de İnternet kullandığını belirtirken; %36,8’i “ileri düzey”; %3,4’ü ise “başlangıç düzeyi”nde İnternet kullanma becerisine sahip olduğunu ifade etmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için altı araç kullanılmıştır. Öncelikle çalışma grubunun genel özelliklerini belirlemek için bir “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır.

Çalışmada kullanılan ikinci veri toplama aracı “Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu” anketidir. Çalışmada kullanılan üçüncü veri toplama aracı “Kavramlarla İlgili Bilgi Düzeyi Durumu” anketi, dördüncü veri toplama aracı “Telif Hakları ile İlgili Davranışlar” ölçeğidir. Beşinci veri toplama aracı “Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler” başlıklı anket, altıncı veri toplama aracı ise “Telif Hakları İhlallerinin Nedenleri ile İlgili Görüşler” anketidir. Veri toplama araçları katılımcıların büyük bir çoğunluğuna çevrimiçi ortamda uygulanmıştır. Tüm üniversitelerin eğitim fakültelerinde yer alan bölümler ile elektronik posta aracılığıyla iletişime geçilerek verilerin toplanması sağlanmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına EK-A’da yer verilmiştir.

Kişisel bilgi formu. Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu 6 sorudan oluşmaktadır. Bu formda katılımcıların cinsiyeti, okuduğu bölüm ve sınıfı, anne baba eğitim durumu, aylık gelir gibi demografik özelliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bilgisayar ve internete erişim ve kullanma durumu anketi. Çalışmada kullanılan ikinci veri toplama aracı olan “Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma

Durumu” başlıklı ankette katılımcıların bilgisayar ve İnternete erişimleri ve kullanma sıklıkları ile kullanma düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde toplam 7 soru bulunmaktadır. Ankette; bilgisayara sahip olma durumu, İnternet bağlantısına sahip olma durumu, bilgisayar kullanma süresi, günlük internet kullanma süresi, bilgisayar ve internet kullanma düzeyini belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır.

Kavramlarla ilgili bilgi düzeyi durumu anketi. Çalışmada kullanılan üçüncü veri toplama aracı olan “Kavramlarla İlgili Bilgi Düzeyi Durumu” başlıklı ankette katılımcıların telif hakları, dijital ürünlerle ilgili telif hakları, açık kaynak kodlu yazılımlar, özgür yazılımlar, copyleft, lisans sözleşmesi, adil kullanım gibi kavramlar konusundaki bilgi düzeylerine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Bu anket ile katılımcıların bu kavramlarla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu ankette maddeler; 1, “hiçbir bilgim yok; 2, “düşük düzeyde bilgi”, 3, “orta düzeyde bilgi” 4, “yüksek bilgi düzeyi” ve 5 ise “en yüksek bilgi düzey”ini ifade etmektedir.

Telif hakları ile ilgili davranışlar ölçeği. Çalışmada kullanılan dördüncü veri toplama aracı “Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği”dir. Araştırmacı tarafından geliştirilen bu ölçek ile katılımcıların telif hakları ile ilgili davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Anket, 11 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde, katılımcılardan, verilen ifadelere katılma durumlarını, “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Ara sıra”, “Sık sık”, “Her zaman” şeklindeki derecelendirme seçenekleriyle belirtmeleri istenmiştir.

Telif hakları ihlalleri ile ilgili görüşler anketi. Çalışmada kullanılan beşinci veri toplama aracı “Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler Anketi”dir. Araştırmacı tarafından geliştirilen bu anket ile telif hakları ihlalleri konusuna yönelik görüşlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Anket toplam 8 sorudan oluşmaktadır. Katılımcılardan ifadeler katılma düzeylerini “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Orta Düzeyde Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Tamamen Katılıyorum” şeklinde belirtmeleri istenmiştir.

Telif hakları ihlallerinin nedenleri ile ilgili görüşler anketi. Çalışmada kullanılan altıncı veri toplama aracı “Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler Anketi”dir. Bu anket ile telif hakları ihlallerinin nedenlerine yönelik görüşlerin

belirlenmesi amaçlanmıştır. Anket toplam 6 sorudan oluşmaktadır. Katılımcılardan ifadeler katılma düzeylerini “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Orta Düzeyde Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Tamamen Katılıyorum” şeklinde belirtmeleri istenmiştir.

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Veri toplama araçlarının geliştirilmesi sürecinde öncelikle alanyazın ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve madde havuzları oluşturulmuştur. Anket maddelerinin oluşturulması sürecinde biçim ve içerik açısından alanyazından konuyla ilgili çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır (Aliprandi, 2013; Cengizhan, 2006; Çelen, 2012; Namlu & Odabaşı, 2007; Özen, 2002; Rahim, Rahman & Seyal, 2000; Yıldız, 2011). Daha sonraki aşamada ise uzman görüşünden yararlanılmıştır. Uzman görüşünden yararlanılarak anketlerdeki maddelerin kapsam geçerliği ve anketin görünüş geçerliği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda anketler Ankara, İstanbul ve Kıbrıs'taki 4 üniversiteden bu alanla ilgili çalışmaları olan sekiz öğretim üyesine uzman görüşü alınmak üzere sunulmuştur. Görüşüne başvurulmuş uzmanlardan beşi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünde, ikisi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde, biri ise Tarih Bölümünde görev yapmaktadır. Uzmanların genel olarak belirttikleri konu, maddelerin sayısı ve anlaşılabilirliği yönünde olmuştur. Uzmanların önerileri doğrultusunda maddeler sadeleştirilmiş ve sayısı azaltılmıştır. “Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği” başlangıçta 16 madde olarak hazırlanmıştır. Ancak uzman görüşü sonucu uygun madde sayısı 11 maddeye düşürülmüştür. Görünüş ve kapsam açısından yapılan eleştiriler doğrultusunda maddelerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Farklı şekillerde algılanabilecek maddelerde de ifadeler açısından düzeltmeler yapılmıştır. Yapılan düzeltmeler sonunda hedef kitleden seçilen bir grup üzerinde bir ön uygulama yapılmıştır (f=50). Bu ön uygulama sürecinde de, soruların anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir. Bu süreçte soruların cevaplanma süresi 25 dakika olarak belirlenmiştir.

Örneklem büyüklüğü konusunda, Kass ve Tinsley (1979) toplamda en az 300 bireye ulaşılması veya madde sayısının en az beş veya en az on katı bireye ulaşılmasını, Tabaqchnick ve Fidell (1996) ile Field'e (2000) göre 300 bireye ulaşılmasının faktör analizinde sağlıklı veri elde edebilmek için gerektiği belirtilmektedir. Bu çalışmada, veriler 902 kişiden elde edilmiştir.

“Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği”nin yapı geçerliğini test etmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, 902 katılımcıdan elde edilen veriler ile yapılmıştır. “Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği” ile yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda hesaplanan KMO değeri 0,892 bulunmuştur. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığı konusunda bilgi verir. KMO değerinin .60’dan yüksek çıkması beklenir. Bartlett testi ise değişkenler arasında ilişki olup olmadığını kısmi korelasyonlar temelinde inceler (Büyüköztürk, 2009). “Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği” ile elde edilen Bartlett testi sonucu anlamlı çıkmıştır. Verilere uygulanan faktör analizi sonucunda ölçek maddelerin tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Ölçek maddeleri toplam varyansın %42,731’ini açıklamaktadır. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olması yeterli görülebilir. Çok faktörlü ölçeklerde ise açıklanan varyansın daha fazla olması beklenir (Büyüköztürk, 2009). Faktör analizi sonucu elde edilen madde faktör yükleri Tablo 4’te verilmiştir. Faktör analizi sonucunda herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Tablo 4

Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği Maddelerinin Faktör Yükleri

<i>Maddeler</i>	<i>Faktör Yükleri</i>
1. Bedeli ödenmemiş bir yazılımı İnternette indirerek kullanırım.	,695
2. Programları arkadaşarımdan/İnternet üzerinden edindiğim seri numaralarıyla kullanırım.	,586
3. Lisanssız yazılım kullanırım.	,679
4. Lisanslı fotoğraf, resim ve animasyonlar gibi öğeleri sahibinden izin almadan kullanırım.	,683
5. Lisans kırma programlarını İnternet’ten indirerek kullanırım.	,565
6. Yasal olmayan İnternet sitelerinden mp3, film, program ya da oyun indiririm.	,752
7. Bir yazılıma/ programa ihtiyaç duyduğumda arkadaşarımdan bir kopyasını isterim.	,605
8. Programların seri numaralarını (lisans bilgilerini) İnternette dağıtırım	,735
9. Bana ait olan lisanslı yazılımları çoğaltarak arkadaşarımla paylaşırım.	,601
9. Bana ait olan lisanslı yazılımları çoğaltarak arkadaşarımla paylaşırım.	,573
11. İnternet üzerinden edinilen kendimize ait olmayan bilgi ve çalışmalarını kaynak göstermeden ödev ve projelerde kullanırım.	,683

“Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği”nin güvenilirliğini test etmek için “iç tutarlılık katsayısı” kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen Cronbach Alfa değeri 0,865 olarak bulunmuştur. Veri toplama aracının iç tutarlılığının yüksek ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. “Cronbach Alfa” değerinin en az $\alpha=.70$ ve üzeri

olması gerektiği kabul edilmektedir (Seçer, 2013). Alfa katsayısına bağlı olarak α değeri; 0.00 ile 0.40 arasında ise “ölçek güvenilir değildir”; 0.40 ile 0.60 arasında ise “ölçeğin güvenilirliği düşüktür”; 0.60 ile 0.80 arasında ise “ölçek oldukça güvenilir”; 0.80 ile 1.00 arasında ise “ölçek yüksek derecede güvenilir” şeklinde yorumlanır (Kalaycı, 2010).

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Veri toplama araçlarının uygulanması, büyük ölçüde çevrimiçi ortam kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi olarak hazırlanan anket, katılımcılara e-posta aracılığıyla ulaştırılmıştır. Ankara'daki bazı bölümlerde ise anket formu basılı olarak dağıtılarak uygulanmıştır. Anket doldurma işleminden önce anketin gönüllük esasına göre yapıldığı ve istenildiği takdirde yarıda bırakılabileceğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Veri toplama işlemi süresince kimlik bilgilerini açığa çıkaracak bilgiler istenmemiştir. Katılımcılara anket doldurma süresi olarak 20-25 dakikalık bir zamanın yeterli olduğu belirtilmiştir.

Verilerin İşlenmesi ve Çözülmesi

Çevrimiçi doldurulan anketlerde cevaplanmamış sorular olduğunda kişinin verileri Excel ortamına kaydedilmemektedir. Bu nedenle, verilerin eksik doldurulması gibi bir durumla karşılaşılmamıştır. Veri toplama araçları ile toplanan veriler “SPSS 22.0” programı ile analiz edilmiştir. İstatistiksel işlemlerde anlamlılık düzeyi olarak 0.05 kabul edilmiştir.

Öğrencilerin kişisel bilgileri, BİT'e erişim ve kullanma durumu, kavramlarla ilgili bilgi düzeyi durumu, telif hakları konusundaki davranışları, telif hakları ihlalleri ile ilgili görüşleri ve telif hakkı ihlallerinin nedenlerine ilişkin görüşlerinin nasıl bir dağılım gösterdiğini bulmak için frekans, yüzde gibi betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılınsını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çalışmalarda, pek çok analizin uygulanmasında verilerin dağılımının normal ya da normale yakın olması beklenmektedir. Verilerin dağılımını görebilmek için genellikle histogram, saplı kutu grafiği, detrended normallik grafiği ve dal yaprak gibi görsel amaçlı grafikler kullanılır. Bunun yanı sıra Kolmogorov Smirnov ve Shapiro Wilk gibi test

yöntemleri de kullanılmaktadır (Kalaycı, 2010). Bu çalışmada verilerin normallik durumlarının incelenmesinde kullanılan Kolmogorov Smirnov ve Shapiro Wilk testlerine ilişkin sonuçlara bulgular bölümünde yer verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda verilerin normal dağılım göstermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle non-parametrik testler kullanılmıştır.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları konusundaki davranışlarının cinsiyet durumunu incelemek için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Yine eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları konusundaki davranışlarının “bölüm, sınıf, anne-baba eğitim durumu, maddi durum, bilgisayar kullanma deneyimi, bilgisayar ve İnternet kullanma düzeyi, günlük İnternet kullanma süresi” gibi çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunu incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “Telif hakkı ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançları”, “Lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi durumu”, “Dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu”, “Toplumsal sorumluluklara verilen önem”e göre farklılaşma durumunu incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Alt problemler ile kullanılan veri toplama araçları ve veri analiz tekniklerine ilişkin bilgiler Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Alt Problemler ile Veri Toplama Araçları ve Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Alt Problemler	Anket Maddeleri	Veri Analizi
1. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin telif hakları ve bu konudaki kavramlarla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin görüşleri nedir?	3. Bölüm: Kavramlarla İlgili Bilgi Düzeyi Durumu	Yüzde, frekans
2. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları nasıldır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar 4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar.	Yüzde, frekans
3. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları birtakım değişkenlere göre nasıl farklılaşmaktadır?	1. Bölüm: Kişisel Bilgiler. 2. Bölüm: Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu. 3. Bölüm: Kavramlarla İlgili Bilgi Düzeyi Durumu	Kruskal Wallis Mann-Whitney U

3a. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları cinsiyete göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 1. Bölüm: Kişisel Bilgiler	Mann- Whitney U
3b. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları okudukları bölüme göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 1. Bölüm: Kişisel Bilgiler	Kruskal Wallis
3c. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları buldukları sınıf düzeyine göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 1. Bölüm: Kişisel Bilgiler	Kruskal Wallis
3d. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları anne eğitim durumuna göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 1. Bölüm: Kişisel Bilgiler	Kruskal Wallis
3e. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları baba eğitim durumuna göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 1. Bölüm: Kişisel Bilgiler	Kruskal Wallis
3f. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları öğrenci ailelerinin maddi durumuna göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 1. Bölüm: Kişisel Bilgiler	Kruskal Wallis
3g. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları telif hakları konusundaki bilgi düzeyi durumlarına göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 3. Bölüm: Kavramlarla İlgili Bilgi Düzeyi Durumu	Kruskal Wallis
3h. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları bilgisayar kullanma deneyimlerine göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 2. Bölüm: Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu	Kruskal Wallis
3i. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları günlük İnternet kullanma sürelerine göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 2. Bölüm: Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu	Kruskal Wallis
3j. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları bilgisayar kullanma düzeylerine göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 2. Bölüm: Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu	Kruskal Wallis
3k. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları İnternet kullanma düzeylerine göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 2. Bölüm: Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu	Kruskal Wallis
4. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ihlalleri ile ilgili görüşleri nelerdir?	5. Bölüm: Telif hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler	Yüzde, frekans
5. Eğitim fakültesi öğrencilerine göre telif hakkı ihlallerinin nedenleri nelerdir?	6. Telif Hakları İhlallerinin Nedenleri ile İlgili Görüşler	Yüzde, frekans
6. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları, telif hakkı ihlalleri ile ilgili görüşlerine göre nasıl farklılaşmaktadır?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 5. Bölüm: Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler	Kruskal Wallis
6a. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının "telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançları"na göre	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 5. Bölüm: Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler	Kruskal Wallis

farklılaşma durumu nedir?

6b. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının "Lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi durumu" na göre farklılaşma durumu nedir?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 5. Bölüm: Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler	Kruskal Wallis
6c. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının "Dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu"na göre farklılaşma durumu nedir?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 5. Bölüm: Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler	Kruskal Wallis
6d. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının "Toplumsal sorumluluklara verilen önem"e göre farklılaşma durumu nedir?	4. Bölüm: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar. 5. Bölüm: Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler	Kruskal Wallis

Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği

Geçerlik, bir testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini ne derece doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır (Büyüköztürk, 2009). Tarama araştırmalarında iç geçerliliği olumsuz etkileyecek nedenler; denek kaybı, verilerin toplandığı ortam ve veri toplama aracının niteliğini yitirmesi sayılabilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2009). Bu bağlamda, veri toplama sürecinde, uygulayıcı kişilerden gerekli izinler alınmış ve onlara gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmada, katılımcıların kimlik bilgilerini ortaya çıkaracak herhangi bir bilgi istenmemiştir. Anket doldurulmadan önce gerekli açıklamalar yapılmıştır. Verilen yanıtların sadece araştırma amacıyla kullanılacağı ve kimseyle paylaşılmayacağı belirtilmiştir.

Çalışma grubunun seçiminde elverişli örnekleme yöntemi kullanıldığı için çalışmanın genellenebilirliği açısından sınırlamalar söz konusudur. Sonuçlar sadece benzer özellikler gösteren gruplar için genellenebilir. Veri toplama işlemi farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinde okuyan toplam 902 öğrenciden elde edilmiştir. Denek sayısının yüksek olması çalışma grubunun evreni temsil etme gücünün artıracaktır.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, alt problem sırasına göre verilmiş araştırma bulguları ve bu bulgularla ilgili değerlendirmeler yer almaktadır.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Haklarına ve Bu Konudaki Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyleri

Bu araştırmanın ilk alt problemi “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ve bu konudaki kavramlarla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin görüşleri nedir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Bilgi düzeyi durumuna ilişkin analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyi Durumu

<i>Telif Hakları Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyi</i>		1	2	3	4	5
Genel olarak telif hakları	f	200	221	269	132	78
	%	22,5	24,5	29,8	14,6	8,6
Dijital ürünlerle ilgili telif hakları	f	234	231	248	130	59
	%	26	25,6	27,5	14,4	6,5
Açık kaynak kodlu yazılım	f	296	189	206	119	92
	%	32,8	21	22,8	13,2	10,2
Özgür yazılım	f	319	192	207	107	77
	%	35,4	21,3	22,9	11,9	8,5
Copyleft	f	498	195	127	56	26
	%	55,2	21,6	14,1	6,2	2,9
Lisans Sözleşmesi	f	242	196	209	162	93
	%	26,8	21,7	23,2	18	10,3
Adil Kullanım	f	269	197	210	133	93
	%	29,9	21,8	23,3	14,7	10,3

1-“Hiçbir bilgim yok” 2-“Düşük bilgi düzeyi” 3-Orta seviyede bilgi düzeyi” 4- “Yüksek bilgi düzeyi” 5-“Çok yüksek bilgi düzeyi”

Katılımcılara telif haklarına yönelik kavramlarla ilgili bilgi düzeylerini 1 ve 5 arasında belirtmeleri istenmiştir. “1” bu konuda herhangi bir bilgisinin olmadığını; “5” ise en yüksek bilgi düzeyine sahip olduklarını ifade etmektedir. Katılımcıların telif hakları konusundaki kavramlarla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, telif hakları konusundaki bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğu

görülmektedir. Bu oranı %24,5 ile “düşük bilgi düzeyi”; %22,5 ile “hiçbir bilgim yok” yanıtları takip etmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bu maddeye verdikleri yanıtlara göre telif hakları konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Öte yandan, dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki bilgi düzeyi ile ilgili soruda önemli sayılabilecek bir oran (%27,5) orta düzeyde bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Bu soruya verilen diğer yanıtlar birbirine yakın olmakla birlikte, %26 “hiçbir bilgiye sahip değil”; %25,6’sı “düşük bilgi düzeyi” şeklindedir.

Açık kaynak kodlu yazılım konusundaki bilgi düzeylerine ilişkin verilen yanıtlarda, hiçbir bilgiye sahip olmayan katılımcıların oranının (%32,8) yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumu “orta” düzeyde bilgi durumu (%22,8) takip etmektedir. Düşük bilgi düzeyi %21; yüksek bilgi düzeyi %13,2 şeklindedir. Bu durum açık kaynak kodlu yazılım konusundaki bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır. Özgür yazılım konusunda da benzer oranlar hâkimdir. Bu konudaki bilgi düzeyine ilişkin verilen yanıtların; %35,4 ile “hiçbir bilgim yok”; %21,3 ile “orta” düzey; %22,9 ile “düşük bilgi düzeyi”; %11,9 ile “yüksek düzey”; %8,5 ile “çok yüksek düzey” bilgi durumu şeklinde olduğu görülmektedir. Öte yandan, copyleft kavramı ile ilgili bilgi düzeyini ise katılımcıların %55,2’sinin “hiçbir bilgim yok” şeklinde yanıtladığı belirlenmiştir. Bu durum, copyleft kavramına ilişkin bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır.

Lisans sözleşmesine ilişkin verilen yanıtlarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Lisans sözleşmesine ilişkin verilen yanıtlarda katılımcıların bir bölümü (%26,8), hiçbir bilgiye sahip olmadığını belirtmişlerdir. Bu cevabı %23,2 ile “orta düzeyde bilgi”, %21,7 ile “düşük bilgi düzeyi” takip etmektedir. “Yüksek” ve “çok yüksek” bilgi düzeyine sahip olduğu görüşünü belirten katılımcıların oranının da belirgin bir şekilde düşük olduğu gözlenmektedir. Adil kullanım konusunda ise %29,9’u hiçbir bilgiye sahip olmadığını belirtirken; %21,8’i düşük bilgi düzeyine sahip olduğu; %23,3’ü ise orta düzeyde bilgiye sahibi olduğunu ifade etmişlerdir. En düşük oranlar yine %14,7 ile “yüksek” %10,3 ile “çok yüksek” bilgi düzeyi yanıtları olmuştur. Yanıtlardan da görüldüğü gibi elde edilen bulgular, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun telif haklarına yönelik kavramlar ve yazılımlar konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu yönündedir. Özellikle açık kaynak kodlu yazılım, özgür yazılım, copyleft, lisans sözleşmesi ve adil kullanım kavramlarına

ilişkin verilen yanıtlarda “hiçbir bilgim yok.” cevabını veren katılımcılarının oranının yüksek olduğu gözlenmektedir.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İle İlgili Davranışları

Bu araştırmanın ikinci alt problemi “Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları ile İlgili Davranışlarına İlişkin Dağılım

Dijital Ürünlerin Kullanımında Telif Hakları		1	2	3	4	5	Toplam
1. Bedeli ödenmemiş bir yazılımı İnternette indirerek kullanırım.	f	172	195	250	178	107	902
	%	19,1	21,6	27,7	19,7	11,9	100
2. Programları arkadaşlarımdan/İnternet üzerinden edindiğim seri numaralarıyla kullanırım.	f	288	184	193	155	82	902
	%	31,9	20,4	21,4	17,2	9,1	100
3. Lisanssız yazılım kullanırım.	f	210	179	244	171	98	902
	%	23,2	19,8	27,1	19	10,9	100
4. Lisanslı fotoğraf, resim ve animasyonlar gibi öğeleri sahibinden izin almadan kullanırım.	f	327	215	191	108	61	902
	%	36,2	23,8	21,2	12	6,8	100
5. Lisans kırma programlarını İnternette indirerek kullanırım.	f	455	145	138	85	79	902
	%	50,4	16,1	15,3	9,4	8,8	100
6. Yasal olmayan İnternet sitelerinden mp3, film, program ya da oyun indiririm.	f	329	164	180	114	115	902
	%	36,5	18,2	20	12,6	12,7	100
7. Bir yazılıma/ programa ihtiyaç duyduğumda arkadaşşımdan bir kopyasını isterim.	f	179	208	236	175	104	902
	%	19,8	23,1	26,2	19,4	11,5	100
8. Programların seri numaralarını (lisans bilgilerini) İnternette dağıtırım.	f	668	103	69	40	22	902
	%	74,2	11,4	7,6	4,4	2,4	100
9. Bana ait olan lisanslı yazılımları çoğaltarak arkadaşlarımla paylaşırım.	f	512	158	128	60	44	902
	%	56,7	17,5	14,2	6,7	4,9	100
10. Müzik, film, fotoğraf gibi telif hakkıyla korunan eserleri İnternet üzerinden paylaşırım.	f	458	176	137	78	53	902
	%	50,8	19,5	15,2	8,6	5,9	100
11. İnternet üzerinden edinilen kendimize ait olmayan bilgi ve çalışmaları kaynak göstermeden ödev ve projelerde kullanırım.	f	416	204	163	71	48	902
	%	46,1	22,6	18,1	7,9	5,3	100

1-Hiçbir zaman 2-Nadiren 3-Ara sıra 4- Sık sık 5- Her zaman

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarına ilişkin dağılımın verildiği Tablo 7 incelendiğinde, “Bedeli ödenmemiş bir yazılımı İnternette indirerek kullanırım.” ifadesine katılımcıların büyük bir çoğunluğunun

en az bir kez bu davranışı yaptıklarına ilişkin görüş belirttikleri görülmektedir (%21,6-“nadiren”; %27,7-“ara sıra”; %19,7-“sık sık”; %11,9- “her zaman”). “Programları arkadaşlarımdan/İnternet üzerinden edindiğim seri numaralarıyla kullanırım.” ifadesine ilişkin katılımcıların %31,9’u, “hiçbir zaman” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öte yandan, yine aynı ifadeye ilişkin yanıtlarda en az bir kez bu davranışı yaptıklarını belirten kullanıcıların oranının yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu oranlar %20,4’ü “nadiren”, %21,4’ü “ara sıra”; %17,2’si ise “sık sık” ve %9,3 “her zaman” şeklindedir.

Katılımcıların lisanssız yazılım kullanma durumlarına ilişkin verilen yanıtlar, %23,2, “hiçbir zaman”; %19,8, “nadiren”; %27,1, “ara sıra”; %19, “sık sık” ve %10,9, “her zaman” şeklindedir. Bu anket maddesine ilişkin verilen yanıtlar, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun en az bir kez lisanssız yazılım kullandıklarını göstermektedir. Öte yandan lisanssız yazılım kullanan katılımcıların bu davranışı yapma sıklıklarına ilişkin oranlar da dikkat çekicidir.

Katılımcıların, “Lisanslı fotoğraf, resim ve animasyonlar gibi öğeleri sahibinden izin almadan kullanırım.” ifadesine ilişkin verilen yanıtlarda diğer maddelere benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu maddeye ilişkin verilen yanıtlarda katılımcıların %36,2’sinin “hiçbir zaman” şeklinde görüş belirttikleri gözlenmiştir. Öte yandan, katılımcıların %63,8’inin ise en az bir kez lisanslı fotoğraf, resim ve animasyonları sahibinden izin almadan kullandıkları yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

Katılımcıların, “Lisans kırma programlarını İnternet’ten indirerek kullanırım.” ifadesine ilişkin verdikleri yanıtlar ise dikkat çekicidir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%50,4), bu ifadeyi “hiçbir zaman” şeklinde yanıtlamışlardır. Diğer verilen yanıtların ise birbirine benzer oranlarda olduğu gözlenmektedir (%16,1, “nadiren”; %15,3, “ara sıra”; %9,4, “sık sık”; %8,8, “her zaman”).

“Yasal olmayan İnternet sitelerinden mp3, film, program ya da oyun indiririm.” ifadesine katılımcıların %36,5’i “hiçbir zaman” bu davranışı yapmadıklarına ilişkin görüş belirtmişlerdir. Buna karşın aynı soruya katılımcıların %18,2’si “nadiren”, %20’si “ara sıra” ve %12,6’sı “sık sık” yasal olmayan İnternet sitelerinden mp3, film, program veya oyun indirdiklerini belirtmişlerdir. Bu davranışı her zaman yaptığını ifade edenlerin oranı ise %12,7’dir. Katılımcıların “Bir yazılıma

ihtiyaç duyduğumda, arkadaşımından bir kopyasını isterim.” ifadesine ilişkin verilen yanıtların oranları %19,8, “hiçbir zaman”; %23,1, “nadiren”; %26,2, “ara sıra”; %19,4, “sık sık” ve %11,5 ile “her zaman” şeklindedir. Bu maddeye ilişkin verilen yanıtların oranlarının birbirine yakın olduğu gözlenmektedir.

Programların seri numaralarını İnternette dağıtmalarına ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun (%74,2) “hiçbir zaman” yanıtını verdiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%56,8), “Bana ait olan yazılımları çoğaltarak arkadaşlarımla paylaşıyorum.” ifadesine %56,7’si “hiçbir zaman” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öte yandan katılımcıların bu soruya ilişkin verdikleri yanıtların oranı; %17,5’i “nadiren”; %14,2’si “ara sıra”; %6,7’si “sık sık” ve %4,9’u ise “her zaman” şeklindedir.

Müzik, film, fotoğraf gibi telif hakkıyla korunan eserlerin İnternet üzerinden paylaşılmasına ilişkin ifadeye verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların %50,8’i “hiçbir zaman” bu tip eserleri İnternet üzerinden paylaşmadığını ifade etmişlerdir. Öte yandan, bu davranışı “her zaman” yaptığını belirten katılımcıların oranı ise %5,9’dur. Bununla birlikte, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%46,1), İnternette edinilen kendilerine ait olmayan bilgi ve çalışmalarını kaynak göstermeden ödev ve projelerde kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu maddeye ilişkin verdikleri diğer yanıtların oranı ise %22,6’sı “nadiren”, %18,1’i “ara sıra”, %7,9’u “sık sık”, %5,3’u ise “her zaman” şeklindedir.

Elde edilen bulgular, lisanssız yazılım kullanımının öğrenciler arasında yaygın olduğunu göstermektedir. Ayrıca dijital ürünlerde telif hakkı ihlaline neden olacak davranışlar gösterdiklerine ilişkin yanıtlar verdikleri görülmüştür. Alanyazında bu çalışmadaki bulguyu destekler nitelikteki çalışmalar yer almaktadır (Cengizhan, 2006; Mollavelioğlu, 2003; Rahim, Seyal & Rahman, 1999). Öte yandan, korsan yazılım kullanım davranışının etik bulunduğuyla ilişkin çalışmalar da yer almaktadır (Genç, Kazez & Fidan, 2013; Ghazali, 2003; Teston, 2008).

Eğitim Fakóltesi Öğrencilerinin Telif Hakları ile İlgili Davranışlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumu

Bu araştırmanın üçüncü alt problemi “*Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları birtakım değişkenlere göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, ailenin maddi durumu, telif hakları konusundaki bilgi düzeyi durumu, bilgisayar kullanma deneyimi, bilgisayar ve İnternet kullanma düzeyi ve günlük İnternet kullanma sürelerine göre farklılaşma durumunu belirlemek için yapılan analizler aşağıda ayrı bölümler halinde sunulmaktadır.

Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının cinsiyete göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak ilk soru “*Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları cinsiyete göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılısını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarına göre toplam puanların normal dağılım durumunun incelenmesi için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre verilerin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Verilerin cinsiyet değişkenine göre normal dağılmadığına ilişkin sonuçlar Tablo 8’de görölmektedir.

Tablo 8

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları(Cinsiyet)

	<i>Faktörler</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışların	Kadın	,095	537	,000
Toplam Puanı	Erkek	,058	365	,005

Veriler normal dağılmadığı için parametrik olmayan bir test olan Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bu teste ilişkin analiz sonuçları Tablo 9’da verilmiştir. Yapılan analiz sonucu erkek ve kadın öğrencilerin telif hakları ile ilgili davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur

($U=56937,500$; $p=0,000$; $p<0,05$). Sıra ortalaması değerlerine bakıldığında erkek öğrencilerin telif haklarını kadın öğrencilerden daha fazla ihlal ettikleri görülmektedir.

Tablo 9

Cinsiyet Değişkeni İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>Sıra Toplamı</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Kadın	537	375,03	201390,50	56937,500	0,000
Erkek	365	564,01	205862,50		

Bu çalışmada cinsiyet faktörüne göre elde edilen bulgular alanyazındaki bazı çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Genç, Kazez & Fidan, 2013; Ghazali, 2003; Kayak, 2010; Lau ve Yuen, 2014; Liang & Yan, 2005; Özen, 2002; Rahim, Seyal & Rahman, 1999; Simpson, Banerjee & Simpson, 1994; Sims, Cheng & Teegen, 1996; Siponen & Vartiainen, 2005; Tosun, Geçer & Kaşıkçı, 2016; Uysal, 2006). Öte yandan, Yaman, Yaman ve Horzum'un (2004) yaptıkları çalışmada, öğretim elemanlarının İnternet kullanımında etik ilkelere uyma düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Arıkan ve Duymaz (2015) da yapmış oldukları çalışmada etik davranışlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte, elde edilen bulgu, bazı çalışmalardaki bulgularla desteklenmemektedir (Al-Rafee & Cronan, 2006; Friedman, 1997).

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının okudukları bölüme göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak ikinci soru "*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları okudukları bölüme göre nasıl farklılaşmaktadır?*" şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılınsını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, bölüm değişkeninin 6 grup için (BÖTE, Fen bilgisi, İlköğretim Matematik, İngilizce, Okul öncesi, Türkçe) normal dağılım göstermediği saptanmıştır. Tablo 10'da Kolmogorov-Smirnov testinden elde edilen değerlere ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 10

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Bölüm)

	<i>Bölüm</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>P</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışlarla İlgili Toplam Puan	BÖTE	,055	524	.001
	Fen Bilgisi	,152	66	.001
	İlköğretim Matematik	,145	67	.001
	İngilizce	,104	46	.200
	Okul Öncesi	,147	92	.000
	Türkçe	,118	107	.001

Normal dağılmayan verilere parametrik olmayan bir test olan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının okudukları bölüme göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($X^2=134,1233$; $sd=5$; $p<.05$). Bu teste ilişkin analiz sonuçları Tablo 11’de verilmiştir. Farklılığın hangi bölümler arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Farklılığın BÖTE bölümü ile fen, ilköğretim matematik, İngilizce, okul öncesi ve Türkçe bölümleri arasında olduğu görülmüştür. Sıra ortalamalarına bakıldığında, bu farklılığın BÖTE bölümü lehine olduğu görülmektedir. Eldeki bu bulgu, BÖTE bölümü öğrencilerinin daha fazla telif hakkı ihlaline yönelik davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda diğer bölümler (fen bilgisi, ilköğretim matematik, okul öncesi, İngilizce, Türkçe) arasında bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 11

Bölüm Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Bölüm</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>sd</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
BÖTE	524	535,587			
Fen	66	341,47			
İlköğretim Matematik	67	319,57	5	134,1233	0,000
İngilizce	46	324,41			
Okul Öncesi	92	308,64			
Türkçe	107	366,29			

Alanyazında bu bulguyu destekler nitelikte çalışmalar yer almaktadır (Erdem, 2008; Genç, Kazez & Fidan, 2013; Özpınar, Kazaskeroğlu & Öz, 2010;

Tosun, Geçer & Kaşıkcı, 2016). BÖTE bölümü öğrencilerinin bilgisayar bilgi düzeyinin de bu bulgunun elde edilmesinde etkili olabileceği söylenebilir. Beyhan ve Tunç (2012), yaptıkları çalışmada bilgisayarı ve İnterneti iyi kullanan öğrencilerin daha fazla etik dışı davranışa yöneldiklerini bulmuşlardır. Bu çalışmanın bulguları elde edilen bu bulguyu destekler niteliktedir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının buldukları sınıf düzeyine göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak üçüncü soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları buldukları sınıf düzeyine göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılıısını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine sınıf düzeyi değişkenine göre normallik testi uygulandığında, verilerin normal dağılım göstermediği saptanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinden elde edilen değerlere bakıldığında, $p < 0,05$ olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Sınıf Düzeyi)

	<i>Sınıf</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	1. Sınıf	,112	211	.000
Telif Haklarına İlişkin Davranışlarla İlgili	2. Sınıf	,107	208	.000
Toplam Puan	3. Sınıf	,068	312	.001
	4. Sınıf	,071	171	.033

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının okudukları sınıf düzeyine göre farklılaşma durumunu belirlemek için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 13'te verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($\chi^2=31,136$, $sd=3$, $p < .05$). Farklılığın hangi sınıf düzeyleri arasında bulunduğunu belirlemek amacıyla her grup için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, farklılığın 1. sınıf öğrencileri ile 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileri arasında olduğu belirlenmiştir. Farklılığın olduğu grupların sıra ortalaması değerlerine bakıldığında, 1. sınıf öğrencilerinin daha az telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Buna göre

eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının buldukları sınıf düzeyinden etkilendiği söylenebilir. Telif hakkı ihlali içeren davranışları en az gösteren sınıf düzeyinin ise 1.sınıf öğrencileri olduğu görölmektedir. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin davranışları arasında ise bir fark bulunmamıştır. Alanyazında sınıf düzeyinin etik davranışlarda bir etkisinin olmadığı çalışmalar yer almaktadır (Kayak, 2010; Tosun Geçer, Kaşıkçı, 2016).

Tablo 13

Sınıf Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Sınıf Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
1. sınıf	211	365,91			
2. sınıf	208	466,70			
3. sınıf	312	490,40	3	31,136	0,000
4. sınıf	171	467,65			

Sınıf düzeyinin telif haklarının ihlalinde etkili olmasında öğrencilerin birbirlerinden etkilenme düzeylerinin de etkisinin olabileceği söylenebilir. Bu nedenle 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin sıra ortalamalarının birbirine yakın olduğu görölmektedir.

Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak dördüncü soru “*Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları anne eğitim durumuna göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılıtısını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerinin normal dağılıma durumları Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Anne eğitim düzeyi “Lisansüstü” olan 1 kişi olması nedeniyle bu veri üniversite mezunları içerisine dahil edilmiştir. Normallik testi uygulandığında anne eğitim durumu değişkeninin dört grubu için verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Anne Eğitim Durumu)

	<i>Anne Eğitim Durumu</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışlarla İlgili Toplam Puan	Okuma yazması yok	,100	73	,070
	İlkokul	,079	377	,000
	Ortaokul	,101	177	,000
	Lise	,096	187	,000
	Üniversite	,072	88	,200

Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin telif hakları konusundaki davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir. Bu tablo incelendiğinde anne eğitim durumlarına göre öğrencilerin telif hakları konusundaki davranışlarında anlamlı bir farklılık görülmediği anlaşılmaktadır [$\chi^2=0,554$; $p=0,968$; $p>0,05$]. Bu bağlamda anne eğitim durumunun, katılımcıların telif hakları ile ilgili davranışlarında bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tablo 15

Anne Eğitim Durumu Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Anne Eğitim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Okuma yazması yok	73	458,56			
İlkokul	377	448,03			
Ortaokul	177	457,80	4	0,554	0,968
Lise	187	456,45			
Üniversite	88	437,30			

Kayak'ın (2010), yapmış olduğu çalışmada elde ettiği bulgular, bu bulguyu destekler niteliktedir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının baba eğitim durumuna göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak beşinci soru "*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile*

ilgili davranışları baba eğitim durumuna göre nasıl farklılaşmaktadır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılığını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, baba eğitim durumu değişkeninin dört grubu için verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testinde Tablo 16’daki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 16

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Baba Eğitim Durumu)

	Baba Eğitim Durumu	İstatistik	df	p
Telif Haklarına İlişkin Davranışlarla İlgili Toplam Puan	Okuma yazması yok	,899	4	,427
	İlkokul	,077	256	,001
	Ortaokul	,086	185	,002
	Lise	,082	263	,000
	Üniversite	,086	178	,003
	Lisansüstü	,919	16	,160

Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin telif hakları konusundaki davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	SD	X²	p
Okuma yazması yok	4	426,38			
İlkokul	256	465,43			
Ortaokul	185	461,93			
Lise	263	418,59	3	6,573	0,254
Üniversite	178	464,34			
Lisansüstü	16	512,28			

Tablo 17’ye bakıldığında, baba eğitim durumları ile öğrencilerin telif hakları konusundaki davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir

[$\chi^2=6,573$; $p=0,254$; $p>0,05$]. Telif hakları ile ilgili davranışların baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığı belirtilebilir. Kayak'ın (2010) yaptığı çalışma, bu çalışmadaki bulguyu destekler niteliktedir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının öğrenci ailelerinin maddi durumuna göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak altıncı soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları öğrenci ailelerinin maddi durumuna göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılığını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, maddi durum değişkeni için verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testinde Tablo 18'deki verilere göre $p<0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 18

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Maddi Durum)

	<i>Maddi Durum</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışlarla İlgili Toplam Puan	750'den az	,950	52	,029
	750-1200	,081	230	,001
	1200-2000	,079	245	,001
	2000-2500	,089	168	,002
	2500 ve üzeri	,083	207	,001

Maddi duruma göre öğrencilerin telif hakları konusundaki davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 19'da verilmiştir. Tablo 19 incelendiğinde maddi duruma göre öğrencilerin telif hakları ile ilgili davranışlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir [$\chi^2=4,989$; $p=0,288$; $p>0,05$]. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının maddi duruma göre farklılaşmadığı belirtilebilir.

Tablo 19

Maddi Durum Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Maddi Durum</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
750'den az	52	488,61			
750-1200	230	441,63			
1200-2000	245	468,90	4	4,989	0,288
2000-2500	168	461,63			
2500 ve üzeri	207	424,33			

Araştırmada elde edilen bu bulgu alanyazındaki çalışmalarda elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir (Çelen, 2012; Erdem, 2008; Rahim, Seyal & Rahman, 1999; Solomon & O'Brien, 1990; Uysal, 2006; Wong, Kong & Ngai, 1990). Gelir düzeyinin telif hakkı ihlallerinde belirleyici bir etken olmadığı söylenebilir. Öte yandan Lau ve Yuen (2014), yapmış oldukları çalışmada düşük gelirliilerin daha etik dışı davranışlar sergiledikleri bulgusuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte, gelir arttıkça korsan yazılım kullanım oranının arttığı bulgusuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Özen, 2002). Elde edilen bulgu, maddi durum ne kadar iyi olursa olsun daha ucuz yollar olması durumunda bu seçeneklerin de değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının telif hakları konusundaki bilgi düzeylerine göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak yedinci soru "*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları telif hakları konusundaki bilgi düzeyi durumlarına göre nasıl farklılaşmaktadır?*" şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılısını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, telif hakları bilgi düzeyi değişkenine göre verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinde Tablo 20'deki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 20

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Telif Hakları Bilgi Düzeyi)

	<i>Bilgi Düzeyi Algısı</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışlarla İlgili Toplam Puan	1	,086	202	,001
	2	,098	221	,000
	3	,073	269	,001
	4	,089	132	,012
	5	,972	78	,083

1-"Hiçbir bilgim yok" 2-"Düşük bilgi düzeyi" 3-Orta seviyede bilgi düzeyi" 4- "Yüksek bilgi düzeyi" 5-"Çok yüksek bilgi düzeyi"

Telif hakları konusundaki bilgi düzeylerine ilişkin görüşlerine göre öğrencilerin telif hakları ile ilgili davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 21'deki gibidir. Tablo 21 incelendiğinde, öğrencilerin telif hakları ile ilgili davranışlarının telif hakları konusundaki bilgi düzeyine ilişkin görüşlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir [$\chi^2=40,706$; $p=0,000$; $p<0,05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, telif hakları ile ilgili davranışların telif hakları konusundaki bilgi düzeyine ilişkin görüşlerine göre farklılaştığı söylenebilir. Farklılığın "hiçbir bilgim yok" düzeyi ile "orta seviyede bilgi düzeyi", "yüksek bilgi" ve "çok yüksek bilgi" düzeyleri; "düşük bilgi" düzeyi ile "orta seviyede bilgi düzeyi", "yüksek bilgi" ve "çok yüksek bilgi" düzeyleri arasında olduğu belirlenmiştir. Diğer düzeyler arasında ise farklılık bulunmamaktadır. Farklılığın olduğu gruplarda sıra ortalamalarına bakıldığında, bilgi düzeyi yüksek olan katılımcıların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 21

Telif Hakları Bilgi Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Bilgi Düzeyi Algısı</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
1	202	395,07			
2	221	400,63			
3	269	475,96	4	40,706	0,000
4	132	507,09			
5	78	563,33			

1-"Hiçbir bilgim yok" 2-"Düşük bilgi düzeyi" 3-Orta seviyede bilgi düzeyi" 4- "Yüksek bilgi düzeyi" 5-"Çok yüksek bilgi düzeyi"

Bu durum, bilgi düzeyinin farklılaşmasının daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergilenmesinde etkili olacağı şeklinde yorumlanabilir. Telif hakları konusundaki hukuki boyuttaki eksikliklerin ve kontrol mekanizmasının da bu sonucu ortaya çıkarabileceği söylenebilir. Öte yandan, alanyazında etik eğitimi almanın bireylerin etik dışı davranışları üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar yer almaktadır (Genç, Kazez & Fidan, 2013; Tosun, Geçer & Kaşıkçı, 2016). Bu durum eğitimlerin ve bilgi düzeylerinin tek başına yeterli olmadığını göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının bilgisayar kullanım deneyimlerine göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak sekizinci soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları bilgisayar kullanma deneyimlerine göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılınsını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, bilgisayar kullanma deneyimi değişkeni verilerinin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testinde Tablo 22’deki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 22

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Bilgisayar Kullanma Deneyimi)

	Bilgisayar kullanımı	İstatistik	df	p
	1-3 yıl	,944	62	,007
Telif Haklarına İlişkin	4-6 yıl	,101	183	,000
Davranışlarla İlgili Toplam Puan	7-9 yıl	,072	339	,000
	10 ve üzeri	,084	318	,000

Bilgisayar kullanma deneyimine göre eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 23’te verilmiştir. Tablo 23’te görüldüğü gibi bilgisayar kullanma deneyimi ile öğrencilerin telif hakları konusundaki davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur [$\chi^2=12,463$;

$p=0,006$; $p<0,05$]. Farklılığın hangi bilgisayar kullanma deneyimleri arasında olduğunu belirlemek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Farklılığın sadece “4-6 yıl” ile “10 ve üzeri yıl” grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Farklılığın olduğu gruplar arasında, sıra ortalamaları değerlerine bakıldığında, “10 ve üzeri” bilgisayar kullanma becerisine sahip olan katılımcıların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar gösterdikleri görülmektedir. Diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır. Bu durum, bilgisayar kullanma deneyiminin, telif hakkı ihlaline yönelik davranışları etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 23

Bilgisayar Kullanma Deneyimi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Bilgisayar Kullanma Deneyimi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
1-3 yıl	62	389,23			
4-6 yıl	183	410,24			
7-9 yıl	339	457,24	3	12,463	0,006
10 ve üzeri	318	481,27			

Alanyazında da bu sonucu destekleyen araştırmalarla karşılaşılmaktadır (Beyhan & Tunç, 2012; Çelen, 2012; Erdem, 2008; Genç, Kazez & Fidan, 2013; Özen, 2002; Rahim, Seyal & Rahman, 1999; Uysal, 2006). Öte yandan bilgisayar kullanma deneyiminin bir etkisinin bulunmadığı çalışmalar da bulunmaktadır (Friedman, 1997). Elde edilen bu bulgu ile bilgisayar kullanma deneyiminin artması ile birlikte dijital ürünlerin kullanımında telif hakkı ihlali içerecek davranışlara yönelimlerin daha kolay olacağı söylenebilir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının günlük internet kullanma sürelerine göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak dokuzuncu soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları günlük İnternet kullanım sürelerine göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılıştısını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi

uygulandığında, günlük İnternet kullanım sürelerine göre verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testinde Tablo 24'teki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 24

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk Normallik Testi Sonuçları (Günlük İnternet Kullanım Süresi)

	<i>Faktörler</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
	1-3 saat	,116	369	,000
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili	4-6 saat	,055	331	,016
Toplam Puan	7-9 saat	,080	113	,070
	10+ saat	,975	89	,089

Öğrencilerin, günlük İnternet kullanma sürelerine göre telif hakları ile ilgili davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 25'te verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, günlük İnternet kullanım süresi ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=46,164$; $p=,000$; $p < ,05$). Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla her grup için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, "1-3 saat" günlük İnternet kullanımı ile "4-6 saat", "7-9 saat" ve "10 saat ve üzeri" günlük İnternet kullanımına sahip kullanıcıların telif hakları konusundaki davranışlarında farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Öte yandan diğer gruplar arasında bir farklılaşma bulunmamaktadır. Farklılaşmanın olduğu gruplar arasında sıra ortalamalarına bakıldığında, günlük İnternet kullanım süresi fazla olan grupların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar gösterdikleri söylenebilir. Bu durum, günlük İnternet kullanım sürelerinin artması ile İnternet ortamında telif hakkı ihlalini içerecek davranışlara yönelimin de artacağı şeklinde yorumlanabilir.

Uysal (2006), yaptığı çalışmada bu araştırmada elde edilen bulguya benzer bir sonuç elde etmiştir. Bireyler, bilgisayar başında geçirdikleri vakit arttıkça daha fazla yazılıma ihtiyaç duyacaklardır. Böylelikle bu durum süre ile bağlantılı olarak telif hakkı ihlalini içeren davranışlara yönelimin artmasına neden olacağı şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 25

Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Günlük İnternet Kullanım Süresi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
1-3 saat	369	381,56			
4-6 saat	331	491,67			
7-9 saat	113	505,75	3	46,164	,000
10+saat	89	523,21			

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının bilgisayar kullanım düzeylerine göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak onuncu soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları bilgisayar kullanma düzeylerine göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılınsını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, bilgisayar kullanma düzeylerine göre verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testinde Tablo 26'daki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 26

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (Bilgisayar Kullanım Düzeyi)

	<i>Düzye</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili Toplam Puan	başlangıç	,903	37	,004
	orta	,089	550	,000
	ileri	,053	315	,032

Öğrencilerin, bilgisayar kullanma düzeylerine göre telif hakları ile ilgili davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 27'de verilmiştir. Tablo 27'de görüldüğü gibi yapılan analiz sonucu bilgisayar kullanma düzeyi ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=90,693$; $p=,000$; $p < ,05$).

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla her grup için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucunda “ileri” düzey bilgisayar kullanma becerisi ile “başlangıç” ve “orta düzey” bilgisayar kullanma becerisi arasında farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. “Başlangıç” ve “orta düzey” bilgisayar kullanma becerisine sahip olan katılımcıların davranışları arasında bir farklılaşma söz konusu değildir. Farklılaşmanın olduğu gruplarda, sıra ortalamaları değerlerine bakıldığında “ileri” düzeyde bilgisayar kullanma becerisine sahip kullanıcıların “başlangıç” ve “orta düzey” bilgisayar kullanma becerisine sahip kullanıcılara göre daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 27

Bilgisayar Kullanım Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Bilgisayar Kullanım Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Başlangıç	37	295,95			
Orta	550	399,40	2	90,693	,000
İleri	315	560,75			

Bilgisayar bilgi düzeyi ve kullanım deneyiminin artması ile daha fazla telif hakkı ihlali ile karşılaşmaktadır. Elde edilen bulgu, diğer çalışmalarda elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir (Beyhan & Tunç, 2012; Erdem, 2008; Genç, Kazez & Fidan; 2013).

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının interneti kullanım düzeylerine göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın üçüncü alt problemiyle ilgili olarak on birinci soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları İnterneti kullanma düzeylerine göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılığını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, İnternet kullanım düzeylerine göre verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testinde Tablo 28’deki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 28

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Normallik Testi Sonuçları (İnternet Kullanım Düzeyi)

	<i>Düzy</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili Toplam Puan	başlangıç	,936	31	,064
	orta	,081	539	,000
	ileri	,051	332	,034

Öğrencilerin, İnternet kullanma düzeylerine göre telif hakları ile ilgili davranışlarının farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 29’da verilmiştir. Tablo 29’da görüldüğü gibi yapılan analiz sonucu İnternet kullanma düzeyi ile telif haklarına ilişkin davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=54,088$; $p=,000$; $p<,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla her grup için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucunda, “ileri” düzey ile “başlangıç” ve “orta” düzey arasında farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. “Başlangıç” ile “orta” düzey arasında bir farklılaşma bulunmamaktadır. Farklılaşmanın olduğu grupların sıra ortalamaları değerlerine bakıldığında “ileri” düzeyde İnternet kullanım becerisine sahip kullanıcıların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 29

İnternet Kullanım Düzeyi Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>İnternet Kullanım Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Başlangıç	31	352,00			
Orta	539	406,38	2	54,088	,000
İleri	332	534,05			

Beyhan ve Tunç (2012), yapmış oldukları çalışmada bilgisayar ve İnterneti iyi kullanan öğrencilerin daha fazla etik dışı davranışa yöneldiği bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca bilgisayar ve İnternet kullanım düzeyi “orta” olan öğrencilerin bilişim teknolojilerini diğer öğrencilere göre daha etik kullandıkları saptanmıştır. Tosun, Geçer ve Kaşıkçı’nın (2016) yapmış oldukları çalışma da Beyhan ve Tunç’un (2012) elde ettiği bulguyu destekler niteliktedir. Öte yandan, Yaman,

Yaman ve Horzum (2004) ise yaptıkları çalışmada İnternet kullanım düzeyi açısından bir farklılık bulamamışlardır. Elde edilen bu bulgu, bilgisayar kullanım düzeyinde elde edilen bulgu ile benzerlik göstermektedir. Öte yandan, İnternette indirme, yükleme ve buna benzer detaylı bilgi gerektirecek işlemleri bireylerin yapabilmesi için İnternet kullanma becerilerinin de iyi olması gerekir. Bu bağlamda, İnternette telif hakkı ihlali içeren davranışların da ileri düzey kullanıcılar tarafından yapılabilmesi beklenebilir.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlallerine İlişkin Görüşleri

Bu araştırmanın dördüncü alt problemi “Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ihlalleri ile ilgili görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için betimsel istatistiklerden “frekans” ve “yüzde” hesaplamaları yapılmıştır. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili görüşlerine ilişkin analiz sonuçları Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşlerine İlişkin Dağılım

Telif Hakları İhlalleri		1	2	3	4	5	Toplam
1. Dijital içeriklerin (telif hakları ihlal edilerek) İnternet üzerinden indirilmesi sosyoekonomik sisteme zarar verir (Kişiler/kurumlar gelir kaybına, devlet de vergi geliri kaybına uğrar.).	f	68	115	261	304	154	902
	%	7,6	12,7	28,9	33,7	17,1	100
2. Dijital içeriklerin (telif hakları ihlal edilerek) indirilmesi serbest olmalıdır.	f	134	200	307	164	97	902
	%	14,8	22,2	34	18,2	10,8	100
3. İnternette telif haklarını ihlal ederek müzik veya film indirmenin, bir marketten CD/DVD çalmaktan bir farkı yoktur.	f	104	164	320	198	116	902
	%	11,4	18,2	35,5	22	12,9	100
4. İnternette telif haklarını ihlal ederek dijital içerik indirdiğim zaman kendimi suçlu hissedirim.	f	144	189	280	207	82	902
	%	16	21	31	22,9	9,1	100
5. İnternette telif haklarını ihlal ederek içerik indirdiğim zaman birilerinin beni yakalamasından korkarım.	f	189	240	259	149	65	902
	%	21	26,6	28,7	16,5	7,2	100
6. Lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusunda bilgi sahibiyim.	f	145	190	296	203	68	902
	%	16,1	21,1	32,8	22,5	7,5	100
7. Dijital ürünlerin telif hakları ihlallerinin önlenmesinde uygulanan politikalar yetersizdir.	f	55	70	281	302	194	902
	%	6	7,8	31,2	33,5	21,5	100
8. Bir kişi telif hakkı ihlalinde bulunuyorsa, o kişi toplumsal sorumluluklara önem vermiyordur.	f	109	175	341	193	84	902
	%	12,1	19,4	37,8	21,4	9,3	100

1-Hiç Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Orta Düzeyde Katılıyorum 4-Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum.

Dijital içeriklerin telif hakları ihlal edilerek İnternet üzerinden indirilmesinin sosyoekonomik sisteme zarar verdiğini düşünenlerin oranı ise %50,8'dir (%17,1-tamamen katılıyorum; %33,7-katılıyorum). Bu görüşe katılmadıklarını belirtenlerin oranı ise %20,3'tür (%7,6-hiç katılmıyorum; %12,7-katılmıyorum). Ayrıca, dijital içeriklerin İnternet üzerinden indirilmesinin serbest olması gerektiğini düşünenlerin oranı da %29'dur.

Katılımcıların %70,4'ü (%12,9-tamamen katılıyorum; %22-katılıyorum; %35,5, orta düzeyde katılıyorum), İnternette telif haklarını ihlal ederek müzik veya film indirmenin bir marketten CD/DVD çalmaktan farkı olmadığını belirtmişlerdir. Öte yandan, katılımcıların %29,6'sı ise bu görüşe katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların %32'si, telif hakkı ihlal ederek içerik indirdiklerinde suçlu hissettiklerini belirtmişlerdir (%9,1-tamamen katılıyorum; %22,9-katılıyorum). Yine aynı ifadeye katılımcıların %37'si ise katılmadıklarını; %31'i ise orta düzeyde katıldıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan, dikkat çekici bulgulardan biri, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%52,4) İnternette telif hakkı ihlal ederek içerik indirildiğinde yakalanma korkusunun bulunduğu görüş belirtmişlerdir (%7,2-tamamen katılıyorum; %16,5-katılıyorum; %28,7-orta düzeyde katılıyorum; %26,6-katılmıyorum; %21-hiç katılmıyorum).

Katılımcıların %55'i (%21,5-tamamen katılıyorum; %33,5-katılıyorum), dijital ürünlerin telif haklarıyla ilgili ihlallerin önlenmesi konusunda uygulanan politikaların yetersiz olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %13,8'i ise uygulanan politikaların yeterli olduğu görüşündedir. Katılımcıların %68,5'i bir kişinin telif hakkı ihlalinde bulunması durumunda o kişinin toplumsal sorumluluklara önem vermediği yönünde görüş belirtmişlerdir. Buna karşın katılımcıların %31,5'i ise bu görüşe katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlallerinin Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Bu araştırmanın beşinci alt problemi "*Eğitim fakültesi öğrencilerine göre telif hakları ihlallerinin nedenleri nelerdir?*" şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için betimsel istatistiklerden "frekans" ve "yüzde" hesaplamaları yapılmıştır. Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ihlallerinin nedenleri ile ilgili görüşlerine ilişkin analiz sonuçları Tablo 31'de verilmiştir.

“Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%68), “Yaptırımlar konusundaki bilgi eksikliği” durumunun telif hakkı ihlallerinin bir nedeni olacağını düşünmektedirler. Bununla birlikte, katılımcıların yaklaşık yarısı (%52,4), “Yasaların/yasal mevzuatın yeterince uygulanmaması” durumunu telif hakları ihlallerinin bir nedeni olarak görmektedir. Katılımcıların %62,8’i maddi sebeplerin telif hakkı ihlallerinin bir nedeni olacağı görüşünü belirtmişlerdir. “Yakalanmayacaklarına olan inanç”ın etkisine ilişkin verilen cevaplar da bu etkenin telif ihlallerinin bir nedeni olacağı yönündedir. Katılımcıların %80,9’u yakalanmayacaklarına olan inancın bu davranışların ortaya çıkmasında etkili olacağını belirtmişlerdir.

Tablo 31

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Telif Hakları İhlallerinin Nedenleri ile İlgili Görüşlerine İlişkin Dağılım

<i>Telif Hakları İhlallerinin Nedenleri</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>Toplam</i>
Yaptırımlar konusunda bilgi eksikliği	f	82	207	280	189	144	902
	%	9,1	22,9	31	21	16	100
Yasaların/yasal mevzuatın yeterince uygulanmaması	f	189	240	259	149	65	902
	%	21	26,6	28,7	16,5	7,2	100
Maddi sebeplerin etkisi	f	145	190	296	203	68	902
	%	16,1	21,1	32,8	22,5	7,5	100
Yakalanmayacağına olan inanç	f	59	113	340	270	120	902
	%	6,6	12,5	37,7	29,9	13,3	100
Kimsenin zarar görmeyeceğine olan inanç	%	62	98	319	283	140	902
	f	6,8	10,9	35,4	31,4	15,5	100
Suç olarak görmeme	f	82	207	280	189	144	902
	%	9,1	22,9	31	21	16	100

1-Hiç Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Orta Düzeyde Katılıyorum 4-Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%82,3), “Kimsenin zarar görmeyeceğine olan inanç”ın telif hakları ihlallerine neden olabileceğini yönünde görüş belirtmişlerdir. Bununla birlikte, “Suç olarak görmeme” durumunu, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%68), telif hakkı ihlallerinin bir nedeni olarak ifade etmişlerdir.

Eğitim Fakóltesi Öğrencilerinin Telif Hakları ile İlgili Davranışlarının Telif Hakkı İhlalleri ile İlgili Görüşlerine Göre Farklılaşma Durumu

Bu araştırmanın altıncı alt problemi “*Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları, telif hakkı ihlalleri ile ilgili görüşlerine göre nasıl farklılaşmaktadır?*” şeklinde belirlenmiştir. Eğitim fakóltesi öğrencilerinin davranışları ile “telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançları”, “lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi durumu”, “dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması”, “toplumsal sorumluluklara verilen önem” değişkenleri arasındaki farklılığa ilişkin bulgular aşağıda ayrı bölümler halinde sunulmaktadır.

Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançlarına” göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın altıncı alt problemi ile ilgili olarak ilk soru “*Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançlarına” göre farklılaşma durumu nedir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılığını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinde Tablo 32’deki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 32

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Yakalanacaklarına Olan İnançları)

	<i>Faktörler</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili Toplam Puan	Katılmıyorum	,074	429	,000
	Orta Düzeyde Katılıyorum	,083	259	,000
	Katılıyorum	,133	214	,000

Katılımcıların, telif hakları ile ilgili davranışlarının telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 33’teki gibidir. Tablo 33’te görüldüğü

gibi yapılan analiz sonucu telif hakları ihlal edildiğinde yakalanacaklarına olan inançları ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=8,103$; $p=,017$; $p<,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, “Katılmıyorum” yanıtı verenler ile “Katılıyorum” yanıtını veren katılımcıların telif hakları ile ilgili davranışlarında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan “Orta düzeyde katılıyorum” yanıtını veren katılımcıların davranışları ile “Katılmıyorum” ve “Katılıyorum” yanıtını veren katılımcıların davranışları arasında farklılaşma bulunmamaktadır. Telif hakları ihlal edilerek içerik indirildiğinde yakalanacaklarını düşünenler daha az telif hakkı ihlal eden davranışlarda bulunmuşlardır.

Tablo 33

Telif Hakları İhlal Edildiğinde Yakalanacaklarına Olan İnançları Değişkeni için Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Yakalanacaklarına İlişkin Görüşleri</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Katılmıyorum	429	473,96			
Orta Düzeyde Katılıyorum	259	446,59	2	8,103	,017
Katılıyorum	214	412,43			

Bu durum, katılımcıların yakalanacaklarına ilişkin düşüncelerinin davranışlarını da etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, telif hakkı ihlali davranışını gösteren kişilerin yakalanmayacaklarına olan inançlarının da bu davranışları göstermelerinde etkili olabileceği söylenebilir. Özen’in (2002) yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun korsan yazılım kullanımını hırsızlık olarak algılamadıkları görülmektedir. Bununla birlikte, Genç, Kazez ve Fidan (2013), yaptıkları çalışmada katılımcıların kopya yazılım kullanımı ve MP3 müzik dosyalarını İnternette dağıtma davranışlarını etik buldukları yönünde bir bulguya ulaşmışlardır. Ghazali’nin (2003) yapmış olduğu çalışma da bu bulguyu desteklemektedir. Öte yandan, etik dışı davranışların nedenleri üzerine yoğunlaşan çalışmalarda katılımcıların yakalanmayacaklarına olan inançlarının etik dışı davranış göstermelerinde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Siponen & Vartiainen, 2005; Torun, 2014).

Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi durumu”na göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın altıncı alt problemiyle ilgili olarak ikinci soru “*Eğitim fakóltesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “Lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi durumu”na göre farklılaşma durumu nedir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılıtısını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinde Tablo 34’teki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 34

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Lisanssız Kullanılan Programlarla İlgili Yaptırımlar Konusunda Bilgi Durumu)

	<i>Faktörler</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili Toplam Puan	Katılmıyorum	,083	335	,000
	Orta Düzeyde Katılıyorum	,075	296	,000
	Katılıyorum	,085	271	,000

Katılımcıların, telif hakları ile ilgili davranışlarının lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusunda bilgi durumuna göre farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 35’teki gibidir. Tablo 35’te görüldüğü gibi yapılan analiz sonucu lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusunda bilgi durumu ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=30,265$; $p=,000$; $p < ,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucunda, “Katılmıyorum” yanıtını verenler ile “Katılıyorum” yanıtını verenler; “Katılıyorum” yanıtını verenler ile “Orta düzeyde katılıyorum” yanıtını verenler arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Farklılığın görüldüğü gruplarda sıra ortalamaları değerlerine bakıldığında, lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi düzeyinin yeterli

olduğunu belirten katılımcıların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 35

Lisanssız Kullanılan Programlarla İlgili Yaptırımlar Konusundaki Bilgi Durumu Değişkeni için Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Yaptırımlar Konusundaki Bilgi Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Katılmıyorum	335	402,85			
Orta Düzeyde Katılıyorum	296	444,52	2	30,265	,000
Katılıyorum	271	519,26			

Bu bulgu ile birlikte yasaların tek başına biliniyor olmasının yeterli olmadığı görülmektedir. Ayrıca, bu konuda işlerliğin sağlanmasında yasal uygulamaların da etkili olabileceği söylenebilir. Tosun, Geçer ve Kaşıkçı (2016), bu çalışmada elde edilen bulgudan farklı bir bulguya ulaşmışlardır. Yaptıkları çalışmada, yaptırımlar konusundaki bilgi durumu yüksek bireylerin İnternet etiği algılarının yüksek olduğu yönünde bir bulguya ulaştıkları görülmektedir.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu”na göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın altıncı alt problemiyle ilgili olarak üçüncü soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu”na göre farklılaşma durumu nedir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak için aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayıltısını gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinde Tablo 36’deki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 36

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Hırsızlık Olarak Algılanması Durumu)

	<i>Faktörler</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili Toplam Puan	Katılmıyorum	,083	268	,000
	Orta Düzeyde Katılıyorum	,088	320	,000
	Katılıyorum	,104	314	,000

Katılımcıların, telif hakları ile ilgili davranışlarının telif hakkı ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumuna göre farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 37'deki gibidir. Tablo 37'de görüldüğü gibi yapılan analiz sonucu dijital ürünlerde telif hakkı ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=20,845$; $p=,000$; $p<,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, farklılığın "Katılmıyorum" yanıtı ile "Katılıyorum" ve "Orta düzeyde katılıyorum" yanıtını veren gruplar arasında olduğu belirlenmiştir. Farklılığın olduğu gruplarda sıra ortalamalarına bakıldığında; dijital ürünlerde telif hakları ihlallerini hırsızlık olarak algılamayan katılımcıların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 37

Dijital Ürünlerde Telif Hakları İhlallerinin Hırsızlık Olarak Algılanması Değişkeni İçin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Hırsızlık Olarak Algılanması Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Katılmıyorum	268	508,45			
Orta Düzeyde Katılıyorum	320	443,96	2	20,845	,000
Katılıyorum	314	410,56			

Dijital ürünlerde telif hakları ihlallerinin hırsızlık olarak algılanmasının dijital ürünlerin kullanımındaki davranışları da etkilediği yorumu yapılabilir. Bireylerin yapılan davranışa ilişkin düşüncelerinin, o davranışın gerçekleştirilip gerçekleştirilmemesinde belirleyici bir faktör olabileceği görülmektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte çalışmalar yer almaktadır (Friedman, 1997; Liang & Phau, 2012;

Özen, 2002; Siponen & Vartiainen, 2005). Öte yandan, korsan yazılım kullanımı ve buna benzer davranışların katılımcılar tarafından etik bulunduğu ilişkin çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir (Genç, Kazez & Fidan, 2013; Ghazali, 2003; Teston, 2008).

Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “toplumsal sorumluluklara verilen önem”e göre farklılaşma durumu. Bu araştırmanın altıncı alt problemiyle ilgili olarak dördüncü soru “*Eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının “Toplumsal sorumluluklara verilen önem”e göre farklılaşma durumu nedir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulabilmek için aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verilerinde parametrik testlerin uygulanabilmesi için normallik sayılınsını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma verilerine normallik testi uygulandığında, verilerin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testinde Tablo 38’deki verilere göre $p < 0,05$ olduğundan normallik sağlanamamıştır.

Tablo 38

Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları (Toplumsal Sorumluluklara Verilen Önem)

	<i>Faktörler</i>	<i>İstatistik</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Telif Haklarına İlişkin Davranışları ile İlgili Toplam Puan	Katılmıyorum	,071	284	,001
	Orta Düzeyde Katılıyorum	,073	341	,000
	Katılıyorum	,106	277	,000

Katılımcıların, telif hakları ile ilgili davranışlarının toplumsal sorumluluklara verilen önemin etkisine ilişkin görüşlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 39’daki gibidir. Tablo 39’da görüldüğü gibi yapılan analiz sonucu toplumsal sorumluluklara verilen önemin etkisi ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2=9,682$; $p=,008$; $p < ,05$) Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, farklılığın “Katılmıyorum” yanıtını veren katılımcılar ile “Katılıyorum” yanıtını veren katılımcılar arasında olduğu belirlenmiştir. Farklılığın olduğu grupların sıra ortalamaları değerlerine bakıldığında, telif hakkı ihlallerinde

toplumsal sorumlulukların etkisinin olmadığını düşünenlerin daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar gösterdikleri belirtilebilir.

Tablo 39

Toplumsal Sorumluluklara Verilen Önemin Etkisi Değişkeni için Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Toplumsal Sorumluluklara Verilen Önemin Etkisi</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalaması</i>	<i>SD</i>	<i>X²</i>	<i>p</i>
Katılmıyorum	284	488,02			
Orta Düzeyde Katılıyorum	341	446,37	2	9,682	,008
Katılıyorum	277	420,36			

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgu ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, bu sonuçlarla ilgili tartışmalara ve bu sonuçlardan yola çıkarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın ilk sonucu, eğitim fakültesi öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun telif haklarına yönelik kavramlar ve yazılımlar konusunda yetersiz bilgiye sahip olduğu şeklindedir. Öte yandan, öğrencilerin dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki bilgi düzeyi durumu orta düzeydedir. Bununla birlikte açık kaynak kodlu yazılım, copyleft, lisans sözleşmesi ve adil kullanım kavramları konusunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu hiçbir bilgiye sahip değillerdir. Öte yandan, eğitim fakültesi öğrencilerinin önemli sayılabilecek bir bölümü lisanssız yazılım kullanmaktadır. Alanyazında bu sonucu destekleyen çalışmalar yer almaktadır (Cengizhan, 2006; Mollavelioğlu, 2003; Rahim, Seyal & Rahman, 1999). Çalışmanın katılımcıları olan eğitim fakültesi öğrencilerinin önemli bir bölümü telif hakkı ihlaline neden olacak davranışlar göstermektedirler. Yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu, en az bir kez İnternet sitelerinden mp3, film, program veya oyun indirmişlerdir. Öte yandan, katılımcıların büyük bir çoğunluğu, herhangi bir programın seri numaralarını İnternet ortamında dağıtmamaktadırlar. Katılımcılar kendilerine ait olan yazılımları çoğaltarak arkadaşlarıyla paylaşmamaktadırlar. Katılımcılar ayrıca, müzik, film, fotoğraf gibi telif hakkıyla korunan eserleri İnternet üzerinden dağıtmamaktadırlar. Telif hakkı ihlalini içeren davranışlar, çoğunlukla kullanım amaçlı yapılmaktadır. Dağıtım amaçlı telif hakkı ihlali içeren davranışların daha az olduğu söylenebilir.

Araştırmanın diğer önemli bir sonucu, eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermesidir. Bu bağlamda erkek öğrenciler, telif haklarını kadın öğrencilerden daha fazla ihlal etmektedirler. Alanyazında bu sonucu destekleyen çalışmalarla karşılaşılmaktadır (Genç, Kazez & Fidan, 2013; Ghazali, 2003; Kayak, 2010; Lau ve Yuen, 2014; Liang & Yan, 2005; Özen, 2002; Rahim, Seyal & Rahman, 1999; Simpson, Banerjee & Simpson 1994; Sims, Cheng & Teegen, 1996; Siponen & Vartiainen,

2005; Tosun, Geçer & Kaşıkcı, 2016; Uysal, 2006). Bu sonucun ortaya çıkmasından erkeklerin kadınlardan daha fazla bilgisayarla ilgili olmalarının da etkili olabileceği söylenbilir.

Eğitim fakültesi ğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları okudukları bölüme göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Farklılık, BÖTE bölümü öğrencileri ile fen; ilköğretim matematik; İngilizce; okul öncesi ve Türkçe bölümleri arasında bulunmaktadır. Bu bağlamda BÖTE bölümü öğrencileri daha fazla telif hakkı ihlaline yönelik davranışlar sergilemektedirler. Fen bilgisi, ilköğretim matematik, okul ncesi, İngilizce, Türkçe gibi bölümler arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Alanyazında benzer sonuçlar elde eden çalışmalar bulunmaktadır (Beyhan & Tunç, 2012; Erdem, 2008; Genç, Kazez & Fidan, 2013; zpınar, Kazaskeroğlu & z, 2010; Tosun, Geçer & Kaşıkcı, 2016). Telif haklarına ilişkin davranışlar, buldukları sınıf düzeyinden etkilenmektedir. Farklılığın olduğu grup 1. sınıf düzeyi ile 2. 3. ve 4. sınıf düzeyleri arasındadır. Telif hakkı ihlaline ilişkin davranışları en az sergileyenler, 1. sınıf düzeyindeki öğrencilerdir. Diğer sınıf düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Eğitim fakültesi ğrencilerinin telif hakları konusundaki davranışlarında anne eğitim durumunun anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Benzer sonuçlar, baba eğitim durumu için de geçerlidir. Bu durum aile eğitim düzeyinin telif hakları konusundaki davranışlarda etkisinin olmadığını göstermektedir. Öte yandan, ailelerin maddi durumunun da telif hakları konusundaki davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle eğitim fakültesi ğrencilerinin telif hakları konusundaki davranışları gelir durumuna göre farklılık göstermemektedir.

Eğitim fakültesi ğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışları, telif hakları konusundaki bilgi düzeyine göre farklılaşmaktadır. Farklılık, “hiçbir bilgim yok” yanıtını veren katılımcılar ile “orta seviyede bilgi düzeyi”, “yüksek bilgi düzeyi” ve “ok yüksek bilgi düzeyi” yanıtını veren katılımcılar; “düşük bilgi düzeyi” ile “orta seviyede bilgi düzeyi”, “yüksek bilgi düzeyi” ve “ok yüksek bilgi düzeyi” yanıtını veren katılımcılar arasındadır. Farklılığın olduğu gruplarda en yüksek bilgi düzeyine sahip olan katılımcılar, daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergilemektedirler. Öte yandan, alanyazında etik eğitimi almanın bireylerin etik dışı davranışları üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar yer

almaktadır (Genç, Kazez & Fidan, 2013; Tosun, Geçer & Kaşıkçı, 2016). Bununla birlikte, eğitim fakültesi öğrencilerinin telif haklarına ilişkin davranışları ile günlük İnternet kullanım süresi arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. “1-3 saat” günlük İnternet kullanımı ile “4-6 saat”, “7-9 saat” ve “10 saat ve üzeri” günlük İnternet kullanımına sahip kullanıcıların telif hakları konusundaki davranışlarında farklılaşma bulunmaktadır. Öte yandan diğer gruplar arasında bir farklılaşma bulunmamaktadır. Günlük İnternet kullanım süresi fazla olan katılımcılar daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar göstermektedir. Benzer sonuçlar, bilgisayar kullanım deneyimi ile öğrencilerin telif haklarına ilişkin davranışları arasında da görülmektedir. Örneğin “10 saat ve üzeri” süreyle bilgisayar kullanan katılımcılar, daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar göstermektedirler. Diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin bilgisayar kullanım düzeyi ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. “İleri” düzey bilgisayar kullanma becerisi ile “başlangıç” ve “orta düzey” bilgisayar kullanma becerisi arasında farklılaşma bulunmaktadır. Öte yandan, “başlangıç” ve “orta düzey” bilgisayar kullanma becerisine sahip olan katılımcıların davranışları arasında bir farklılaşma söz konusu değildir. “İleri” düzeyde bilgisayar kullanma becerisine sahip kullanıcılar; “başlangıç” ve “orta düzey” bilgisayar kullanma becerisine sahip kullanıcılara göre daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergilemektedir. İnternet kullanım düzeyi ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında da benzer sonuçlar görülmektedir. Bilgisayar kullanım düzeyinde olduğu gibi “ileri” düzeyde İnternet kullanım becerisine sahip kullanıcılar, daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergilemektedir.

Katılımcılar, İnternette telif haklarını ihlal ederek müzik veya film indirmenin bir marketten CD/DVD çalmaktan farksız olduğu görüşündedirler. Öte yandan, İnternette telif hakkı ihlallerinin önlenmesinde uygulanan politikaların yetersiz olduğu belirtilmektedirler. Katılımcılar, ayrıca dijital içeriklerin telif hakları ihlal edilerek İnternet üzerinden indirilmesinin sosyoekonomik sisteme zarar vereceği görüşündedirler. Eğitim fakültesi öğrencileri ayrıca, telif hakkı ihlallerinin nedenleri arasında, bilgi eksikliği, yasaların uygulamada yetersiz oluşu, kimsenin zarar görmeyeceğine olan inanç ve maddi sebeplerin etkisi olduğu görüşündedirler.

Telif hakları ihlal ederek içerik indirildiğinde yakalanacaklarına olan inançları ile telif haklarına ilişkin davranışlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. “Katılmıyorum” yanıtı verenler ile “Katılıyorum” yanıtını veren katılımcıların telif hakları ile ilgili davranışlarında farklılık bulunmaktadır. Öte yandan diğer grupların davranışlarında bir farklılaşma bulunmamaktadır. Bununla birlikte, telif hakları ihlal edilerek içerik indirildiğinde yakalanacaklarını düşünenler daha az telif hakkı ihlal eden davranışlarda bulunmaktadır.

Eğitim fakültesi öğrencilerinin yaptırımlar konusundaki bilgi durumuna ilişkin görüşleri, telif haklarına ilişkin davranışlarında anlamlı etkiye sahiptir. Farklılaşma, “Katılmıyorum” yanıtını verenler ile “Katılıyorum” yanıtını verenler; “Katılıyorum” yanıtını verenler ile “Orta düzeyde katılıyorum” yanıtını verenler arasında bulunmaktadır. Farklılığın olduğu gruplarda, lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusundaki bilgi düzeyi yüksek olan katılımcılar, daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar göstermektedir. Öte yandan, dijital ürünlerde telif hakkı ihlallerinin hırsızlık olarak algılanması durumu ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Farklılık “Katılmıyorum” yanıtını verenler ile “Katılıyorum” ve “Orta düzeyde katılıyorum” yanıtını veren gruplar arasındadır. Farklılığın olduğu gruplarda, dijital ürünlerde telif hakları ihlallerini hırsızlık olarak algılamayan katılımcılar, daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar göstermektedir.

Toplumsal sorumluluklara verilen önem ile telif haklarına ilişkin davranışları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Farklılık, “Katılmıyorum” yanıtını veren katılımcılar ile “Katılıyorum” yanıtını veren katılımcılar arasındadır. Farklılığın olduğu gruplar arasında, telif hakkı ihlallerinde toplumsal sorumlulukların etkisinin olmadığını düşünenler, daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar göstermektedir.

Öneriler

Bu bölümde, araştırma sonuçları doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur. Öneriler, “Araştırmaya Dönük Öneriler” ve Uygulamaya Dönük Öneriler” şeklindedir.

Araştırmaya dönük öneriler. Bu çalışmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin telif hakları ile ilgili davranışlarının, telif hakları konusundaki bilgi düzeylerine göre

farklılaştığı bulunmuştur. Farklılığın olduğu gruplarda en yüksek bilgi düzeyine sahip olan katılımcıların daha fazla telif hakkı ihlali içeren davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Bilgi düzeyi algıları yüksek olan katılımcıların bilgisayar kullanma düzeyi ve günlük internet kullanma durumlarına göre telif haklarına ilişkin davranışlarındaki farklılaşma durumu bu çalışmada incelenmemiştir. Telif hakları konusunda bilgi düzeyleri yüksek, “ileri” düzeyde bilgisayar kullanma becerisine sahip olan katılımcılar ile “başlangıç” düzeyinde bilgisayar kullanma becerisine sahip olan katılımcıların davranışlarındaki farklılaşmanın incelenmesi önerilebilir.

Bu çalışmada, katılımcıların telif haklarına ilişkin davranışları telif hakları ihlal edilerek içerik indirildiğinde yakalanacaklarına olan inançlarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Farklılaşmanın olduğu gruplarda, telif hakları ihlal edilerek içerik indirildiğinde yakalanacaklarını düşünenler daha az telif hakkı ihlal eden davranışlarda bulunmuşlardır. Yakalanacaklarını düşünen katılımcıların bilgisayar ve internet kullanma düzeyi, günlük internet kullanım süresi, telif hakları bilgi düzeyine göre telif haklarına ilişkin davranışlarındaki farklılaşma bu çalışmada incelenmemiştir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalar için bu konunun incelenmesi önerilebilir. Böylelikle, elde edilen bulguya ilişkin daha ayrıntılı bir bilgiye ulaşılmış olacaktır.

Bu çalışmada ayrıca katılımcıların telif hakkı ihlallerinin nedenlerine ilişkin yanıtları incelenmiştir. Bu davranışların neden yapıldığının belirlenmesi, alınması gereken önlemler açısından önemlidir. Bu bağlamda, telif hakları konusunda, ihlallerin nedenleri üzerine daha ayrıntılı bir şekilde yoğunlaşan çalışmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca, belirlenen nedenlerin tespiti ile çözümler üreten çalışmalara da ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Bu çalışma, öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bu çalışma, ulaşılabilen eğitim fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır. Bu nedenle, farklı bölümlerdeki üniversite öğrencilerini kapsayan daha kapsamlı bir çalışma yapılarak telif hakları farkındalığı konusunda bölümler arasındaki farklılıkların ortaya çıkarılması önerilebilir. Ayrıca, telif hakları farkındalığına ilişkin yeterli düzeyde çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, benzer çalışmalar ortaokul ve lise öğrencileri ile yapılarak, öğrencilerin telif haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri belirlenebilir.

Bu çalışmada, özgür/açık kaynak kodlu yazılımların telif haklı ihlallerinin önlenmesinde alternatif olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, özgür/açık kaynak kodlu yazılım farkındalığına yönelik çalışmaların da yapılması önem taşımaktadır. Bu nedenle, öğretmenler, üniversite öğrencileri ve ortaöğretim öğrencileri ile yapılacak olan özgür/açık kaynak kodlu yazılım farkındalığı araştırmalarına ihtiyaç bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu konuda araştırmaların yapılması önerilebilir.

Uygulamaya dönük öneriler. Araştırmanın sonuçlarından birisi katılımcıların İnternette telif hakları ihlal edilerek içerik indirildiğinde yakalanacaklarına ilişkin görüşlerinin davranışlarını etkilediği yönündedir. Bu bağlamda hukuki düzenlemelerin uygulanabilirliği yönünde yapılacak çalışmaların telif hakları ihlallerin azaltılması yönünde katkısı olabilir.

Dijital ürünlerin telif hakları konusunda olumsuz davranışları en aza indirebilmek için bu konuda farkındalık yaratılması önemlidir. Eğitimciler başta olmak üzere öğrencilerin ve ailelerin bilgisayar ve İnternet etiği ile bilişim hukuku konusunda bilgilendirilmeleri önerilebilir.

Elde edilen sonuçlar telif haklarına uyma konusunda durumun pek iç açıcı olmadığını göstermektedir. Bu nedenle kanunların uygulanabilirliği ve telif hakkı ihlali içeren davranışların tespiti amacıyla devlet politikalarının yeniden düzenlenmesi ve uygulanması konusunda gerekli önlemlerin alınması önerilmektedir.

Telif hakkı ihlallerinin önlenmesi amacıyla açık kaynak kodlu yazılım farkındalığına yönelik çalışmalar önem taşımaktadır. Açık kaynak kodlu yazılımlar konusunda ortaokul ve lise düzeyinde farkındalık eğitimlerinin verilmesi ve bu yazılım türlerinin kullanımı konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması önerilebilir. Ayrıca bu yazılımların kullanılabilmesi ve farkındalığın artırılması konusunda gerekli politikaların geliştirilmesi de büyük bir öneme sahiptir.

Teknoloji kullanan her birey için lisanslı program kullanmanın önemi, etik dışı davranışların cezai karşılıklarının olduğu, fikri mülkiyet haklarına saldırının topluma etkisinin nasıl olacağı konusunda çalışmalara yer verilmesi önerilmektedir.

Telif haklarıyla ilgili olarak ortaya çıkacak sorunların en aza indirgenmesinde iyi yapılandırılmış eğitim programları ön plana çıkmaktadır. Fikri haklar konusunda küçük yaşlarda eğitimlerin verilmesi, temel bir bilinç yaratılmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, eğitim kapsamında, özellikle bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde etik konusu ile birlikte telif hakları konusuna daha fazla yer verilebilir ve bilgilerin uygulamaya dönük olarak takibi yapılabilir.

Kaynaklar

- 5651 Sayılı Kanun (2007). *İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında kanun*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.
- 5846 Sayılı Kanun (1951). *Fikir ve sanat eserleri kanunu (FSEK)*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf> adresinden 3 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Akbulut, Y., & Dönmez, O. (2018). Predictors of digital piracy among Turkish undergraduate students. *Telematics and Informatics*, 35(5), 1324-1334.
- Akbulut, Y., Uysal, Ö., Odabaşı, H. F., & Kuzu, A. (2008). Influence of gender, program of study and PC experience on unethical computer using behaviors of Turkish undergraduate students. *Computers & Education*, 51, 485-492.
- Aksal, F. A. (2011). Bilgisayar teknolojilerinin kullanımında etik ve karşılaşılan sorunlar. *Eğitim Teknolojileri Araştırma Dergisi*, 2(3).
- Aktaş, K. (2014). Etik ahlak ilişkisi ve etiğin gelişim süreci. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 22-32.
- Alipraadi, S., & Mangiatordi A. (2013). Content production and perception of copyright: an analysis of habits and beliefs of internet users. *European Journal of Law and Technology*, 4(3).
- Aliprandi, S. (2013). Copyright in the digital era: a pilot on behaviours, social perception and consciousness. *Journal of Library and Information Science*, 4(2), 45-82.
- Al-Rafee, S., & Cronan, T. P. (2006). Digital piracy: factors that influence attitude toward behavior. *Journal of Business Ethics*, 63(3), 237-259.
- Arıkan, Y. D., & Duymaz, S. H. (2015). Bilişim etiği öğretimi uygulaması. *İlköğretim Online*, 14(1), 188-199.
- Arslan, M. O. (2011). *Yeni kamusal mal: özgür ve açık kaynak kodlu yazılım*. Nisan Kitabevi: Ankara. <https://www.linux.org.tr/wp->

content/uploads/2012/02/OAKK_YAZILIM.pdf adresinden 20 Eylül 2017 tarihinde erişilmiştir.

- Atabek, Ü. (2006). İnternette etik sorunların politik bağlamı. *Küresel İletişim Dergisi*, 2, 1-9.
- Aydın, İ. (2010). *Yönetmel, mesleki ve örgütsel etik (4. Baskı)*. Pegem Akademi: Ankara.
- Ayiter, N. (2003). *Hukukta fikir ve sanat eserleri*. Seçkin Yayınevi: Ankara.
- Barquin, R. C. (1992). *In pursuit of a 'ten commandments' for computer ethics*. Computer Ethics Conference, Washington. Retrieved from <http://ethics.iit.edu/ecodes/node/6068>
- Başpınar, V., & Kocabey, D. (2007). *İnternette fikri hakların korunması*. Yetkin Yayınları: Ankara.
- Bayamlıoğlu, İ. E. (2007). *Fikir ve sanat eserleri hukukunda teknolojik koruma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beyhan, Ö., & Tunç, H. S. (2012). Öğretmen adayı öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik kullanımlarının incelenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 2(2), 85-94.
- Business Software Alliance (2016). *BSA software global survey*. http://www.bsa.org/~media/Files/StudiesDownload/BSA_GSS_A4.pdf, adresinden 1 Eylül 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum) (10. Baskı)*. Pegem Akademi: Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri (5. Baskı)*. Pegem Akademi: Ankara.
- Casidy, R., Phau, I., & Lwin, M. (2016). The role of religious leaders on digital piracy attitude and intention. *Journal of Retailing and Consumers Services*, 32, 244-252.

- Cebe, R., & Suçin, H. (2014). Fikir ve sanat eserleri kanununun kısa tarihçesi ve eser üreticileri açısından önemi. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 2(1), 120-127.
- Cengizhan, C. (2006). *BÖTE öğrencilerinin açık kaynak kod ve yazılım lisansları hakkındaki görüşleri*. Bilgi Teknolojileri Kongresi ve IV. Akademik Bilişim, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Cimilli-Akaydın, C. (2005). *İnternet üzerinden telif hakkı ihlalleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelen, F. K. (2012). *Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında ilköğretim öğrencilerinin etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelen, F. K., & Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ve etik olmayan davranışlar: sorunlar, araştırmalar ve değerlendirmeler. *Journal of Computer and Education Research*, 4(8), 124-153.
- Çınar, H. (2011). Eğitimde internet kullanımı ve internet etiği: büro yönetimi ve sekreterlik programı öğrencileri üzerinde beş faktörlü kişilik modeli ile bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 3(6), 67-68.
- Dedeoğlu, G. (2006). *Bilişim toplumu ve etik sorunlar*. Alfa Aktüel Yayınları: Bursa.
- DeLisse, R. L. (2000). *Rationale for computer ethics policies and a model policy for the North Carolina community college system*. (Unpublished doctoral dissertation). North Carolina Community College, North Carolina.
- Demiraslan-Çevik, Y., & Çoban, T. (2016). Testing effect in learning digital property and cyber ethics. *SDU International Journal of Educational Studies*, 3(1), 84-99.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2007). *Dokuzuncu kalkınma planı, fikri mülkiyet hakları özel ihtisas komisyonu raporu*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Duymaz, S. H. (2013). *Ortaokul öğrencilerine yönelik bilişim etiği öğretim programı uygulaması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-World Intellectual Property Organization) (Tarihsiz). *What is copyright?* <http://www.wipo.int/copyright/en/> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Ercan, C. (2009). İnternet kullanımında etik kaygılar ve etik kaygıların giderilmesi yönünde organizasyonların sorumlulukları. *Mevzuat Dergisi*, 12(141), 1-11.
- Erdem, Z. (2008). *Öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini kullanımlarının etik açıdan değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erel, Ş. (1998). *Türk fikir ve sanat hukuku*. İmaj Yayıncılık: Ankara.
- Eser, İ. (2011). *Kamuda özgür yazılım kullanımı: Dünya ve Türkiye'deki örnekleri üzerinden bir değerlendirme*. (Uzmanlık tezi). T. C. Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Fidan, M. (2016). Bilişim etiği boyutlarına göre bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi*, 24(4). 1641-1654.
- Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for windows*. London: Sage Publications.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education. (6th Edition)*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Friedman, B. (1997). Social judgement and technological innovation: adolescents' understanding of property, privacy and electronic information. *Computers in Human Behavior*, 13(3), 327-351.
- Genç, Z. Kazez, H., & Fidan, A. (2013). *Üniversite öğrencilerinin çevrimiçi etik dışı davranışlarının belirlenmesi*. Akademik Bilişim 2013, Akdeniz Üniversitesi.
- Ghazali, H. (2003). *Examining high school students' views on computer and information ethics*. (Unpublished doctoral dissertation). Kansas State University Department of Foundations and Adult Education College of Education, Manhattan.

- GNU (2017a). *Özgür ve özgür olmayan yazılım kategorileri*. <https://www.gnu.org/philosophy/categories.tr.html> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.
- GNU (2017b). *Copyleft nedir?* <https://www.gnu.org/licenses/copyleft.tr.html> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Gürcan, H. İ., & Özgür, A. Z. (2002). *Uzaktan eğitim materyallerinde telif hakları ve Açıköğretim Fakültesinde uygulama örnekleri*. AÖF'ün 20. yılı Nedeniyle Uluslararası Katılımlı Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Haines, L., & Leonard, L. N. K. (2007). Individual characteristics and ethical decision-making in an IT context. *Industrial Management & Data Systems*, 107(1), 5-20.
- Hakan, M. A. (2008). Mülkiyet, fikri mülkiyet, patent ve Avrupa patenti. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 29, 1-6.
- Internet Usage Statistics (2017). *Internet usage in the world*. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm> adresinden 1 Mart 2017 tarihinde erişilmiştir.
- ISTE-International Society for Technology Education (2016). *ISTE standards for students*.http://www.iste.org/docs/Standards-Resources/iste_standards_students2016_onesheet_final.pdf?sfvrsn=0.2343294877983637 adresinden 1 Aralık 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Johnson, D., & Simpson, C. (2005). Are you the copy cop? *Learning & Leading with Technology*, 32(7), 14-20.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asi Yayın Dağıtım: Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu kalkınma planı. 2014-2018*. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2015). *Bilgi toplumu stratejisi ve eylem planı. 2015-2018*. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Ankara.

- Kaplan, Y. (2004). *İnternet ortamında fikri hakların korunmasına uygulanacak hukuk*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Karim, N. S. A., Zamzuri, N. H. A., & Nor, Y. M. (2009). Exploring the relationship between Internet ethics in university students and the big five model of personality. *Computers & Education*, 53(1), 86-93.
- Kartal, E. G. (2007). *Web sayfalarının hukuki açıdan korunması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kass, R. A., & Tinsley, H. A. (1979). Factor analysis. *Journal of Leisure Research*, 11(2), 120-138.
- Kayak, S. (2010). *BÖTE bölümü öğrencilerinin internet etiği algılarının incelenmesi*. 10. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı (IETC 2010), Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Kıratlı, M. (2015). Marka lisans sözleşmeleri. *TAAD*, 6(23), 203-224.
- Kocabey, D. (2004). *İnternette fikri hakların korunması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kruger, R. (2003). Discussing cyber ethics with students is critical. *The Social Studies*, 94(4), 188-189.
- Kuzu, A. (2009). Problems related to computer ethics: origins of the problems and suggested solutions. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 8(2), 91-110.
- Kuzu, A., & Yıldırım, Y. (2008). *Bilgisayar ve bilgisayar formatör öğretmenlerinin bilgisayar etiği ile ilgili sorunlara yönelik görüşleri ve çözüm önerileri*. 8. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı (IETC 2008), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012). *Çoğaltılmış fikir ve sanat eserlerini derleme yönetmeliği*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,46683/coqaltilmis-fikir-ve-sanat-eserlerini-derleme-yonetmeli-.html> adresinden 3 Nisan 2018 tarihinde erişilmiştir.

- Lau, W. W. F., & Yuen, A. H. K. (2014). Internet ethics of adolescents: understanding demographic differences. *Computers & Education*, 72, 378-385.
- Lee, B., Paek, S. Y., & Fenoff, R. (2018). Factors associated with digital piracy among early adolescents. *Children and Youth Services Review*, 86, 287-295.
- Liang, J., & Phau, I. (2012). Comparison of attitudes towards digital piracy between downloaders and non-downloaders. *Seul Global Marketing Conference*, 2730-2749.
- Liang, Z., & Yan, Z. (2005). Software piracy among college students: a comprehensive review of contributing factors. *Educational Computing Research*, 33(2), 115-140.
- Mason, R. O. (1986). Four ethical issues of information age, *MIS Quarterly*, 10(1), 5-11.
- Mollavelioğlu, M. Ő. (2003). *Küçük ve orta ölçekli işletmelerde bilgi teknolojilerinin etik kullanımı ve bir uygulama*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Moor, J. H. (1985). What is computer ethics? *Metaphilosophy*, 16(4), 266-275.
- Namlu, A. G., & Odabaşı, F. H. (2007). Unethical computer using behavior scale: a study of reliability and validity on Turkish university students. *Computers & Education*, 48(2), 205-215.
- ODTÜ IEEE (2004). *Korsan kullanım araştırması*. <http://www.sisoft.com.tr/haber/page?dergi=6&SYF=Detay&hb=690> adresinden 2 Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Ozan, Ő., Kurt, A. A., & Odabaşı, H. F. (2014). Mason'un bilişim etiği boyutları altında vikipedinin incelenmesi. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 5(3), 62-75.
- Özdaş, M. R. (2012). *Kamuda açık kaynak kodlu yazılım kullanımı*. Kalkınma Bakanlığı, Bilgi Toplumu Dairesi, Ankara. http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/Diger/Kamuda_Acik_Kaynak_Kullanimi_Calisma_Raporu.pdf, adresinden 1Şubat 2018 tarihinde erişilmiştir.

- Özen, Ü. (2002). Akademisyenlerin yazılım korsanlığına ilişkin tutumları üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(3-4), 245-266.
- Özpınar A., Kazeskeroğlu, E., & Öz, Ö.(2010). *Bilgiye erişim, paylaşım ve bilgi teknolojileri alanında etik olmayan davranışlar ve sebepleri*. III. Ağ ve Bilgi Güvenliği Sempozyumu, Ankara.
- Rahim, M. M., Rahman, N. A., & Seyal, H. A. (2000). Software piracy among academics: An empirical study in Brunei Darussalam. *Information Management & Computer Security*, 8(1), 14-26.
- Rahim, M. M., Seyal, H. A., & Rahman, N. A. (1999). Software piracy among computing students: A Bruneian scenario. *Computers & Education*, 32(4), 301-321.
- Sagsan, M. (2002). Sanal alemde hak arayışları: internette telif hakları sorununun boyutlarına kısa bir bakış. *Düşünceler*, 58, 23-31.
- Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Sert, M. (2008). *Elektronik belgeler ve telif hakları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Setiawan, B., & Tjiptono, F. (2013). Determinations of consumers' intention to pirate digital products. *International Journal of Marketing Studies*, 5(3), 48-55.
- Simpson, P. M., Banerjee, D., & Simpson, C. L. (1994). Softlifting: model of motivating factors. *Journal of Business Ethics*, 13(6), 431-438.
- Sims, R. R., Cheng, H. K., & Teegen, H. (1996). Toward a profile of student software pirates. *Journal of Business Ethics*, 15(8), 839-849.
- Siponen, M. T., & Vartiainen, T. (2005). Attitudes to and factors affecting unauthorized copying of computer software in Finland. *Behaviour & Information Technology*, 24(4), 249-257.
- Sivin, P. J., & Bialo, R. E. (1992). *Ethical use of information technologies in education: Important issues for America's schools*. New York: National

Institute of Justice. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/136548NCJRS.pdf> adresinden 1 Aralık 2017 tarihinde erişilmiştir.

Solomon, S. L., & O'Brien, J. A. (1990). The effect of demographics factors on attitudes toward software piracy. *Journal of Computer Information Systems*, 30(3), 40-46.

Soyak, A. (2005). Fikri ve sinai mülkiyet hakları: tanımı, tarihsel gelişimi ve GOÜ'ler açısından önemi. *Legal Fikri ve Sinai Haklar Dergisi*, 1(1), 11-30.

Stallman, R. (2009). *Özgür yazılım, özgür toplum: Richard M. Stallman'ın seçme yazıları*. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yayınları: Ankara.

Suluk, C. (2004). *Telif hakları ve korsanlıkla mücadele*. Hayat Yayıncılık: İstanbul.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics*. New York: Harper & Row.

Türkiye Bilişim Derneği (2007). *Bilişim teknolojilerinin kullanılmasının hukuksal boyutu*. TBD Kamu-BİB Kamu Bilişim Platformu IX.

Tekinalp, Ü. (2006). *Fikri mülkiyet hukuku*. (4. Basım). Arıkan: İstanbul.

Telif Hakları Genel Müdürlüğü (2016a). *Ticarette bağlantılı fikri mülkiyet anlaşması*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. <http://www.telifhaklari.gov.tr/Ticarette-Baglantili-Fikri-Mulkiyet-Anlasmasi-TRIPS> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.

Telif Hakları Genel Müdürlüğü (2016b). *Dünya fikri mülkiyet örgütü*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. <http://www.telifhaklari.gov.tr/Dunya-Fikri-Mulkiyet-Orgutu-WIPOOMPI> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.

Telif Hakları Genel Müdürlüğü (2016c). *WIPO telif hakları anlaşması*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. <http://www.telifhaklari.gov.tr/WIPO-Telif-Haklari-Anlasmasi-WCT> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.

Telif Hakları Genel Müdürlüğü (2016d). *WIPO icralar ve fonogramlar sözleşmesi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. <http://www.telifhaklari.gov.tr/WIPO-Icralar-ve-Fonogramlar-Sozlesmesi-WPPT> adresinden 30 Ekim 2017 tarihinde erişilmiştir.

- Telif Hakları Genel Müdürlüğü (2016e). *Edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin Bern sözleşmesi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. <http://www.telifhaklari.gov.tr/Edebiyat-Ve-Sanat-Eserlerinin-Korunmasına-Iliskin-Bern-Sozlesmesi> adresinden 1 Nisan 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Telif Hakları Genel Müdürlüğü (2016f). *Telif hakkı nedir?* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü. <http://www.telifhaklari.gov.tr/Telif-Hakki-Nedir> adresinden 02 Aralık 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Tepe, H. (1999). Bir felsefe dalı olarak etik. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 2, 10-15.
- Teston, G. (2008). Software piracy among technology education students: investigating property rights in a culture of innovation. *Journal of Technology Education*, 20(1), 66-78.
- Tıngöy, Ö. (2009). *Bilişim çağında etik*. Avcıol Basım Yayın: İstanbul.
- Tonta, Y. (2002). *Elektronik kaynaklarda yasal sorunlar*. Pulman XT Türkiye Ulusal Toplantısı, Milli Kütüphane, Ankara.
- Tonta, Y. (2003). *Elektronik bilgi ve telif hakları*. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/fall2002/kut655/telif-2002.htm> adresinden 20 Nisan 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Torun, E. D. (2014). Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımında etik olmayan davranışların modellenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3(3), 56-70.
- Tosun, N., Geçer, A., & Kaşıkçı, D. N. (2016). Öğretmen adaylarının internet etiği algıları ve kontrol odağı algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 82-103.
- TRIPS (1994). *Fikri mülkiyet haklarının ticari niteliklerine ilişkin anlaşma*. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/34660,ticaretle-baglanti-fikri-mulkiyet-anlasmasi-trips-199-.doc?0> adresinden 2 Nisan 2018 tarihinde erişilmiştir.
- TÜİK (2016). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> adresinden 1 Mayıs 2017 tarihinde erişilmiştir.

- TÜİK (2017). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862> adresinden 1 Nisan 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Türk Dil Kurumu (Tarihsiz). *Etik kavramı*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5a4bddfb78efa8.82242900 tarihinde 2 Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Türkekel, E. (2004). *Fikir ve sanat eserleri kanunu*. İnkılap Kitabevi: İstanbul.
- Türkekel, E. (2004). İnternet ortamında fikir ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri. Y. M. Atamer (Ed.). *İnternet ve Hukuk*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Uluslararası Patent Birliği (UPB) (2018). *Fikri ve sinai mülkiyet nedir?* <http://upb.org.tr/fikri-ve-sinai-mulkiyet/fikri-ve-sinai-mulkiyet-nedir/> adresinden 3 Mayıs 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Uysal, Ö. (2006). *Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Uysal, Ö., & Odabası, F. (2006). Bilgisayar etiği öğretiminde kullanılan yöntemler. *6. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı (IETC 2006)*, 1639-1652. Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC.
- Wong, G., Kong, A., & Ngai, S. (1990). A study of unauthorised software copying among post-secondary students in Hong Kong. *The Australian Computer Journal*, 22(4), 114-122.
- Yaman, E., Yaman, H., & Horzum, M. B. (2004). Öğretim elemanlarının internet kullanımında etik ilkelere uyma düzeyleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 133-150.
- Yıldız, H. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin sayısal uçurum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve bu değişkenlerin demokrasi bilinciyle ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2005). Teknik açıdan internet ve telif hakkı. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1), 128-138.

EK-A: Telif Hakları ile İlgili Farkındalık Anketi

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket Hacettepe Üniversitesi'nde yürütülen yüksek lisans tez çalışması için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Anketin amacı, üniversite öğrencilerinin dijital ürünlerle ilgili telif hakları konusundaki farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla bilgi toplamaktır. Anketteki sorulara vereceğiniz yanıtlar bu çalışmanın başarılı sonuçlara ulaşmasında önemlidir. Vereceğiniz yanıtlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak ve başkalarıyla paylaşılmayacaktır. Anketin doldurulmasında gönüllülük esas alınmaktadır. Anket 6 bölümden oluşmaktadır. Son bölümde ise, eklemek istediğiniz düşünceleriniz için boş alan bulunmaktadır.

Yardıminız ve katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Aygül ÇELİK

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi ABD
06800, Beytepe-ANKARA

Bölüm1: Kişisel Bilgiler (Siz ve Aileniz) Anketi:

1- Cinsiyetiniz	☐ Kadın	☐ Erkek				
2- Sınıfınız	☐ 1.sınıf	☐ 2.sınıf	☐ 3.sınıf	☐ 4.sınıf		
3- Bölümünüz						
4- Annenizin Eğitim Durumu	☐ Okuma yazması yok	☐ ilkokul	☐ Ortaokul	☐ Ortaöğretim (Lise)	☐ Üniversite	☐ Lisansüstü
5- Babanızın Eğitim Durumu	☐ Okuma yazması yok	☐ ilkokul	☐ Ortaokul	☐ Ortaöğretim (Lise)	☐ Üniversite	☐ Lisansüstü
6- Ailenizin Aylık Gelir Durumu	☐ 750 TL'den az	☐ 750–1200 TL	☐ 1200–2000 TL	☐ 2000–2500 TL	☐ 2500TL ve üzeri	

Bölüm 2: Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu Anketi:

1- Evinizde/yurtta bilgisayar var mı?	☐ Evet	☐ Hayır			
2- Evinizde/yurtta İnternet bağlantısı var mı?	☐ Evet	☐ Hayır			
3- Kaç yıldır bilgisayar kullanıyorsunuz?	☐ Hiç Kullanmadım	☐ 1-3 Yıl	☐ 4-6 Yıl	☐ 7-9 Yıl	☐ 10+ Yıl
4- Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ Hiç Kullanmadım	☐ 1-3 Yıl	☐ 4-6 Yıl	☐ 7-9 Yıl	☐ 10+ Yıl
5- İnterneti günlük ortalama kullanma süreniz nedir?	☐ Kullanmıyorum	☐ 1-3 Saat	☐ 4-6 Saat	☐ 7-9 Saat	☐ 10+ Saat
6- Bilgisayar kullanım durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?	☐ Başlangıç düzeyinde kullanıyorum.	☐ Orta düzeyde kullanıyorum.	☐ İleri düzeyde kullanıyorum.		
7- İnterneti kullanım durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?	☐ Başlangıç düzeyinde kullanıyorum	☐ Orta düzeyde kullanıyorum	☐ İleri düzeyde kullanıyorum		

Bölüm 3: Kavramlarla İlgili Bilgi Düzeyi Durumu Anketi:

Aşağıda belirtilen konulardaki bilgi durumunuzu belirtiniz. (1 en az; 5 ise en fazlayı ifade etmektedir.)	1	2	3	4	5
1. Genel olarak telif hakları	☐	☐	☐	☐	☐
2. Dijital ürünlerle ilgili telif hakları	☐	☐	☐	☐	☐
3. Açık kaynak kodlu yazılımlar (Linux, Openoffice gibi)	☐	☐	☐	☐	☐
4. Özgür yazılımlar	☐	☐	☐	☐	☐
5. CopyLeft	☐	☐	☐	☐	☐
6. Lisans Sözleşmesi	☐	☐	☐	☐	☐
7. Adil Kullanım	☐	☐	☐	☐	☐

Bölüm 4: Telif Hakları ile İlgili Davranışlar Ölçeği:

Dijital Ürünlerin Kullanımında Telif Hakları	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
1. Bedeli ödenmemiş bir yazılımı İnternette indirerek kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Programları arkadaşlarımdan/İnternet üzerinden edindiğim seri numaralarıyla kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Lisanssız yazılım kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Lisanslı fotoğraf, resim ve animasyonlar gibi öğeleri sahibinden izin almadan kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Lisans kırma programlarını İnternet'ten indirerek kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Yasal olmayan İnternet sitelerinden mp3, film, program ya da oyun indiririm.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Bir yazılıma/ programa ihtiyaç duyduğumda arkadaşımdan bir kopyasını isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Programların seri numaralarını (lisans bilgilerini) İnternette dağıtırım	☐	☐	☐	☐	☐
9. Bana ait olan lisanslı yazılımları çoğaltarak arkadaşlarımla paylaşıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Müzik, film, fotoğraf gibi telif hakkıyla korunan eserleri İnternet üzerinden paylaşıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
11. İnternet üzerinden edinilen kendimize ait olmayan bilgi ve çalışmaları kaynak göstermeden ödev ve projelerde kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐

Bölüm 5: Telif Hakları İhlalleri ile İlgili Görüşler Anketi:

Dijital Ürünlerin Kullanımında Telif Hakları İhlalleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Dijital içeriklerin (telif hakları ihlal edilerek) İnternet üzerinden indirilmesi sosyo-ekonomik sisteme zarar verir (Kişiler/kurumlar gelir kaybına, devlet de vergi geliri kaybına uğrar.).	☐	☐	☐	☐	☐
2. Dijital içeriklerin (telif hakları ihlal edilerek) indirilmesi serbest olmalıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
3. İnternette telif haklarını ihlal ederek müzik veya film indirmenin, bir marketten CD/DVD çalmaktan bir farkı yoktur.	☐	☐	☐	☐	☐
4. İnternette telif haklarını ihlal ederek dijital içerik indirdiğim zaman kendimi suçlu hissedirim.	☐	☐	☐	☐	☐
5. İnternette telif haklarını ihlal ederek içerik indirdiğim zaman birilerinin beni yakalamasından korkarım.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Lisanssız kullanılan programlarla ilgili yaptırımlar konusunda bilgi sahibiyim.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Dijital ürünlerin telif hakları ihlallerinin önlenmesi konusunda uygulanan politikalar yetersizdir.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Bir kişi telif hakkı ihlalinde bulunuyorsa, o kişi toplumsal sorumluluklara önem vermiyordur.	☐	☐	☐	☐	☐

Bölüm 6: Telif Hakkı İhlallerinin Nedenleri Anketi:

Dijital Ürünlerin Kullanımında Telif Hakları İhlallerinin Nedenleri	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Yaptırımlar konusunda bilgi eksikliği	☐	☐	☐	☐	☐
2. Yasaların/yasal mevzuatların yeterince uygulanmaması	☐	☐	☐	☐	☐
3. Maddi sebeplerin etkisi	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yakalanmayacağına olan inanç	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kimsenin zarar görmeyeceğine olan inanç	☐	☐	☐	☐	☐
6. Suç olarak görmeme	☐	☐	☐	☐	☐

Ekleme istediğiniz diğer hususları lütfen belirtiniz.

Anket burada bitmiştir. Katkınız için teşekkür ederim.

EK-B: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 408-0954

01 Aralık 2014

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 24.11.2014 tarih ve 2211 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi **Aygül ÇELİK** "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin internette telif hakları konusundaki farkındalık düzeylerini ortaya çıkarmak ve bu konudaki görüşlerini belirlemek" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 25.11.2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ü. Şebnem HARPUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 3001 - 3002 • Faks: 0 (312) 311 9992
E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr • www.hacettepe.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi için:
Yazı İşleri Müdürlüğü
0 (312) 305 1008

EK-C: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

10/06/2018

Aygül ÇELİK

EK-Ç: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

30/07/2018

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Dijital Ürünlerle İlgili Telif Hakları Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
30/07/2018	128	218,616	08/06/2018	%20	986300996

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: **Aygül ÇELİK**

Öğrenci No.: N08122001

Ana Bilim Dalı: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

Programı: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

Prof. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU

EK-D: Thesis Originality Report

30/07/2018

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Computer Education and Instructional Technology

Thesis Title: Investigation of Faculty of Education Students' Awareness Levels About Copyright Issues in Relation to Digital Products

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
30/07/2018	128	218,616	08/06/2018	%20	986300996

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: **Aygül ÇELİK**
Student No.: N08122001
Department: Computer Education and Instructional Technology
Program: Computer Education and Instructional Technology
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU

EK-E: Yayınlanma ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarında (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

10/06/2018

Aygül ÇELİK

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7. 2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

